

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 KASIM 2014

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2014 / 11

FİYATI: 4 TL

1881 193∞

Cengiz Özakıncı:

Atatürk'ün Adalet
Bakanı "Hilafet yok,
Cumhuriyet Var!"
diyor. Sh: 45

Konur Ertop:

Bozkır'da
Talip Apaydın
Sh: 53

Bir Cumhuriyet

Çiçeği: Heykel
Sanatçısı Esra
Öztay Güraras
Sh: 61

Sabriye Aşır:

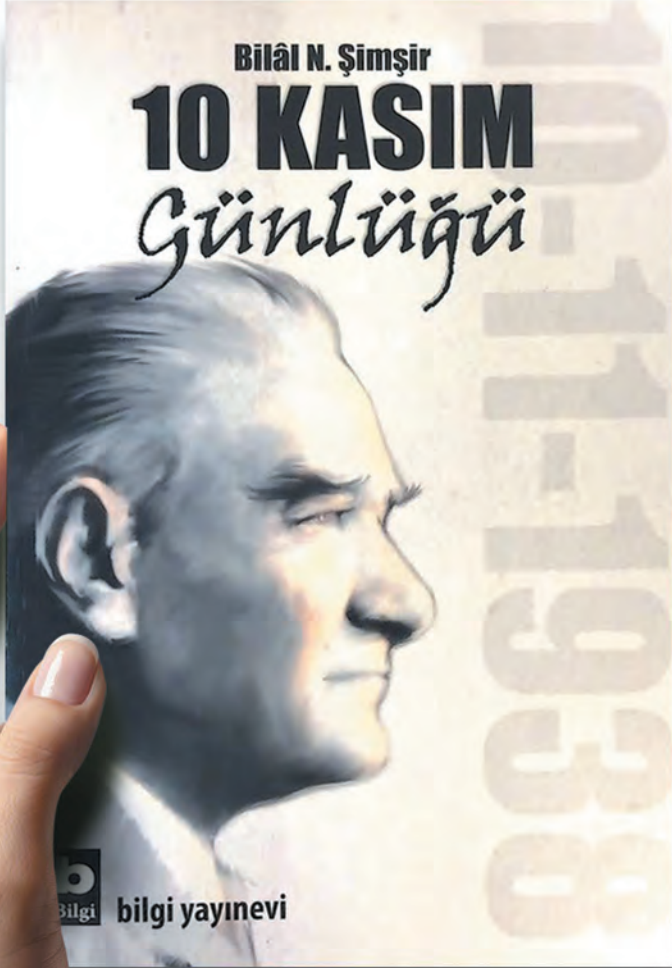
9 Kasım 1989
Berlin Utanç
Duvarı Yıkıldı
Sh: 81

Ölümü üzerine tüm dünyanın ayağa kalktığı insan...

Atatürk'ün Hastalığı ve ölümü sürecinin belgesel kronolojisi...

İlk hastalık haberlerinden Atatürk'ün nâşının Anıtkabir'e taşınmasına dek
15 yıllık bir sürecin hikâyesi...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

**Başkent Üniversitesi
Adına Sahibi:**

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni
Mete Akyol

**Görsel Yönetmen
ve Yayın Genel Yönetmeni**
Yardımcısı :
Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:
Faruk Güney

Yayın Danışmanı:
Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:
Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:
Süheyla Dinç

Eğitim Danışmanı:
Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:
Nükhet Alicikoğlu

*Başkent Üniversitesi'nin bir kültür
hizmeti olan Bütün Dünya 2000,*

*Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*1. Cadde, No: 77, Bahçelievler,
Ankara adresindeki Aküm
Reklamcılık, Danışmanlık ve
Yayınçılık Ajansı*

*Sanayi ve Ticaret A. Ş. 'nin
3. Cadde, No: 2, Yenimahalle,
Ankara adresindeki tesislerinde
basılmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkirioğlu,
Gülbüz Atabek, Kaya Karan, **Alaettin Giray**,
Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, Pelin Hazar Aliabbasi,
Sabriye Aşır, Dr. Sıtkı Aydın, Nuray Bartoschek,
Sadi Bülbül, Haluk Cansın, Haluk Erdemol, Sema Erdoğan,
Konur Ertop, Gülbüz Evren, Metin Gören, Mümtaz İdil,
Muzafer İzgü, Sinan Meydan, Filiz Leloğlu Oskay,
Cengiz Önal, Sebahat Önen, Cengiz Özakıncı,
Saniye Özden, Tekin Özertem, Bekir Özgen,
Nergis Öztürk, Yaşar Öztürk, Sezin San,
Mete Tizer, İzlen Şen Toker, İzmir Tolga,
Suat Türker, Engin Ünsal, Mehmet Ünver, Dr. Mehmet Uhri,
Orhan Velidedeoğlu, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 215 51 27-313
Faks: (0312) 222 90 07

İletişim Adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok,
Kat: 3, Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul
Tel: (0216) 456 27 27 (pbx)
Faks: (0216) 456 27 29

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 23 / 10 / 2014

www.butundunya.com.tr
butundunya@butundunya.com.tr

- 3 Çocukluğumun 10 Kasım'larına**
Özlem Mete Akyol
- 4 Mustafa Kemal Paşa'nın**
Geçirdiği Kaza ve Gazilik Unvanı
ile Mareşallık Rütbesi
Dr. Sıtkı Aydınel

- 13 Atatürk ve Kitaplar** Yahya Aksoy
- 16 Biliyorum. Yine, Yeniden...**
Neslihan Yaşar
- 17 Atatürk İngiliz Gizli Belgelerinde**
Cengiz Önal
- 22 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 25 Kasımpatıları** Tekin Özertem
- 31 Cumhuriyet Döneminde Spor**
Metin Gören
- 35 Atatürk'ün Çağdaşlaşma,**
Uygarlaşma Modeli Sinan Meydan
- 41 24 Kasım Öğretmenler Günü**
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 45 Hilafet Yok, Cumhuriyet Var!**
Cengiz Özakıncı
- 53 Talip Apaydın** Konur Ertop
- 58 Ve Son...** Mustafa Tokyay
- 61 Esra Öztay Güraras** Oğuz Han Öztay
- 66 Türk-Yahudi İlişkilerinin Tarihsel**
Arka Planı Gürbüz Evren
- 71 Talihsiz Arachne'nin Öyküsü**
Haluk Erdemol

- 76 Yaza Veda Ederken** Can Pulak
- 78 Uydurukça** Orhan Velidedeoğlu
- 81 Berlin Duvarı** Sabriye Aşır
- 85 İ. Petroviç Pavlov** Mümtaz İdil
- 88 Düşlerden Gerçeklere**
Nuray Bartoschek
- 90 Serhan Kelleözü** Sema Erdoğan
- 95 Bir Havva Hanım Vardı**
Bekir Özgen
- 99 Oylat İzlen Şen Toker**
- 103 Kim Kimdi?** Sabriye Aşır
- 107 Erol Akyavaş** Mehmet Uhrı
- 111 Doru Seni Hiç Unutmadım**
Muzaffer İzgü
- 116 Bir Konakta Okumak**
Mehmet Ünver
- 120 Mektup** Nergis Öztürk
- 122 Üniversitelerim** Sadi Bülbül
- 125 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San Sununay
- 129 Ünlü Dahilerin Bilinmeyen**
Yönleri Gizay Temizsoylu
- 134 Kim Demiş Tarih Sıkıcıdır**
Diye? Deniz Bener
- 139 Oyuncak Hastanesi**
Zeynep Aburas
- 142 Silahlara Veda** Saniye Özden
- 146 Playa Del Amor**
Nüket Alicikoğlu
- 148 Joseph Pilates** Melek Kurt
- 24 İlk Dersimiz Türkçe**
- 30 Fırçalayarak**
- 34 Bilginizi Denetleyin**
- 132 Ufak Tefek Bilgiler**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Ayın Kitapları**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Çocukluğumun 10 Kasım'larına Özlem

Atatürk'ün ölümünün ulusumuz için ne denli büyük bir kayıp olduğunun ayırına, ilkokul öğrenciliğimin son iki yılında vardım. O yılların her 10 Kasım'ında okuldaki büstünün karşısında yerimi aldığım, hasta başında beklercesine bir özenle ve birkaç dakika sonra geleceğini bildiğim sonunun peşin üzüntüsüyle başımı önüme eğip, çaresizlikten kıpırdamadan dururdum.

O yılların 10 Kasım'larında yelkovanların üşengeçliği tutar, 9'dan sonraki beşinci dakikaya galiba beşinci saatte varırlardı. O süreyi hep, son anlarını yaşamakta olan hastamı teselli edecek sözler söyleyerek, fakat üzüntüden başım yine öne eğik geçirirdim.

"Hiç kuşku duyma Atatürk, söz veriyorum; ölünceye kadar, her zaman Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni korumak ve savunmak, birinci vazifem olacaktır..." derdim.

"Yaşadığım her an, yurdumu, ulusumu özümünden çok seveceğime de söz veriyorum..." derdim.

"Varlığım, bugün de, yarın da, yaşadığım her an, Türk varlığına armağan olsun. Ona da söz veriyorum" derdim.

"Gözün arkada kalmasın, gözün açık gitme, Atam... Bak, karşında 'Ben, sen, o' demiyoruz, 'biz' diyoruz

hep... Güven bize... Koskoca biz varız..." derdim hep içimden. Sonra yelkovan beş dakikalık üşengeçliğini bitirmiş, beş saatlik yolculuğunu tamamlamış olmalıydı ki, bizim İzci oymakbaşı Taşkın'ın nefesi, trompetin ağzından çığlık çığlık fışkırır, onu Ordu'nun o günlerdeki tek taksisi "İlyas'ın Ford'u"nun öksürüklü kornası ve elektrik santrali binasının alarm düdüğü izlerdi. Atatürk'ün son nefesini verdiği haberini, her yılın 10 Kasım'ında o seslerle yeniden duyardık.

Şimdi, 70 yılı aşkın bir süre gerilerde kalan o yılların 10 Kasım'larını özlemle arıyorum, özlemle anıyorum. Ağırlıkları nedeniyle başlarımızı önümüze eğdiren, büyüklükleri nedeniyle yüreklerimize sığdıramayan üzüntülerimize karşın, yine de çok arıyorum, yine de çok özlüyorum çocukluk yıllarımın 10 Kasım'larını...

En çok da, Anıt Kabir'e gittiğimde, Atatürk'ün huzuruna çıktığımda, karşısında saygı duruşuna geçtiğimde...

İşte 1940'lı yıllarımın 10 Kasım'larını en çok orada ve o zamanlarda arıyorum, en çok orada ve o zamanlarda özlüyorum şimdilerde, kendiliğinden önüme düştüğünde başım, utancımından...•

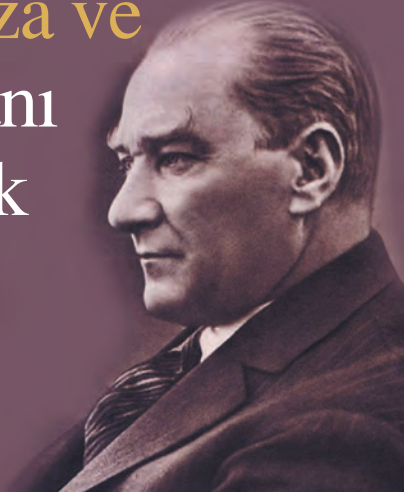
meteakyol@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Sıtkı Aydınel

Mustafa Kemal Paşa'nın Geçirdiği Kaza ve Gazilik Unvanı ile, Mareşallık Rütbesinin Verilmesi

Gazi ne demektir? Gazi, Osmanlıca Gazâ sözcüğünden gelir ve Hazreti Muhammet zamanında kullanılmaya başlanan din uğruna yapılan savaş anlamındadır. Gazilik unvanı din savaşlarına katılan yaralanan veya yönetenlere Osmanlı Şeyhülislam fetvasıyla verilirdi. Sonradan savaşa katılmayan Osmanlı Padişahlarına da bu unvan verildi. Yakın çağlarda vatan uğruna savaşan her er veya komutanın kahramanlıklarını gösteren bir unvan niteliği kazandı.

Türk Dil Kurumu

Sözlüğünde Gazi;

1- Düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse,

2- Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara veya şehirlere devlet tarafından verilen onur unvanı,

3- Savaşta sağ ve zafer kazanmış olarak dönenlere verilen unvan olarak yer almaktadır.

Türk tarihinde gazilik unvanını hakeden pek çok kişi ve komutan vardır. Hiç şüphesiz en büyük Gazi Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'dır.

**Hiç şüphesiz
en büyük Gazi
Başkomutan
Mustafa Kemal
Paşa'dır**

Kendisine verilen Başkomutanlık yetkisini anlatmadan Gazilik ve Mareşallık rütbesinin verilmesini ve geçirdiği kazaya değinmeliyiz.

5 Ağustos 1921 tarihinde TBMM’ de M. Kemal’e oy birliğiyle Başkomutanlık yetkisinin verilmesi, yurdun düşman ıgalinden kurtulmasında tarihin seyrini değiştiren çok önemli bir olaydır. Adeta Kurtuluş Savaşında bir dönüm noktasıdır. Meclis’in savunma ile ilgili bütün yetkilerini almayı kendisi istemiştir. Aslında yetkilerden daha da büyüğü aldığı sorumluluktur. Bu da onun sevk ve idare konusundaki büyük yeteneğini kendisine ve ulusuna olan özgüvenini gösterir. Aşağıda yer alan belgeler bunun kanıtıdır. 16 Eylül 1921 tarihinde Sakarya Zaferi’ni ulusuna kutlarken ve ordunun büyük başarısını överken şunları söylemiştir:

“Gerçekten milletimiz düşmanın hazırlıklarına karşılık vermek için hiçbir fedakârlıktan çekinmedi. Ordumuzu takviye için para, insan, silah, hayvan, araba velhasıl ne lazımsa büyük olgunlukla ve özveriyle bağışta bulunmuşlardır. Avrupa’nın en mükemmel vasıtalarına sahip olan Konstantin ordusundan geri kalması ve ondan üstün olabilmesi mucizevi Anadolu halkının fedakârlığına borçludur.”

Bu sözler Mustafa Kemal Paşa’nın Başkomutan olduğu zaman çıkardığı on emrin (Tekâlifi Milliye Emirleri) ne kadar büyük şevkle halkımız tarafından uygulandığını gösterir.

Yukarıda Başkomutanlığın Kurtuluş Savaşımız için bir dönüm noktası olduğunu ifade etmiştik. İşte İsmet Paşa’nın gazilik ve müşirlik (Mareşallık Rütbesi) verilmesi için TBMM’ne yaptığı teklifteki şu cümle buna bir kanıttır:

“Bizim mukaddes davamızın içte ve dışta temsili yüce kişiliğinizin Türk Ordularının Başkomutanlığını üzerinize almanızın nasıl bir etki (Âmil-i

Mustafa Kemal
ve İsmet İnönü

müessir) oldu ise... cümleleri ile başlayan beyanatı (Aşağıda tam metin verilmiştir.)

Şimdi Mustafa Kemal Paşa’nın geçirdiği kazayı belgelerle gösterebiliriz. Yunan ordusunun Ankara’yı ele geçirmek için başlattığı taarruz, ve Sakarya doğusuna geçmesi Mustafa Kemal’in kaçınılmaz olarak Sakarya

Savaşını başlatmaktı. Bu amaçla 12 Ağustos 1921’de Genelkurmay Başkanı (Fevzi Çakmak Paşa) ile birlikte Ankara’dan Polatlı yakınlarında bulunan Alagöz köyünde bulunan cephe karargâhına geldiler. Geldiği ilk üç gün cephede teftişlerini yaptığı Yıldıztepe İnler Katrancı bölgesinde bindiği atının ürkmesiyle yere düşen Mustafa Kemal’in kaburga kemiği kırılmıştı. İlk müdahalede “adele eziği” teşhisi konmuş, Mustafa Kemâl o acılara rağmen çalışmalarına devam

Yıldıztepe İnler Katrancı bölgesinde bindiği atının ürkmesiyle yere düşen Mustafa Kemal’in kaburga kemiği kırılmıştı.

etme kararı vermişti. 13 Ağustos’ta Yunan kuvvetlerinin iyice yaklaştığı haberi alındı. 14 Ağustos’da Mustafa Kemal Ankara’daki Milli Savunma Bakanı Refet (Bele) Paşa’ya cepheden çektiği telgrafta “*Düşman ileri yürüyüşe başlamıştır. Üç-dört gün içinde meydan muharebesinin başlamasını bekliyoruz buna göre ordunun istifadesine verilebilecek ne varsa hepsinin verilmesini rica ederim*” mesajını ileterek son hazırlıklarını yapmaya çalıştı. 15 Ağustos günü Yunanlar Sivrihisar’ı işgal ederek ilerlemeye devam etti, 16 Ağustos’da Mustafa

Kemal Paşa göğsündeki acılara dayanamayıp Ankara’ya geldi. Dr. Mim Kemal, o günü şöyle anlatır:

“Atatürk’ün cepheyi teftiş eden hayvanın ürkmesiyle attan düşmüş ve kaburga kemikleri kırılmıştı, Murat Bey arkadaşım ile birlikte Çankaya’nın mütevazı bir odasında muayene ettik. Röntgeni alınmak üzere Cebeci Askeri Hastane’ sine birlikte gittik. Kazım Paşa, Adnan Bey oradaydılar. Atatürk çok ıstıraplıydı, kırılan kaburga kemiklerinden birinin ucu ciğerini zedeliyor, nefes aldirmıyordu. Hemen güç halle tedarik edebildiğimiz plâsterle kırık tarafı tespit ettik, rahat ettiler.”

Başkumandanlık Kalem Reisi Kâzım durumu Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa’ya bir telgrafla bildirir ve Başkomutan’ın yarın öğleye doğru Karargahta bulunacağını belirtir. 16.8.1921

Atatürk, bu sırada “*Allah Kons-tantin’e yardım ediyor, fakat ben böyle de çalışabilirim.*” demiş, istirahat tavsiyesine rağmen cepheye koşmuştur.

Orgeneral Kâzım Özalp anılarında o günleri şöyle anlatır:

“Düşmanın hareketlerinde bir yavaşlama olduğunu gördüm ve durumu Batı Cephesi Komutanlığı’na telefonla bildirdim. M. Kemal ağırlarına ramen, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa ile beraber karargâhımın bulunduğu Zafer tepesine geldiler. Birkaç saat dürbünle incelemede bulundum. (5.8.1921). Burada durumu tekrar muhakeme ettik. 10 Eylül sabahı tekrar taarruza başladık. 13 Eylülde düşman

dağınık bir şekilde Sakarya'nın batısına çekildi. Mustafa Kemal zaferin kazanıldığını gördüğü zaman 'İlk defa ağırlarımın geçtiğini hissettim.' demiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu tutumu onun vatan sevgisinin, istiklal ve özgürlüğe ne kadar değer verdiğinin, aldığı sorumluluğu yerine getirmek için sağlığını hiçe sayacak kadar özverili olduğunun en büyük delilidir.

Şimdi de ona verilen Gazilik unvanı ve Mareşallik rütbesine ait belgeleri ortaya koyabiliriz. Bu konuda Meclise teklif verenler Fevzi Çakmak ve İsmet Paşa'dır. Belge aynen şöyledir:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine: Bizzat muharebe meydanındaki tedabiriyle (tedbirleriyle) muzafferiyetin âmil ve müessiri olmuş olan Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Müşirlik rütbesi ve Gazilik unvanı tevcihini teklif ve istirham ederiz. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu tevcihinin milletimiz tarafından doğrudan doğruya bütün orduya müteveccih bir eseri takdir ve taltif olacağı kanaatinde bulunduğumuzu arz ederiz. 14.7.1337 (1921)

Edirne mebusu İsmet Kozan Mebusu Fevzi.

Fevzi ve İsmet Paşa'ların verdiği

teklifler TBMM'de oy birliği ile kabul edildi. Bu kabulden sonra Gazi ve Mareşal Mustafa Kemal Paşa orduya, kumandanlara, zabıtlara (subaylara) ve erlere teşekkürlerini iletti.

Orduya: "Benim gibi ömrünü senelerden beri saflarınız yanında geçirmiş olan bir silah arkadaşınız, ezilmiş, kahredilmiş düşmanın geri çekilmesinden sonra hakkınızda duyduğum takdiri ve hayreti ve minnet

Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü

ve şükranı ordunun her ferdi, memleketin her tarafından duyulabilecek bir sesle söylemeyi lüzum gördüm... Mazlum milletimizi tarihinin en tehlikeli bir zamanında yeniden ışığa ve kurtuluşa kavuşturan bu muharebede sizin başkumandanınız olmaktan dolayı bir insan kalbi için mukadder olabilecek en derin saadet ve iftihar duyudum."

Kumandanlara: "Tehlike büyüdükçe yükselen azim ve tedbiriniz, derin ve hassas zekalarınızla muharebenin başarılı bir suretle sevk ve idaresinde gösterdiğiniz harikulade

"Dünyanın hiç bir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz daha sağlam bir askere rastgelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir."

liyakat için...

Zabitlere: Trablusgarp, Balkan ve Cihan harbinden henüz çıkmışken bir ateşten diğerine geçerek milletin istiklal mücadelesinde tuttuğunuz mevki, genç ve aziz başlarınızın üstünde dönen yeni ölüme karşı gösterdiğiniz hiçe sayış ve kalplerinizde ışıltayan ve bize zafer yolumuzu aydınlatan millet aşkı ve büyük bir heyecanla seyrettiğim sayısız kahramanlıklarınız için...

Neferlere: Kurtuluş için yaptığınız bu savaştan çok daha evvel sizi başka muharebe meydanlarında da tanımuştım.

Dünyanın hiç bir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz daha sağlam bir askere rastgelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı sendedir. Kanaatinle, imanınla, itaatine hiç bir korkunun yıldırmadığı demir gibi pak kalbinle düşmanı nihayet alt eden büyük gayretin için, minnet ve şükranımı söylemeyi nefsimе borç bildim.

TBMM tarafından 19 Eylül 1921 tarihinde yeni bir rütbe ve unvan ile tecelli eden iltifat ve teveccühü doğrudan doğruya size racidir."

Bu konuşmanın yapıldığı 19 Eylül 1921 tarihi Gaziler Günü olarak kabul edilmiş ve her yıl kutlanmıştır.

Daha sonra 5 Nisan 1925 tarihinde Maraş'a Kırmızı Şeritli Madalya ve 7 Şubat 1973 tarihinde de yine bu şehre Kahramanlık unvanı verilmiş ve bu ilimizin adı Kahramanmaraş olarak değiştirilmiştir.

İnebolu mavnacılar loncasına bir Kıt'a beyaz şeritli İstiklal Madalyası 9 Nisan 1924 tarihinde Gazi Mustafa Kemal imzası ile verilmiştir.

15 Mayıs 1919'dan itibaren Milli mücadeleye iştirak edenlerden üstün yararlıkları görülenlere İstiklal Madalyası verilmesi kabul edilmiştir.

Ayıntap lıvası merkezi olan Ayıntap kasabasının namı Gaziayıntab'a tahvil olunmuştur. (3.11.1921)•
sitkiaydinel@butundunya.com.tr

Atatürk'ün Ekonomi Politikası

Yeni Türkiye ve Ulusal Ekonomi

Yazan: Dr. ÖĞÜT YAZMAN

1920'lerde TÜRKİYE EKONOMİSİ:
Türk Milleti, Kurtuluş Savaşıyla sonunda sinesinden bağımsız, zinde bir devlet çıkarmıştı ama uzun savaşlarla yorulmuştu. Elverişsiz koşullar içinde Türkiye, kalkınma hamlesine, çok ağır koşullar altında girmişti. Birinci Dünya Savaşı 1918 yılında bittiği halde Türkiye 1922 yılı sonlarına kadar bir ölüm kalım savaşı, bir istiklal savaşı yaşamıştı.

Yeni Türk Devleti, Osmanlı sisteminin yerine geçerken ülke, geri, fakir ve sermayesizdi. Yetersiz olan alt yapı tesisleri de uzun savaş yılları boyunca harap olmuştu. Sanayi denilebilecek tesisler yoktu. İstanbul, İzmir

ve Çukurova'da enkaz haline gelmiş birkaç dokuma tesisi ile yine enkaz halindeki bir kaç askeri fabrikaya sanayi denilemezdi.

Adına şose denilebilecek hiçbir yol yoktu. Demiryolları 3.756 kilometreden ibaret ve tamamı yabancı şirketlere aitti. Türk Ticaret Filosu'nun bütün gemi hacmi 96 bin tonilatoydu. Ulaşım yetersizdi. Adapazarı'ndan İstanbul'a gönderilen patates, Marsilya'dan ithal edilip İstanbul'a gelen patates-ten daha pahalı oluyordu. Kiremitten toplu işneye kadar akla gelebilecek bütün sanayi ürünleri ithal ediliyordu. Fransa'dan gelen oluklu kiremitlere "Marsilya kiremidi" deniliyordu. Kapitilasyonlar sonucu bankacılık, dış ticaret, demiryolları, hep

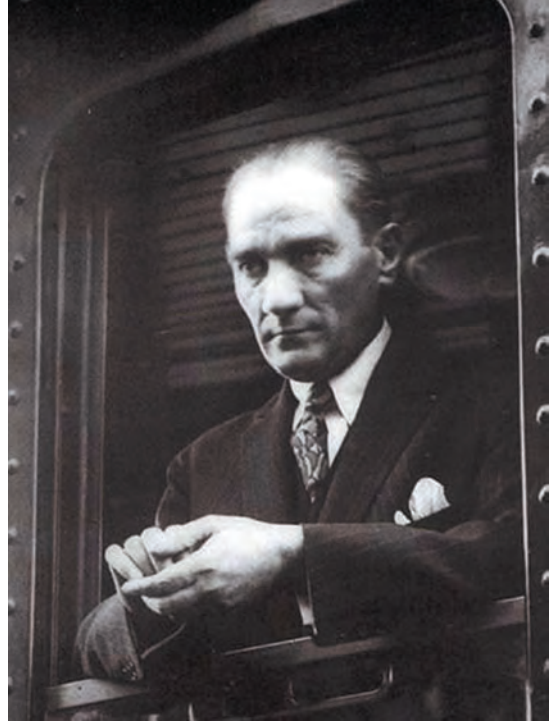
yabancıların elindeydi. Ekonominin kilit noktaları, sanayi işyerlerinin sermaye ve emek olarak % 85'i Türk olmayan unsurların elindeydi.

Kurtuluş Savaşı sonrası durum daha çok kötüleşti. Nüfusun %90'ı okuma yazma bilmiyordu. İhtiyacı karşılayacak elemanları yetiştirecek okullar yoktu. Sanayide çalışacak vasıflı iş gücü, bankacılık, sigortacılık, gibi konularda bilgisi olan elemanların hemen hepsi, mübadele yoluyla ülkeden ayrılmıştı.. Okur-yazar gençlerin çoğu ardi ardına girilen savaşlarda yitirilmişti. Ekonominin en büyük parçası olan tarım üretimi ise ilk çağ metotlarıyla yürütülüyordu.

Gazi Mustafa Kemal, Yeni Türkiye Devleti'nin devraldığı ekonomik yapıyı ve geri kalmışlığı Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada

Atatürk Dönemi Ulusal Ekonomi Politikaları (1923-1938)

● İzmir İktisat Kongresi, ● Lozan Anlaşması ● Aşar Vergisi'nin kaldırılması, ● Yerli Mallar Kanunu ● Eğitimin Birleştirilmesi ● Çiftçinin özendirilmesi, örnek çiftlikler ve Tarım kredi kooperatifleri kurulması, ● Kabotaj Kanunu, ● Sanayi Teşvik Kanunu, ● Toprak Reformu, ● I. ve II. Kalkınma planları, ● Üniversite reformu, ● Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kurulması, ● Ticaret ve Sanayi Odaları kurulması ● Osmanlı'dan kalan borçların taksitli ödemeleri, ● Demiryolları, Limanlar ve Sular İdaresi'nin yabancıardan döviz karşılığı satın alınıp millileştirilmesi, ● 1929 Dünya Ekonomik krizinden korunma önlemleri.

“Efendiler bize karşı yapılan rekabet, hakikaten çok gayri-meşru, hakikaten çok kahredici idi.”

şöyle açıklıyordu:

"Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri, Avrupa rekabetine karşı kendini müdafaa edemeyen iktisadımızı bir de kapitülasyon zincirine bağladı.

Efendiler bize karşı yapılan rekabet, hakikaten çok gayri-meşru, hakikaten çok kahredici idi. Rakiplerimiz bu şekilde gelişmeye uygun sanayimizi de mahvettiler. Ziraatımızı da derinden yaraladılar. İktisadi ve mali gelişmemizin önüne geçtiler." (1 Mart 1922)

Milletin ekonomik ihtiyacı olan

mesela tren yapmak, mesela fabrika yapmak için devlet serbest değildi... Devlet, istiklalini çoktan kaybetmişti. Osmanlı ülkesi, yabancıların serbest sömürgesinden başka bir şey değildi. Ve Osmanlı halkı içindeki Türk milleti de tamamen esir vaziyetine getirilmişti.” (Türkiye İktisat Kongresini açış konuşmasından-17.02.1923)

Bütün bu güçlükleri Türkiye, yapayalnız, kendisine yardımcı olmayan bir çevre içinde yenmek zorunda kalmıştır.

MİLLİ İKTİSAT SİYASETİ’NİN DOĞUŞU ve MİLLİ EKONOMİNİN KURULUŞU (1923-1938)

Cumhuriyet döneminde ekonomiye yön verilmesi ve yüzyılların ihmalleriyle geri kalmış bir ülkenin kalkınması gerekiyordu. Bu amaçla İzmir’de bir iktisat kongresi toplanması kararlaştırıldı. (17 Şubat 1923)

“Tam bağımsızlık için şu temel şart var: Milletin egemenliği, ekonomik egemenlikle ile tamamlanmalıdır.”

”Milli İktisat Siyaseti”ne olan ihtiyacın belirlenerek şekillendirildiği bu kongreye çiftçi, sanayici, tüccar ve işçi temsilcilerinden oluşan 1135 delege ile beş yüzü kadın olmak üzere üç binden fazla dinleyici katılmıştı.

Mustafa Kemal, Lozan görüşme-

lerinin ekonomik dayatmalar nedeni ile kesintiye uğradığı bir dönemde yapılan ve yabancı devlet temsilcilerinin de izlediği İzmir İktisat Kongresi’nde, görüşlerini açıklıyordu:

“Bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla alakadar olan, o milletin iktisadiyatıdır”

“Tam bağımsızlık için şu temel şart var: Milletın egemenliği, ekonomik egemenlikle ile tamamlanmalıdır.”

“Esaslı bir program tespit etmek, program üzerine bütün milleti hema-henk olarak çalıştırmak lazımdır.”

Yeni Türkiye Devleti aynı zamanda bir ”İktisat Devleti” de olacaktı. Kongre’de konuşan İktisat Bakanı Mahmut Esat (Bozkurt) iktisat devletinin, dünyada mevcut iktisadi sistemlerden hiç birini kopya etmeyeceğini, kendine özgü bir ekonomi politikası uygulayacağını belirtiyordu.

Hükümete ve parlamentoya sunu-

Mahmut Esat
Bozkurt

lan danışma niteliğindeki kongrenin kararları, Cumhuriyet'in ulusal iktisat siyasetinin önemli temel taşlarından biridir.

Batının kapitalizmi, Sovyet Rusya'nın sosyalizmi temsil ettiği 1920'ler dünyasında Türkiye Cumhuriyeti, güttüğü "millî iktisat siyaseti" ile Dünya'da Karma Ekonomi'yi uygulayan ilk ülke olmuştu. Türkiye Cumhuriyeti, özel ve kamu ayrımı yapmaksızın millî bir sanayi kurmak, ülkenin ekonomik bütünlüğünü sağlamak amacına yönelmişti.

Bu uygulamasıyla Türkiye, az gelişmiş ülkelerin kalkınma gayretlerine de öncülük etmiştir. (Bkz Cumhuriyet'in Evrensel Değeri. Bütün Dünya, Ekim 2014)

O kadar ki, emperyalizme karşı kazanılmış bir Kurtuluş Savaşının ardından, "Yurtta barış, cihanda barış" ilkesiyle Gazi Mustafa Kemal:

"Efendiler; (...) zannolunmasın ki ecnebi sermayesine hasımız; hayır, (...) Kanunlarımıza uymak şartıyla ecnebi sermayelerine gerekli teminatı vermeye her zaman hazırız. Ecnebi sermayesi bizim emeğimize eklensin ve bizim ile onlar için faydalı neticeler versin " diyordu. (17 Şubat 1923)

Türkiye, uyguladığı devletçiliği birçok otoriter rejimlerin aksine bir siyasi doktrin olarak benimsememiştir. Türkiye'nin devletçilik uygulaması, fertlerin yapamadığı işler ve kamu yararının gerektirdiği işlerin devlet tarafından yapılması biçiminde gelişmiştir. Özel teşebbüsün ekonomik

gelişmedeki rolü hiçbir zaman reddedilmemiştir.

Laiklik ve çağdaş uygarlığa yönelme temelinde siyaset, toplum, eğitim, kültür ve hukuk alanındaki devrimler yanı sıra, Atatürk döneminde ekonomi alanında da büyük atılımlar gerçekleşmiştir. 1923-1938 döneminde ulusal ekonominin kurulup yapılandırılması (inşası) döneminde Türkiye'nin ekonomik büyümesi (GSMH yıllık ortalaması olarak) yüzde 6,6 dır. Eğitimle, demiryolları ve sağlıkla çok yönlü dengeli ve adaletli kalkınma başlamış ve gelir düzeyinin yükselmesi ve refahın halka yayılması ile olumlu gerçek bir ekonomik transformasyon (değişim) sağlanmıştır.

Geçen yüzyılda dünyanın siyasal coğrafyasının birkaç kez değişimine, Sovyetler Birliğinin dağılıp çökmesine ve 21. Yüzyılın başında küreselleşme furiasının açtığı gediklerin karma ekonomiye yönelecek onarılmasına tanık olduk.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün yeniliklere açık kuruluş felsefesi ile günümüzde de uluslararası toplumun önemli bir üyesidir ve "dünyadaki en uzun ömürlü" Cumhuriyet olmanın onurunu taşımaktadır.

Aramızdan ayrılışının 76. yıldönümünde Büyük Atatürk'ü, ona özlemimiz ve minnet duygularımızla anıyoruz. •

ogutyazman@butundunya.com.tr

Bilelim ki millî benliğini bilmeyen milletler başka milletlere yem olurlar.
M. Kemal Atatürk

Atatürk ve Kitaplar

“İnsanları istediği gibi kullanan kuvvet, düşünceler ve bu düşünceleri sezinleyen ve genellettiren kimselerdir.” M. Kemal Atatürk

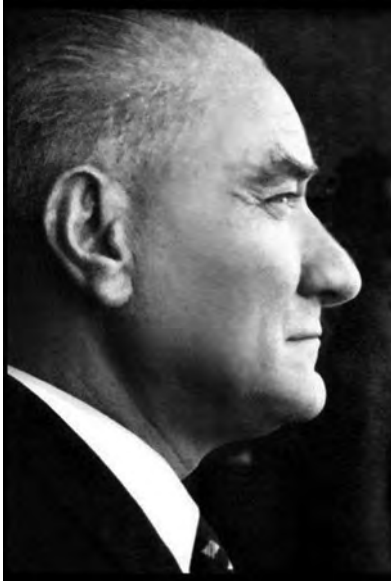
Yazan: YAHYA AKSOY

Düşüncenin özelliği de, hiç bir itirazın bozamayacağı bir kesin biçimle kendini kabul ettirmektir. Bu ise, düşüncenin yavaş yavaş seziş biçiminde değişerek inanışa dönüşmesi ile mümkündür. Ve öyle olduktan sonradır ki onu sarsmak için bütün başka mantıkların, başka usavurumların hükmü olamaz.” (Mustafa Kemal -Zabit ve Kumandan ile Hasbihal 1914 / 1918 kitabından)

Mustafa Kemal'in düşünce yapısı-

nı etkileyen olaylar, düşünürler, yazarlar ve kitaplar sözkonusu olduğu zaman, onun salt bir olayın ya da düşüncenin izleyicisi olmayıp, değişik görüş ve düşüncelerden kendine özgü bir bileşke yaratarak yoluna devam etmiş olduğu görülür. Atatürk, çok okuduğunu, her kitabı ve görüşü eleştirerek okuduğunu esin kaynağının Türk ulusundan başkası olmadığını her zaman ifade etmiştir. Düşüncenin kişisel yönden olduğu kadar toplum yaşamında ve insanların yönetiminde

çok öncelikli ve önemli bir yer tuttuğuna inanmıştır. Mustafa Kemal, değişik kaynaklardan beslenerek, düşüncenin önce "seziş"e, ardından da "inanış"a ve uygulamaya dönüşerek yaşam boyu gelişmesi gerektiğine inanır. Tarihi gelişmeleri yakından değerlendiren Mustafa Kemal, çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine ulusal değerlere ve çağdaş ilkelere dayanan yeni bir Türkiye'nin kurulması gerektiğine inanmış ve

düşünce mayasının temelini oluşturmuştur. 20. yüzyıl, dünya tarihinde iki evrensel savaşa, siyasal ve sosyal olayların yoğunluğu ile tarih sayfalarında yerini alırken, bu gerçekleri, derin sezişi ve öngörüsü ile gören ve değerlendiren Mustafa Kemal Atatürk, asrın ve asırlar ötesinin lideri olarak tarihin altın sayfalarında yerini aldı.

İngiliz tarihçi ve yazarı Lord Kinross, "Atatürk, Bir Milleti Yeniden Doğuşu" eserinde ve Andrew Mango, "Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu" adlı eserinde, "Mustafa Kemal Atatürk, Avrupa uygarlığının altın çağında doğdu" ifadesine yer vermiştir. Dünyanın her tarafından düşünür, devlet adamı, yazar ve komutan Atatürk'e hayranlıklarını ifade etmişlerdir.

Daniel Dumoulin, "Atatürk'ten Düşünceler" eserinde şunları yazmıştır:

"...1933 sonunda, Türk ulusu bir mucize gerçekleştirmiştir. Genç Türk Cumhuriyeti modern bir millet olmuştur ve herkesin gıpta ile baktığı ve örnek gösterdiği halk devleti olmuştur. Bu istisnai başarının fikir sahibi ve sanatkarı Atatürk idi."

Şevket Süreyya Aydemir, "Tek Adam" eserinde şöyle demekte:

"Ölümünün daha 25 nci yılında kendisi hakkında çeşitli dillerde 3.000 eser yayınlanan insan, üzerinde düşünülen insan demektir. Mustafa Kemal, yaşamı süresince büyük dönemeçlerde karşılaştığı (Şam'da karşılaştığı 'kavm-i necip' ve Belgrad istasyonunda yaşanan 'fes' gibi) olaylar karşısında geleceğe dönük yepyeni ve yaratıcı düşünceler oluşturmuş ve geliştirmiştir. Atatürk 1924 yılında, 'nereden esin ve kuvvet' aldığı yolunda yöneltilen bir soruya karşı şu yanıtı vermiştir:

'...İlk esin, ana-baba kucağından, sonra okuldaki eğiticinin dilinden, vicadamından, eğitiminden alınır."

Atatürk, ailesinden, öğretmen-

“Ölümünün daha 25. yılında kendisi hakkında çeşitli dillerde 3.000 eser yayınlanan insan, üzerinde düşünülen insan demektir.”

lerinden, Tevfik Fikret, Namık Kemal, Ziya Gökalp, M. Emin Yurdakul, H. Cahit Yalçın ve J. J. Rousseau gibi şair, yazar ve düşünürlerden eleştirerek okuduğu yerli ve yabancı yazarlara ait kitaplardan esinlenerek zengin düşünce dünyasını geliştirmiş ve uygulamaları ile hayata geçirmiştir.

Dünya tarihinde silinmez izler bırakan, kendine özgü çağdaş bir düşünce sistemi oluşturan, asıl unsurların insan ve insanlık, kişi için **özgürlük** ve toplum için **bağımsızlık** olduğuna inanan Atatürk, dünyanın sürekli bir barışa kavuşması gerektiğine inanarak “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesini savunmuştur. Düşünceleriyle Atatürk (*Arı İnan*), Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri (*Prof.Dr. Utkan Kocatürk*), Atatürk Yolu (*Prof.Dr. Turhan Feyzioğlu* koordinatörlüğünde, Prof. Dr. Mustafa Aysan, Prof. Dr. Hamza Eroğlu, Prof. Dr. İsmet Giritli, Prof. Dr. Mehmet Gönübol), Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar,

Düşünürler, Kitaplar (*Prof. Dr. Şerafettin Turan*), Evrensel Yönüyle Atatürk (*ATSE Başkanlığı*), 100. yıl Atatürk Konferansları (ETKB) ve daha yüzlerce yerli ve yabancı kaynak kitap Atatürk’ü bütün yönleriyle anlatmaktadır.

“Kitaplar vardır, kimileri yalnız ve yalnız özel kitaplıklara girebilir! Olağanüstü yazılarla yazılmıştır kimileri.” **Andre Gide •**

BİLİYORUM. YİNE, YENİDEN...

Yazan: NESLİHAN YAŞAR

Sen bendeyken ışıl ışıldı dört bir yanım...

Ne ben, beni kıranları getiriyordum aklıma,

Ne unuttuklarım geliyordu aklıma.

Öylesine mutluydum ki ben, sen bendeyken. Çevremdekiler de mutlanıyorlardı seni bende, beni sende gördüklerinde...

Aslında onlar da sendeydi, sen de onlardaydın... Hiç unutmadım seni ben... Bana en yakışan giysimdin, en düzgün çıkan sesimdin.

Senle baktığımda önüme, çözüm hemen çıkıyordu karşıma.

Kime gösterdiysem seni, onlar da seni gösterdiler bana.

Anladım ki, sen sadece bana değil, herkese yakışmışsın meğer.

Bir çocuğun yüreğindeki ilk oyuncağının sevinciydin,

Bir genç kızın kalbindeki ilk delikanlı çırpıntısıydın

Bir açın midesine giren ilk lokma, Bir üşüyenin sırtını saran gocuktun.

Sen ne güzel bir özetiydin herşeyin.

Herkese, hepimize yakıştırdın da,

En çok da dünyaya yakıştırdın sen.

Yüzümdeki gülümsememi kaybettüğimde ayırdına vardım yokluğunun

Sen de, gülümsemem de birlikte kayboldunuz. Sen nereye kayboldun?

Sesim nereye gitti? Sana seslendiğim sesim, sen neredesin? Sesimi bulabilsem, sana seslenebileceğim. Sesim de yok ki, sen olmayınca.

Sen de, sesim de neredesiniz, bilmiyorum. Fakat senin birgün döneceğini biliyorum,

O bir günün ne zaman geleceğini de biliyorum. Her vicdanda sızının adı olduğunda adın,

Biliyorum o birgün duyacak herkes herşeyi,

Biliyorum o birgün görececek herkes, her gerçeği. Silahların acı çığlıkları sustuğunda döneceksin, Kuru topraklarda çiçekler, “su su” diye inil dediklerinde geleceksin. Ve biliyorum herkes yine, yeniden öğrenecek seni...

İste o zaman sen yine, yeniden geleceksin yüzlerimize

Gülümsememiz olacaksın, yine, yeniden

Neşemiz, sevincimiz olacaksın, yine yeniden

Yitirdiğimiz ama hiç unutmadığımız mutluluğumuz olacaksın,

Yıpranan ama hep koruduğumuz gururumuz olacaksın,

Yine, yeniden **Mustafa Kemal...**

“Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türk ulusunu tamamen yaşadığı çağa uygun ve geleceğe hazırlanan, bütün anlam ve biçimiyle uygar bir toplum haline getirmektir. ”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

57

Atatürk İngiliz Gizli Belgelerinde

Atatürk'ün aramızdan ayrılıp, sonsuzluğa uğurlanışıyla birlikte, öteden beri düşman olarak bilinen İngiltere, her fırsatta derin üzüntülerini bildirmiş ve İngiliz basını da bu elim olaya geniş yer vermiştir. Özellikle ölüm haberi duyulunca İngiliz İmparatorluğu'nun hemen her tarafından taziye mesajları gelmiş, sömürgelerinde bile basının olaya geniş yer ayırdığı görülmüştür.

İlginç olabilecek bir örneği sunalım: İngiltere'nin, 1934-1939 yılları arasında önce İstanbul'da daha sonra da Ankara'da Büyükelçi olarak görevlendirdiği diplomat Sir Percy Loraine 25 Kasım 1938 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı'na gönderdiği 608 numaralı bir mesajda, Atatürk hakkında hayret edilecek derecede övgülerde

bulunmaktadır.

“Gizli” işaretiyle gönderilen ve üzerine kırk yıl açılmaması notu konulan o telgrafı, aşağıda sunuyorum:

“Aziz Lordum,
Size Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü-

nü bildiren 194 sayılı telgrafi çok derin üzüntüler içinde sunmuştum. Bu belgeye ek olarak, Büyükelçiliğimiz Müsteşarı tarafından hazırlanan ve Atatürk'ün geçmişteki kariyerini içeren belgeyi sizlere sunma onuru yanında, bu yazımda, Atatürk'ün yaptığı işleri övmekten çok, onun kişiliği ve bu ülke insanı için neler ifade ettiği konusuna değinmeye çalışacağım.

İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi, Sir Percy Loraine

Hiç şüphesiz toplumbilimciler ve tarihçiler onun çalışma hayatı ve yaptıklarıyla ilgilenip ayrıntılı bir çalışma yapacaklardır. Ancak bunların çok azı, Atatürk'ün gerçek kimliğini öğrenmeden hazırlanacaktır ki, onu tanımadan yapılacak değerlendirmeler kuşkusuz yanlış olacak ve yanlış yönlendirmelere sebebiyet verecektir.

Bu bilginin toplanmasında, ben

belki de ayrıcalıklı bir konuma sahibtim. Her ne kadar, bugün için aramızda bulunmayan Türk Cumhurbaşkanı ile çok nadir karşılaşmış olsam da bu görüşmeler diğer diplomatik temsilciliklerinkine nazaran daha sık ve daha uzun olmuştur. Bütün bunlar bir yana, görevimin ilk günlerinden itibaren Atatürk beni bir dost gibi görmüş, benimle görüşmekten memnun olmuş, görüşme fırsatı doğduğunda bundan hoşnut kalmış, karşılıklı konuşmalarımız esnasında şahsıma karşı ilgi ve dikkati asla azalmamıştır.

Atatürk'ün müstesna ve övgüye değer bir kişilik olduğunu söylemek pek bir şey ifade etmeyebilir. Ancak gerçekten seçkin ve övgüye değer bir kişiydi.

Doğrudan edinilen tecrübelerimi sağlayan kişisel görüşmelerimiz dışında, onu, çok yakın dostlarından ve hatta aramızdaki dostluğu gördükten sonra benimle onun hakkında konuşmaya hiç çekinmeyen Kabine'deki bazı Bakanlardan da birçok kez dinleme fırsatım oldu. Atatürk'ün müstesna ve övgüye değer bir kişilik olduğunu söylemek pek bir şey ifade etmeyebilir. Ancak gerçekten seçkin ve övgüye değer bir kişiydi. Neden bu niteliklere sahip bir şahsiyet olduğunu açıklamaya çalışmalıyım.

Sanırım bunu temelde, bize göre, “Çift karakterlilik” olarak açıklayabiliriz. Bu ülkede nefret uyandıran ve yasaklanan H. C. Armstrong’un Bozkurt adlı kitabını okuyan çoğu insan, çok yetenekli; inatçı bir enerjiye sahip ancak insafsız, itici tavırları olan, serkeş mizaçlı, gem vurulmamış zevkleri, ahlak dışı ihtirasları olan; dahası, dostluğu tanımayan bir adamın portresiyle karşılaşmaktadır. Bu tespiti doğrular nitelikte görünecek kanıtları toplamak hiç de zor olmayacaktır. Ancak şahsen ben, bir insanın bu şekilde tanıtılmasını tamamıyla yanıltıcı buluyorum. Gözle görülen bir dizi kuraldışılığı sadece ayrı karakterlilikle anlatabileceğime inanıyorum. Sadece şu veya bu savaşı kazanarak, şu veya bu kanunu çıkararak, Harf Devrimi yaparak ya da fes giyilmesini yasaklayarak veya ülkeyi laik kılarak değil yüzyıllarca acı çekmiş, ruh karartıcı

Atatürk, İngiltere Kralı Edward, İsmet İnönü ve Sir Percy Loraine

yönetimler yaşamış bir ırkın dehasına güvenerek, sadece artık kölelik çekilmemesi gerektiğine inandığı için çok sayıda kuvveti harekete geçirip, on beş yıl gibi kısa bir sürede bu insan birçok iyi şey yapmıştır. Gerisi ayrıntıdan ibarettir; sadece dedikoducu zihniyetin üzerinde duracağı, ancak bir tarihçinin gerektiği kadarını vereceği ayrıntılar bunlar...

Atatürk’ün dinamik enerjisi üzerinde durmama gerek yok. Bu enerjinin dayanılmaz gücü, Türk ulusunun tarihinde şimdiden önemli bir sayfa olarak yer almıştır. Ancak ben, pek bilinmeyen bir başka özelliğine değinmek istiyorum:

Bu da Atatürk’ün doğuştan gelen, belki de farkında olmadan tıpkı sütün kaymağını hemen ayıran aletler gibi,

haydasızı haydalıdan ayırma yeteneği olduğudur. Atatürk'ün bütün kişiliğinde veya en azından mevcut şeklinde, bazı çelişkilerle karşılaşılmaktadır. İddia edilen acımasızlığı, onu tanıyanların çok iyi bildiği gibi, vatandaşlarına duyduğu sevgiyle uyusmamaktadır. Geçici ilişkilere duyduğu varsayılan zevklere karşı toplumda kadının rolü kavramı, halk devrimlerinde en çarpıcı savunmayı ortaya koyduğu kadın hakları ve önemiyle bağdaşmak-

Kendisi zaten Ülkesi ve ulusu için yaşıyor, onlar için düşünüp onlar için çalışıyordu. Diğer- leri bu şekilde davranmıyorsa görevlerini yerine getiremedikleri kanısına varıyordu.

tadır. Zira bir iki sene içinde çok eşliği yasal olarak ortadan kaldırmış ve istedikleri takdirde harem kadınlarına bile devletin liberal mevkilerinin açık olduğunu ortaya koymuştur.

Atatürk, Batı'da "Yes-Men" ve Türkiye'de "Evet Efendimci" olarak bilinen tarzdan hoşlanmıyor, bu tür insanları aşığılıyordu. Ahmak ve dalkavuklara tahammülü yoktu. Aslında

belki de en çok sömürücüleri sevmez, açgözlüleri hor görürdü. Bir insanın onun için çalışıyor olması fikrine hoş bakmazdı. Kendisi zaten Ülkesi ve ulusu için yaşıyor, onlar için düşünüp onlar için çalışıyordu. Diğerleri bu şekilde davranmıyorsa görevlerini yerine getiremedikleri kanısına varıyordu.

Korkarım gelecek nesillere Atatürk bir diktatör olarak aktarılacak. Bunun yanlış olacağı kanısındayım. Hem savaşta, hem barışta evet o büyük bir liderdi ancak bir diktatör değildi. Ne yazık ki ben, şimdiye kadar onu anlatabilecek diktatör kelimesine ait bir tanımımız olduğuna inanmıyorum.

Ancak Hitler ve Mussolini'nin tersine, devlette idari veya yönetim fonksiyonu bulunmuyordu. Af ve mahkemelere emir yetkisi yoktu. Diplomatik temsilcileri reddetme hakkına sahip değildi. Bütün bu hususlara teknik gözle bakıp bir kenara iter ve bütün devlet meselelerinde onun isteklerinin hâkim olduğu konusunda ısrar edebilirsiniz. Doğru! Ancak bu değerlendirmeye daha çok o konudan sorumlu kişilerin onayının hâkimiyeti şeklinde karşıma çıkıyordu.

Olayların gidişi, Atatürk'ün görüş açısının doğruluğunu, verdiği hükümlerin zekice olduğunu ve hata yapmadığını göstermiştir. Dolayısıyla sıkça fikirlerine başvurulması ve memnuniyetle bu fikirlerin uygulanmasını görmek pek de şaşırtıcı değil. Ancak onu Mussolini ve Hitler gibi diktatörlerden ayıran belki de en büyük özellik, başın-

dan beri isteyerek ve çok emek sarf ederek, kendini yaşatacak bir sistem kurmaya çalışmasıdır. Atatürk'ten sonraki Cumhurbaşkanı seçiminin sessizce hallolması ve ölümünden sonra kurduğu rejimin sakince sürmesi bir ölçüye; evet başarılı olmuştur.

Atatürk'ün idrak gücünde esrarengiz bir yön vardı. Küçük şeylere önem vermeyiş veya sinsi olamayışında üstün bir yön bulunuyordu. Konsantrasyon gücü olağanüstüydü. Şefkat ve ilgi bekleyen bilinç-altının etkileyici yanı belki de şuurlu amacının buz gibi dimdikliğinin bir başka parçasıydı. Müslüman olarak doğmuş, ancak yobazlık karşısı bir kişi olmuştu. Doğruluğu sevmiş, günahtan nefret etmişti. İşini iyi bilen, yetenekli bir askerd. Savaştan nefret ederdi. Bağımsızlığı elde ettiği andan itibaren barışın peşinde koşmuş ve barış ortamını sağlamayı başarmıştı. Türkiye'nin kaderini elleri arasına aldığından beri, Kemalist Cumhuriyet'in dostluk elini uzatmadığı ve aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nun düşmanlarının da bulunduğu tek bir komşusu dahi yoktur. Uzatılan dostluk eli çoğunlukla tutulmuş ve sarf edilen çabalar sonucunda ülkelerarası sürüşme azaltılarak, doğunun bu bölgesinde daha geniş kapsamlı barış, dikkat çekici bir biçimde sağlanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, yapılması gerektiğine inandığı şeyleri korkusuzca yerine getirmekten asla vazgeçmemiştir. Hastalığının şiddetlendiği anlarda ölüme çok yakınlaşmış olsa bile, korku asla ne yüreğine ne beynine

Doğruluğu sevmiş, günahtan nefret etmişti. İşini iyi bilen, yetenekli bir askerd.

yerleşmeyi başaramamıştır. O, Türk ulusuna hizmet ederken öldü. Ölüm bile büyük zaferini ondan çalmayı başaramadı. O, insanlara hayatlarını, onur ve şereflerini ve insanca yaşama yolunu vermiş, belki de bütün bunlardan daha önemlisi bu haklarına sahip çıkmalarını sağlayacak bağımsızlığı tattırmıştır.”

Sir Percy Loraine
İngiltere Türkiye Büyükelçisi

Böylesi ifadeler için söylenebilecek fazla bir şey olmadığını düşünüyorum. İngiltere gibi, geçmişi tamamen Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ulusu'na karşı savaş ve aleyhte olmak üzere çeşitli tezgâh ve entrikalarla geçmiş bir ülkenin böylesi düşüncelere sahip olması üzerinde kafa yorulması gereken bir husustur.

İngiltere'nin Türkiye'deki Büyükelçisi tarafından kaleme alınmış bu satırların yazılmasına neden olan gerçek sadece Mustafa Kemal Atatürk'ün kişiliği, devrimciliği, Türk ulusunu çağdaş medeniyetler düzeyine çıkarma gayretleri, barışçı ve birleştirici ve daha birçok karizmatik özelliğidir. •

cengizonal@butundunya.com.tr

(Gelecek Ay: Atatürk ve Nobel Barış Ödülü)

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Sosyal Denge

Toplum yaşamı, sadece kişilerin toplu yaşayışından oluşan bir olgu değildir. Bu toplanmanın o kadar çeşitli şekilleri vardır ki; toplum yaşamında en çok dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken de bu şekil konusudur. Kişileri kendi bünyesinde bir araya getiren toplum, sadece kendine özgü özellikleriyle ayrı bir kimlik ve nitelik sahibidir. Her canlı organizmada olduğu gibi, toplum yaşamında da istikrar ve devamını sağlayabilecek bir denge, bu yaşamın en esaslı temellerinden birini oluşturur. Güçlü bir denge kişileri, millet yaşamı içinde yerli yerine oturtmadıkça, meydana gelen oluşum, sonuçta bir kuru kalabalıktan ibaret kalır...

**Bir millette,
işçilere ilişkin den-
gesizliğin zararı,
fikir adamları
arasındaki denge-
sizliğin doğurduğu
sakıncalara
nispeten daha
hafiftir.**

Sosyal ve ekonomik krizler geçiren milletlerin yaşamını inceleyince gözümüze çarpan ilk illet bu dengesizlik noktasıdır. Sözgelisi; Fransa, işçi yetersizliğinden şikâyetçidir. İngiltere fazla sayıdaki işçisinin işsiz kalmasından sıkıntı çekmektedir. Japonya daha garip ve ilk bakışta insanı şaşırtan diğer bir çeşit sosyal dengesizlikten şikâyet etmektedir. Bu ülke de; tahsil görmüşlerin ve fikir işçilerinin fazlalığından rahatsızmış... Bir incelemede gördük; Japonya'da işçilerin %13'ünü üniversite, yüksek ve benzeri okul mezunları oluşturuyormuş. Japonya'nın 1916-1918 yıllarındaki seri gelişmesi birçok gençleri orta ve yüksek tahsile ihtiyaç gösteren ve çok para kazandıran meslek ve hizmetlere sevk etmiş, fakat savaşın sona ermesi üzerine ortaya çıkan ekonomik kriz bunların birçoğunu kaldırım üzerine atmış...

Bir millette, işçilere ilişkin dengesizliğin zararı, fikir adamları arasındaki dengesizliğin doğurduğu sakıncalara nispeten daha hafiftir. İşçilerin zamanla diğer bir iş bulması ve yaşamlarını yeni koşullara uydurmaları daha kolaydır. Fakat yozlaşmış fikir işçileri için durum bu merkezde değildir. Günlük yaşamın zorlukları yüksek tahsil görmüşleri de, Japonya'

Ülkede sadece şu veya bu sınıfın gelişme ve gönenci, genel gönencin sağlan- dığı anlamına gelmez

da olduğu gibi, sonuçta vatmanlık ve şoförlük gibi işlere mecbur edebilir. Ancak, el ve beden mide için çalışırken; fikir de başka alanlarda meşgul olur. Bu itibarla, Japonya'yı son zamanlarda hayli endişeye düşüren komünizm cereyanları, asıl işçi sınıfından ziyade bu fikir proletaryasının kışkırtılmasından ileri gelmektedir.

Bir ülkede, Amerika'da olduğu gibi, servet ve altının bile denge sınırını aşması hoş karşılanmıyor... Çağdaşlık yolunda ilerlemiş milletler I. Dünya Savaşı'nın bozduğu sosyal dengeyi yeniden kazanmaya, oluşturmaya çalışırken; bu yola yeni girenler, onu her suretle sağlamaya zorludurlar. Ülkede sadece şu veya bu sınıfın gelişme ve gönenci, genel gönencin sağlandığı anlamına gelmez. Vatandaşların, çağdaş bir

toplumun her türlü ihtiyacını karşılayacak hizmetlerle ilgili uygun işlerde çalışmaları gereklidir. Bir hizmete hiç talep çıkmaz veya gereğinden fazla talep olursa, dengesizlik baş göstermiş demektir.

Sosyal dengesizliğin ilk belirtilerinden birisi hayat pahalılığı ve bundan kaynaklanan sakıncalı benciliktir. Diğer sosyal hastalıklar bunları izler. Toplum yaşamının genel düzeninden sorumlu olan devlet, hiç kuşkusuz, böyle bir durum karşısında kayıtsız kalamaz...

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
25 Mayıs 1929

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Paraf (Fr.)

- a-Molekül yapısı
- b-Kale çizgisi
- c-Pervane
- d-Kısa imza, imce

2 Rantiye (Fr.)

- a-Güçlü heyecan
- b-Yönelteç
- c-Getirimci
- d-Gözleme dayalı

3 Simetrik (Fr.)

- a-Ayrıntı
- b-Töretanımaz
- c-Fizik bilimi
- d-Mütenazır

4 Amblem (Fr.)

- a-Metal nişan
- b-Belirtke
- c-Moda yaratan
- d-Sunum

5 Aspiratör (Fr.)

- a-Mutfak sobası
- b-Emmeç
- c-Ağaç sakızı
- d-Yalıtım

6 Vokal (Fr.)

- a-Etkisiz
- b-Gezegen
- c-Yanardöner
- d-Sesle ilgili

7 Kombine (Fr.)

- a-Toplumsal
- b-Esnek
- c-Egemen
- d-Birleşik, toplu

8 Market (İng.)

- a-Yemek hizmeti
- b-Bütünleşik
- c-Stok, yığıl
- d-Satış merkezi

9 Sinerji (Fr.)

- a-Bitki nakli
- b-Eş zamanlı
- c-Görevdeşlik
- d-Eşitlemek

10 Episot (Fr.)

- a-Üst düzey
- b-İntihal
- c-Dilim
- d-Element

11 Optimist (Fr.)

- a-Dedikodu yapan
- b-Köktendinci
- c-Mini gösterici
- d-İyimser

12 Optimal (Fr.)

- a-Sabit fikir
- b-Parçalı sistem
- c-En uygun
- d-Öndelik

13 Sirküler (Fr.)

- a-Yeraltı sanatı
- b-Yelpaze
- c-Genelge
- d-Oyma baskı

14 Etajer (Fr.)

- a-Rafalı dolap
- b-Dil tutukluğu
- c-Epilasyon
- d-İşkence aleti

15 Evlek (Rum.)

- a-Sırnaşık
- b-Tarla bölümü
- c-Bir hastalık
- d-Niteliksiz

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce (Rum.) Rumca

Yanıtlar:
151.
sayfada

Kasımpatları

İzmir'de doğup
büyüdüğüm evin güzel bir bahçesi
vardı. Artık var olmayan o güzel evin o güzel bahçesinde
her sonbahar kasımpatları açardı.

Sonbaharın habercisiydi kasımpatları. Sarı, beyaz, eflatun, kırmızı, mor, pembe... Renk renk. Kimi top top, kimi papatya irisi, kimi dalya benzeri.

10 Kasımlarda evlerimizin bahçelerinden topladığımız çiçeklerle süslerdik ilkokulda okulumuzun bahçesindeki mermer kaidesinde 1881-1938 yazan Atatürk büstünü. Ben de bahçemizden topladığım bir kucak kasımpatı ile

katılırdım bu imeceye. Onun için o günlerden bugüne sonbahar gelip de kasımpatları açtığında hep o 10 Kasım günlerini hatırlarım. Saat dokuzu beş gece vapurların, fabrikaların, Alsancak

Garı ile Basmane Garı'ndaki lokomotiflerin, otomobillerin otobüslerin, kamyonların düdük, korna ve sirenleri çalmaya başlar, tüm İzmir'de hayat durur; bayrak, okulun bahçe kapısının yanındaki gönderin yarısına kadar çekilir; bahçede sınıf sınıf dizilmiş biz, beş derslikli Kemal Reis

İlkokulu'nun öğrencileri, baş öğretmenimiz Recep Bilgin ve öğretmenlerimizle birlikte çiçeklerle bezediğimiz Atamızın büstünün karşısında, başlarımızı öne eğip onu saygıyla anardık. Okula başlamadan önce de evimizde, çalışma odasındaki küçük, sarımsak yaldızla boyalı Atatürk büstünün önünde gerçekleştirirdik bu anma törenlerini. Annem, babam ve ben...

Ilkokul yıllarımda da orta okul ve lise yıllarımda da adeta bir matem havasına bürünürdü 10 Kasımlarda Atatürk'ü anma törenleri. Tutulamayıp dışa vuran hıçkırık sesleri duyulurdu, sirenler çalar, onun ile ilgili şiirler okunurken. Bir şeyler düğümlenirdi boğazlarımıza. Saat dokuzu beş geç başlayan saygı duruşu beş dakika sürer, sirenler de bu beş dakika boyunca sürekli çalardı.. Sonraki yıllarda kimi yerlerde bir, kimi yerlerde iki dakika çalar oldu sirenler... Ve yine sonraki yıllarda daha da artarak görülmeye başlandı 10

**Ve yine sonraki
yıllarda daha da
artarak görülmeye
başlandı 10
Kasımlarda çalan
sirenler aldırma-
yıp yollarına devam eden
yayalar ile taşıtlar...**

Kasımlarda çalan sirenler aldırma-
yıp yollarına devam eden yayalar ile taşıtlar.

Okulumuzun bahçesindeki Atatürk büstünü rengârenk kasımpatları ile bezediğimiz o yıllar, “dinimizde heykel günahadır” diye Atatürk heykellerine saldırıların başladığı, heykellerinin kırılıp, tahrip edildiği; Atatürk ve devrim düşmanlığının açık seçik ortalığa saçıldığı yıllar olarak geçti tarihe. Heykelleri ve anısı yasa ile korunur oldu. 1951 yılında çıkarıldı 5816 sayılı, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun. Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, İstiklâl Savaşı'nın Başkomutanı; ölümünden 13, Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı Demokrat Parti'ye devretmesinden 1 yıl sonra kanun gücü ile korunur oldu

Küçük bir çocuktum Atatürk'ü Koruma Kanunu yürürlüğe girdiğinde. Ne Kurtuluş Savaşı sırasındaki, ne de Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Atatürk ve devrim karşıtı isyanlar ile ayaklanmalardan haberdardım.(*). İstiklal Savaşı'nın en büyük kahramanı, çağdaş, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün heykellerini ve anısını neden kanun gücü ile korunmak zorunda kaldığımızı sorgulayacak yaşta değildim. Sadece çocukluk yıllarımda değil, ilk gençlik yıllarımda da böyle bir bilgi ve birikime sahip değildim. Bize sadece Atatürk'ü sevmeyi öğretmişlerdi okulda. Kol kırılır yen içinde kalır misali düşmanlarından; ona, devrimlerine kimlerin neden karşıt ya da düşman olduklarından gereğince söz etmemişlerdi. Ellerinden

geldiğince üstünü örtmüşlerdi hep olup bitenlerin. Hep görmezden gelmişlerdi. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ndeki "(...) İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahili ve harici bedhahların olacaktır. (...) öngörüsünü bu nedenle gereğince anlayıp kavrayamadık. Sonunda da yeni içinde saklanan kırık kol, kangren olup çıktı!

Çocukken Cumhuriyet ve Devrimlere karşıtlık adına bildiğim: gözü dönmüş din bezirgânı beş on (!) "dervişin" yeşil bayrak açarak başlattıkları Menemen isyanı ve bu isyana katılan

Kemalist Devrim Şehidimiz Mustafa Fehmi Kubilay (1906-23 Aralık 1930)

güruhun yedek subay olarak askerliğini yapan öğretmen Mustafa Fehmi Kubilay'ı başını keserek katlettikleriydi.

Her yıl şehit edildiği 23 Aralık günü Menemen'deki Kubilay anıtında düzenlenen, çok genç yaşta yitirdiğimiz ağabeyime Kubilay adını koyan babam ve annemin ellerinden tutarak katıldığım anma törenleri nedeniyle duyup öğrenmiştim Kubilay'ın başına gelenleri. Bir de Ö. Lütfi Akad'ın 1949 yılında, Halide Edip Adivar'ın aynı adlı romanından sinemaya uyarladığı Vurun Kahpeye adlı filmini izlemiştim yine annem ve babamla sıcak bir yaz gecesi İzmir'in Çiçek Açık hava Sinemasında.

23 Aralık 1930 günü Menemen'de o gözü dönmüş meczupların ve onların peşine takılan güruhun Kubilay'ın değil de onun gıyabında Atatürk'ün başını kestiklerinin ayırında

ancak yıllar sonra varabildim. Yukarıda da değindiğim gibi okul yıllarında öğrenmemiştik Mustafa Kemal'in askerlerinin Milli Mücadele karşıtlarınca nasıl arkadan hançerlendiklerini. Cumhuriyetin nasıl, hangi güçlüklerle kurulduğunu; devrimlerin nasıl gerçekleştirildiğini. Yurttaşlarımızın tümünün Mustafa Kemal Atatürk'ü yürekten sevdiğine, devrimlerini benimsediğine inandırılmıştık. Oysa öyle değilmiş. Bugün de öyle! Görülmemiş bir biçimde sürdürülüyor kimilerince cumhuriyet ve Atatürk düşmanlığı.

Neden mi? Nedeni bir değil, çok: Düşman işgaline karşı şahsi çıkarlarını elinin tersi ile itip halkının yanında yer aldığı; karılarının kızlarının, analarının bacılarının ırzlarını, ekip biçtikleri tarlalarını düşmandan kurtarmak için her türlü tehlikeyi göze aldığı...

Cumhuriyeti kurup halkını padişah kulluğundan kurtarıp vatandaşlık mertebesine yükselttiği...

Din ve vicdan özgürlüğü demek olan laikliği çok sevdiği halkına armağan ettiği...

Kur'an-ı Kerim'i Türkçeye tercüme ettirip, Müslüman vatandaşlarının inandıkları dinin kutsal kitabını okuyup, anlayıp kavramalarının yolunu açtığı...

Gerçekleştirdiği devrimler ile ülkesini ve ulusunu çağdaş uluslar / medeniyetler düzeyine ulaştırmak için gecesini gündüzüne kattığı...

Hayatta en hakiki mürşit / kılavuz, yol gösterici ilimdir, yurtta barış, dünyada barış dediği...

Padişaha damat olup, kimin ne hali varsa görsün diyerek çubuğunu tüttürmediği... Evet, bütün bunlar için düşmanlar, Atatürk'e düşman olanlar. Dahası da var, var ama yerimiz dar.

Uzun yıllar önce kendisine Atatürk ile ilgili bir kitap önermemi isteyen yabancı bir dostuma *Lord Kinross'un Atatürk: Bir Milleti Yeniden Doğuşu* (**) adlı eserini önermiştim. Sadece o kitapla yetinmeyip Atatürk ile ilgili İngilizce yazılmış başka kitap ve makaleleri okuduktan sonra Ankara'daki ilk buluşmamızda bana ilk sözü "Nasıl, benzemiş miyim?" olmuştu. Şaşırılmış, ne demek istediğini kavrayamamıştım. "Kime?" diye sorduğumda "Atatürk'e!"

demişti. Daha önce yana taradığı sarı saçlarını Atatürk gibi sıkı sıkıya geriye tarayıp saç şeklini değiştirdiğini o zaman fark etmiştim.

Daha önceki gelişlerinde hiç merak etmediği Anıt Kabir'i ziyaret etmeye gittiydik o gelişinde. Anıt Kabir Müzesi'ndeki Atatürk'ün okuduğu kitapları uzun uzun inceledi. Sonra da bana "Biliyor musun sizin için fazla" dedi. "20. yüzyıl için de! 21. yüzyılın lideri bu Atatürk." Harvard Üniversitesi mezunuydu. Hem hukuk hem de ekonomi okumuştur değerli dostum. Atatürk ile ilgili onun en çok ilgisini çeken şeylerden biri de Atatürk'ün "Karma Ekonomi" politikasıydı.. Amerika Birleşik Devletleri tarihinde de zaman zaman karma ekonomi anlayışına benzer uygulamalar olduğundan söz etmiş, "Göreceksin" demişti, "Bir gün gelecek biz de ABD'de karma ekonomiye geçeceğiz. Yurtta barış, dünyada barış da o zaman gerçekleşecek."

Görür müyüm, görmez miyim bilmem. Bildiğim, Thomas Kenucky ile hâlâ aynı fikirde olduğum.

Thomas'ın anlayıp, büyük saygı duyduğu, beğenip sevdiği; saçlarını ona özenerek geriye taradığı Atatürk'ü

biz neden gereğince sevip anlayamadık dersiniz?

Sadece fotoğraflarını, dükkânlarımıza, kahvelerimize, iş yerlerimize asmakla, otomobillerimizin arka camlarına, kaportalarına imzasını yapıştırmakla yetindiğimiz; Atatürkçü geçinenlerimizin çoğu dahil zahmet edip de Nutuk'unu, onun ile ilgili yazılmış eserleri okuma zahmetine katlanmadığımız; cumhuriyetin, devrimlerin değerini ve önemini kavrayamadığımız; yakın tarihimizi, dünümüzü, bugünümüzü ve geleceği sorgulayabilen ona layık vatandaşlar olamadığımız için desem bilmem ne dersiniz?

Sonbaharın habercisi kasımpatları açmaya başladı. Ben bu 10 Kasım günü tıpkı çocukluğumdaki gibi kasımpatları ile süsleyeceğim Atatürk'ün çalışma odamda, masamın karşısındaki resmini. Ve Nutuk'u yeniden okumaya başlayacağım. Dilerim siz de bana eşlik edersiniz... • tekinozertem@butundunya.com.tr

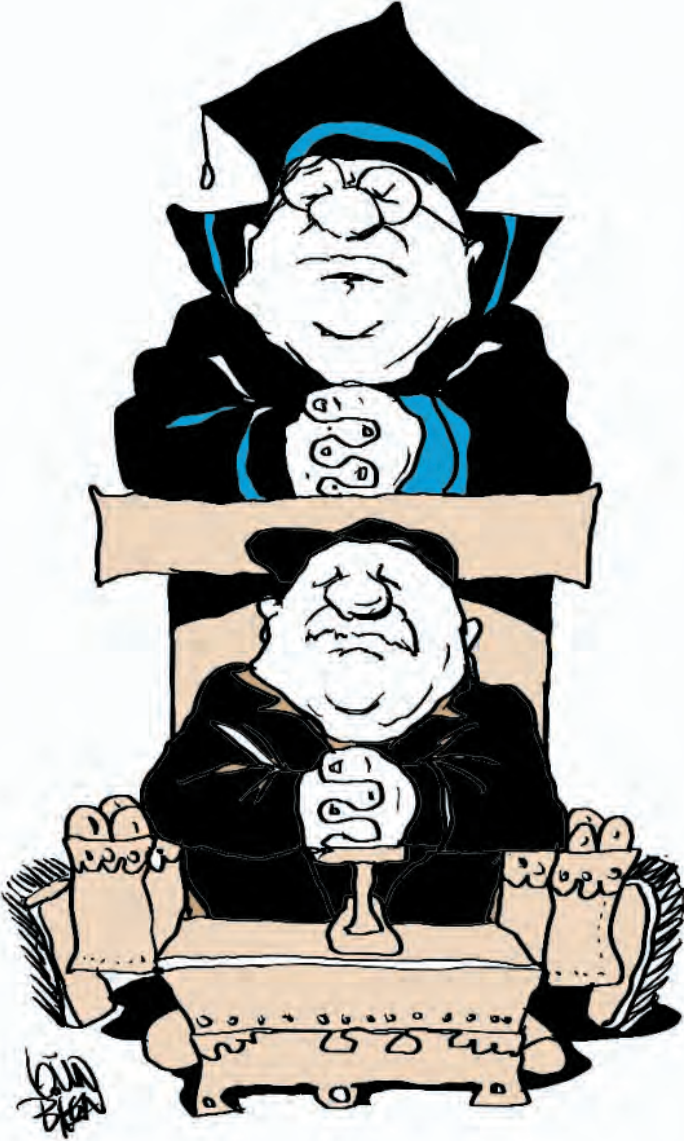
**Kurtuluş Savaşı sırasında yurdun çeşitli bölgelerinde Milli Mücadele karşıtı 15, Cumhuriyetin ilk yıllarında (1924-1938) Cumhuriyet ve devrimlere karşı 18 isyan ve ayaklanma olmuştur.*

*** Atatürk: The Rebirth of a Nation (1960)*

Fırçalayarak

Serdar Günbilen

CUMHURİYET DÖNEMİNDE SPOR

*Bu yazı, rahmetli Turgut Özakman'ın vefatından sonra Bilgi Yayınevi'nce basılan, **Cumhuriyet Kazanımları** kitabında yer alan yazarımız Metin Gören'e ayrılan bölümün sunum yazısıdır.*

Mustafa Kemal, 26 Ağustos 1922 sabahının alaca karanlığında ve tarihsel komutunu vermeden önce, zeka fişkırان beyninde fırtınalar estiriyordu. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurabilmenin anlamı çok büyük gururu bir yana, sorunlardan oluşan dev dalgaların gel gitleri arasında adeta ring seferleri yapan bu büyük insan, yoktan var olan ve küllerinden yeniden doğan ülkenin evlatlarına belli ki; çok şeyler vermek istiyordu. Kocatepe'den yankılanacak

komutun, İzmir'e dek uzanması, spor literatürüne girmesi olası, uzun çok uzun bir maraton koşusunun startı gibiydi. Vatan Parçası Parkuru'nda ve değişik bir yöntemle, düşmanını önüne katarak günlerce sürebilecek bir özgürlük yarışı Akdeniz'de sonlanacaktı. Bu anlamlı yarışa katılacak Mehmetçiklerin gözleri komutanlarında, kulakları ise emir söylemindeydi. Bekliyorlardı uyumadan. Bekliyorlardı, gelecek günlerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmanın gururuyla.

Maraş'ın sırtını Toroslara vermiş bir dağ köyünde yaşıyordu Mehmet Ali, askere alınmadan önce. Komşu köylere gidip güreş tutuyordu, rakipleriyle. Para da kazanıyordu kendince. Yavuklusuna söz vermişti genç asker, "Yunanı deniz döker dökmez, gelip seni babandan isteyeceğim."

Silah arkadaşı Salih'in ise askerlik sonrasında başka düşleri vardı. İstanbul'a yerleşecekti. Beşiktaş'ı çok seviyordu. Siyah beyazlıların hiçbir maçını kaçırmak istemiyordu. Salih'i

Fenerbahçeli Rıza kızdırıyor, Galatasaraylı Muharrem ise Salih'ten yana oluyordu. Bu ezeli rekabetin cephe içi görüntüleri idi.

İmalat-ı Harbiye (Ankaragücü) futbolcusu Seyfettin Rüştü, bir kenara oturmuş tartışmaları izliyordu. Konuşyonları yerindeydi Mehmetçiklerin. Çoğu zaman komutanlarının katılımıyla futbol oynuyorlar, tozu dumana katıyorlardı. Kimi zaman da dayanıklılık koşuları düzenliyorlardı. Dereceye girenler ödüllendiriliyordu, iki somun, bir parça et, ayran gibi yiyecek, içeceklerle... Kazananların boğazından geçmiyor, kazandıklarını arkadaşlarıyla paylaşıyorlardı..

Mustafa Kemal'in aklında Mehmet Ali de vardı, Salih de... Rıza vardı, Kemal, Nuri, Sadettin. Türk ulusunun tüm bireyleri sanki gözlerinin önünden geçiyordu birer birer. Ayşesi, Fatması. Yeni doğan bebekler, yaşlılar, sakatlar....

Ve kalkınma planları, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçirilecek yasalar ve milli birliği sağlayacak hamleler. Kuşkusuz olumsuzlukların

tümü. Ya bu Kurtuluş Savaşı kazanılmazsa. Ya beklenmedik bir gelişme, kahredici bir sonu getirirse...

Urfalı Müslüm yanık sesiyle, Çanakkale türküsünü söylüyordu, sazının tellerine vura vura. Mehmetçiğin heyecanı giderek artıyordu, içi kabarıyordu sanki.

Sonra derin bir sessizlik çöktü Kocatepe'nin sisli yamaçlarına. Uzun bir bekleyiş sonunda, yeri göğü inleyen bir ses duyuldu, uzaklardan yankılanarak. Bu Mustafa Kemal'in sesiydi; **"Ordular İlk Hedefiniz Akdenizdir ileri!"**

Ve Kurtuluş Maratonu başladı Allah Allah sesleri arasında. Coşku içeren, bağlılık yeminini ana rahminde ezberleyen Mehmetçiğin koşar adımlarla düşmana yürüyüşü, özgürlük hasretini doruklara taşıdı sanki. Onlar düşlerinin gerçekleşmesi için, vatanlarından emperyalist güçleri kovmak için savaştılar, koşulların olumsuzluklarına aldırış etmeden.

Ve sonunda maratону biz kazandık, 9 Eylül sabahında İzmir alev alev yanarken. Kalplerde kurulan manevi kürsülere çıkarıp, madalyalar taktık o asil çocuklara.

Mehmet Ali'yi seçtim uzaktan. Salih'i göremedim, bir sızı yayıldı benliğime sordum; **"Şehit oldu"** dediler. Duydum ki; şimdi oğlu izliyormuş Beşiktaş'ın maçlarını, babasının gönül isteğini yerine getirebilmek için..

İşte böylesine bir özgürlük evriminin özetlenmiş öyküsü, Atatürk zekâ becerisiyle dillere destan, ciltlere sığmayan kitap oldu. Olmayan, oldu-

ramayan, olmasını istemeyenlerin ayak oyunlarıydı.

Bu ülkenin bir çok alanda olduğu gibi Atatürk patentli tüm spor hamlelerinin önüne, kurduğu partisinden bile engeller kondu. Ne acıdır ki; bir dehanın söylemleri, uygulamaya koymak istedikleri, düşünce zenginliğinden fışkıran kalkınma hamleleri

**Ve sonunda maratону
biz kazandık,**

**9 Eylül sabahında
İzmir alev alev
yanarken. Kalp-
lerde kurulan
manevi kürsülere
çıkartıp, madalya-
lar taktık o asil
çocuklara.**

arşivlere kaldırıldı. Ve spor denilen evrensel bir olgu, en büyük siyasal güç yok oldu, tükendi. Atatürk diyor ki; söylem başlıkları, günümüz Türkiye'sinde Atatürk demişti ki; gibi bir olağanüstü geçmiş, zaman çukuruna adeta gömüldü.

Şimdi boşa geçen, geçirilen yılları düşünüyoruz. Ve de "Kaybolan birşey yok" komik söylemleri içinde, güldürüyoruz da. Sporumuz, bu ülkeyi kanlarını akıtarak, canlarını vererek kuran adı sonsuza dek Türkiye Cumhuriyeti olarak yaşayacak kahraman insanlar oluşumundan ne yazık ki, çok ama çok gerilerde kaldı. •

metingoren@butundunya.com.tr

Bilginizi Denetleyin

1- Hayvansal yemekleri kısmen veya tamamen yemeyen insanlara ne ad verilir?

- a- **Bul imik**
- b- **Presbiteryen**
- c- **Vejeteryen**
- d- **Obez**

2- Aşağıdakilerden hangisi gemilerin bir yerde durmak istediklerinde deniz tabanına attıkları ağır kancadır?

- a- **Çıpa**
- b- **Demir**
- c- **Kanca**
- d- **Kazık**

3- Papa hangi Hristiyan mezhebinin lideridir?

- a- **Katolik**
- b- **Ortodoks**
- c- **Protestan**
- d- **Lutheryan**

4- Sabun aşağıdaki hangi kimyasal madde çiftinin tepkimesiyle üretilir?

- a- **Asit - Baz**
- b- **Alkan - Baz**
- c- **Yağ - Asit**
- d- **Alkan - Asit**

5- Çok ünlü bir klasik film olan Casablanca'ya isim veren şehir Kazablanka hangi ülkededir?

- a- **Cezayir**
- b- **Mısır**
- c- **Fas**
- d- **Tunus**

6- Konya'da sonbahar yaşanırken, Avustralya'nın Sydney kentinde hangi mevsim yaşanır?

- a- **Sonbahar**
- b- **İlkbahar**
- c- **Kış**
- d- **Yaz**

7- Aşağıdakilerden hangisi 1930 yılında Menemen'de yedek subay Kubilay'ın başını kesen ve iki bekçiye öldüren grubun talep ettiği şeydir?

- a- **Arap harfleriyle tedrisat**
- b- **Hükümetin istifası**
- c- **Halifelğin kaldırılması**
- d- **Şeriat**

8- Tek yumurta ikizlerinin fiziksel benzerliklerinin sebebi nedir?

- a- **Rahimde aynı gıdalarla beslenmeleri**
- b- **Babanın etkinliği**
- c- **Rahimde maruz kaldıkları hormon seviyelerinin aynı olması**
- d- **Genetik maddelerin aynı olması**

9- 1974 yılında Macar heykeltıraş ve mimar Erno tarafından icat edilen popüler mekanik bulmaca hangisidir?

- a- **Zeka küpü**
- b- **Bilgi küpü**
- c- **Rubik küpü**
- d- **Erno küpü**

10- Müslümanlıkta uygulanan geçici evliliğe ne isim verilir?

- a- **Misyar nikahı**
- b- **Muta nikahı**
- c- **Şeriat nikahı**
- d- **Boş ol nikahı**

11- Derin bir keder ve sürekli bir karamsarlıkla kendini belli eden yoğun depresyon aşağıdakilerden hangisidir?

- a- **Melankoli**
- b- **Şizofreni**
- c- **Paranoya**
- d- **Obsesyon**

12- Uluslar arası Futbol Federasyonları Birliği kısaca FIFA'nın merkezi hangi kenttedir?

- a- **Paris**
- b- **Cenevre**
- c- **Zürih**
- d- **Lahey**

Saklı Tarih
Sinan Meydan

Emperyalizme ve Geri Kalmışlığa
Karşı Savaşın Adı: **Atatürk**

Atatürk'ün Çağdaşlaşma/ Uygarlaşma Modeli

islam dünyası kan ağlıyor. Orta-doğu, emperyalizmin ve geri kalmışlığın baskısında... Çevremizi saran ateşin gittikçe alevlenip sınırlarımızdan içeri sızmaya çalıştığı bu günlerde İslam dünyasının, mazlum milletlerin en gerçekçi, kurtuluş yolu -yüzyılın başında denenmiş ve başarısı kanıtlanmış- Atatürk yoludur. Gerçi bu yoldan yürümek o kadar da kolay değildir. Çünkü bu yoldan yürümeyi göze alanların her şeyden önce **“Ya istiklal ya ölüm”** diyebilme-leri gerekir.

Atatürk, emperyalizme, sömürgeciliğe karşı **tam bağımsızlık**; geri kalmışlığa, bağınazlığa karşı **çağdaşlık** savaşı vermiştir. Atatürk'ün bu iki

Atatürk, sömürgeciliğe karşı tam bağımsızlık; geri kalmışlığa, bağınazlığa karşı çağdaşlık savaşı vermiştir.

yönlü savaşının iç ve dış cepheleri vardır. Emperyalizme/sömürgeciliğe karşı verdiği savaşın **dış cephesi** İngiltere, Fransa, Yunanistan, Ermenistan gibi ülkeler; **iç cephesi** ise emperyalizmin güdümündeki İstanbul hükümetleri, Padişah Vahdettin, komprador aydınlar, sahte din adamları, çıkarıcı zümreler, feodal unsurlar, etnik ayrılıkçılardır. Atatürk'ün geri kalmışlığa, bağınazlığa karşı verdiği savaşın **dış cephesi**, **“Türkler barbar-**

dır, sarı ırktandır, evrimini tamamlamamıştır; yönetme, ilerleme, gelişme yeteneğinden yoksundur!” diyen emperyalist, oryantalist Batı; **iç cephesi** ise cehaleti kutsayan; gelişmeyi, ilerlemeyi, çağdaşlaşmayı/uygarlaşmayı “dine aykırı” görüp kıyasıya eleştiren Ortaçağ kafasıdır. Görüldüğü gibi Atatürk’ün emperyalizme ve geri kalmışlığa karşı verdiği iki yönlü savaşın iç ve dış cepheleri aslında aynıdır ve ittifak halindedir.

Atatürk’ün çağdaşlaşma/uygarlaşma modelinin özü ve önceliği **tam bağımsızlıktır**. O, emperyalizmin her türlü sömürsünden kurtulup tam bağımsız olmadan çağdaş, özgür ve demokrat olunamayacağına inanmıştır.

M. Kemal Atatürk

Bu bakımdan Atatürk’ün önderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı aslında onun çağdaş/uygar/muasır Türkiye’

sinin ilk ve en güçlü adımıdır. Kurtuluş Savaşı’yla ve ardından imzalan Lozan Antlaşması’yla “tam bağımsızlığını” kazanan Türkiye’yi (**akıl+bilim= çağdaşlık**) formülüyle yenilemiştir. Atatürk, Tanzimat’la başlayan Batı’nın güdümündeki kararsız ve kırılgan Osmanlı modernleşmesinden çıkardığı derslerden yararlanmıştır.

Ancak Atatürk çağdaşlaşması, Osmanlı modernleşmesinden çok farklıdır. Osmanlı, Batı’nın maddi uygarlık ürünlerini alarak ve Batı’nın güdümünde kalıp Batılılaşarak kalkınabileceğini düşünürken; Atatürk Cumhuriyeti, Batı’nın uygarlığına yönelmeden önce Batı’nın her türlü güdümünden kurtulup tam bağımsız olmak, sonra Batı’nın uygarlığına, daha doğrusu o uygarlığın kaynağına; **özgür aklı, çağdaş bilime** yönelmek gerektiğini görmüştür. Bu nedenle Atatürk önderliğindeki Türk Devrimi, “Batılılaşma” değil, tam tersine önce Batı’nın güdümünden kurtularak **bağımsızlaşma**, sonra Atatürk’ün ifadesiyle **muasırlaşma/çağdaşlaşma** hareketidir. Atatürk, akıl ve bilim rehberliğinde çağdaşlaşmak ve -kendi ifadesiyle- **“tek uygarlığa”** mensup olabilmek için her şeyden önce “uluslaşmak” gerektiğini erken kavramıştır.

O, uluslaşmak için de tarihe ve dile yönelmiştir. Batı, nasıl ki Rönesansla antik Yunan-Roma tarihine yönelmiş, Anadolu’da, Mezopotamya’da ortaya çıkarılan eski uygarlıklara sahip çıkmış ve aydınlanmasını antik tarihle beslemişse, Atatürk de Türk çağdaşlaşmasını eski Türk tarihiyle, Türk kültürüyle, eski Anadolu uygar-

lıklarıyla beslemiştir.

Atatürk uluslaşmasının sırrı **millet** kurgusunda gizlidir. Atatürk teoride ve pratikte milleti, “ırk” ve “din” kısılcasının çok ötesinde “tarihsel yakınlık”, “kültürel akrabalık” ve “dil birliği” ekseninde tanımlamıştır. 1930’da yaptığı şu millet tanımını esas almıştır: **“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.”** Bu tanımın benzeri 1924 Anayasası’nın 88. maddesinde de şöyle yer almıştır: **“Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) ıtlak olur.”**

Başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyeti kuranlar “Türkiye ahalisi”ni, “Türkiye halkı”nı “Türk” olarak kabul etmiştir. Atatürk, “Türk” derken genetik anlamda bir “ırkı” veya bir “dini” kastetmekten çok **bütün unsurlarıyla** “Türkiye Cumhuriyetini kuran halkın” tamamını kastetmiştir.

Atatürk’ün 1930’larda yaptırdığı **antropoloji** çalışmaları da hep iddia edildiği gibi ırkçı bir yaklaşımın değil, tam tersine Batı’nın ırkçı yaklaşımına karşı geliştirilen eşitlikçi bir anlayışın eseridir. Şöyle ki, 19. yy’dan beri Batı’da, Türklerin gelişmemiş “sarı ırka” mensup olduğu şeklinde bir “ırkçı iddia” vardır. Batı, 20. yy’ın başında Türklere yönelik saldırılarına bu ırkçı iddiayla meşruiyet kazandırmıştır. İşte Atatürk, kafatası ölçümleri, kan grubu tahlilleri vb yöntemlerle Türkleri “sarı ırka” mensup, “gelişmemiş” bir millet olarak gören ve göste-

Atatürk teoride ve pratikte milleti, “ırk” ve “din” kısılcasının çok ötesinde “tarihsel yakınlık”, “kültürel akrabalık” ve “dil birliği” ekseninde tanımlamıştır.

ren “ırkçı Batı”ya yine onların yöntemini kullanarak başkaldırmıştır. Atatürk, Türkiye’ye çağırdığı E. Pittard başta olmak üzere dünyaca ünlü antropologların öncülüğünde (Prof. Şevket Aziz Kansu’ya, Dr. Afet İnan’a) yaptırdığı incelemeler sonunda Türklerin “sarı ırka” mensup olmadıklarını kanıtlamıştır. Atatürk, Anadolu’da Kürt, Türk ayrımı yapmadan “Türkiye halkı” üzerinde yaptırdığı (64.000 kişilik antropometri anketi) ölçümlerle Türklerin bütün unsurlarıyla Batılı ırklardan eksik herhangi bir yanlarının olmadığını, onlarla EŞİT olduklarını tüm dünyaya haykırmıştır. Atatürk’ün Batı’da ses getiren bu çalışmalarından sonra Batı’nın Türkeye bakışında ciddi bir değişim görülmüştür. Atatürk’ün antropoloji çalışmaları arasında:

1) Sadece Türk ırkı değil, Anadolu’daki bütün etnik unsurlar ayrım yapılmadan Türkiye halkı olarak incelenmiştir,

2) Bu çalışmaların amacı Türklerin üstünlüğünü değil eşitliğini kanıtlamaktır.

3) Dolayısıyla bu çalışmalar ırkçı değil, tam tersine ırkçılığa karşı bilimsel bir başkaldırıdır. Atatürk Cumhuri-

yeti, başta Osmanlı'nın dönme/devşirme ve saltanat soyluluğu olmak üzere her türlü soyluluğa, her türlü ayrıcalığa son verip bütün unsurlarıyla Türk milletini, bu toprağın insanını yeniden devletin asıl sahibi haline getirmiştir.

Toparlarsak, Atatürk tipi çağdaşlaşmanın üç önemli özelliği vardır:

- 1) Batı'nın her türlü baskısından, sömürsünden kurtulmak,
- 2) Akıl ve bilimle çağdaş uygarlığın temeline yönelmek,
- 3) Kendi köklerinden; tarihinden, dilinden, kültüründen beslenip uluslaşmak.

Atatürk tipi çağdaşlaşmayı diğer çağdaşlaşma modellerinden farklı kılan -üstelik yaklaşık yüz yıl önce bir İslam ülkesinde uygulanmış ve başarıya ulaşmış olmasıdır. Bu modelin başarı sırrı ise laikliktir. Hele hele bizim coğrafyamızda tam bağımsız kalabilmek, aklı ve bilimi temel alıp çağdaşlaşabilmek için **laiklik** şarttır. Laikliğin olmadığı bir ülkede akıl ve bilimi temel almak zorlaşır, hatta imkânsızlaşır; aklın ve bilimin temel alınmadığı ülke ise değişin ve gelişen çağa uyum sağlayamaz, gelişemez; geri kalan bir ülke de eninde sonunda bağımsızlığını kaybeder.

Çok uzaklara gitmeye gerek yok! Osmanlı Devleti'nin çöküşü incelendiğinde bu döngü çok net bir şekilde görülecektir.

Atatürk laikliği, toplumu dinsizleştirme, imansızlaştırma projesi değildir. Atatürk laikliği, hem inanç özgürlüğü, hem de devlet aklının dünyevi-

leşmesi, özgürleşmesi bakımından çok büyük öneme sahiptir. Sembolik de olsa meşruiyetini/yasallığını dinden alan bir devletin gerçek anlamda, laik, çağdaş bir devlet olması mümkün değildir.

Halifelüğün kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması, medreselerin kapatılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü ve Medeni Kanun'un kabulü gibi laikleştirici devrimlerle, hem çağdaş Cumhuriyet'e düşmanlık besleyen gerici çevrelerin sığınakları yıkılmış, hem de aklın zincirleri kırılmıştır. Tarih, zincirlerinden boşalıp

Atatürk laikliği, hem inanç özgürlüğü, hem de devlet aklının dünyevileşmesi, özgürleşmesi bakımından çok büyük öneme sahiptir.

özgür kalan aklın, sanatın ve bilimin doğuşunda, gelişiminde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Laik niteliğe sahip olmayan bir cumhuriyet-te aklın ve bilimin dünyevi hayata egemen kılınması mümkün olmayacağı için gerçek anlamda çağdaşlaşma da mümkün olamayacaktır.

Dün ve bugün İslam dünyasında başka cumhuriyetler de kurulmuştur, ama hiçbirisi Atatürk'ün Cumhuriyeti gibi laik bir niteliğe sahip değildir. Bu nedenle hiçbir İslam ülkesi Türkiye'nin kısa sürede gösterdiği çağdaşlaşmanın yanından yakınından geçememiştir.

Türk Devrimi'nin sırrı cumhuriyet değil, "laik cumhuriyet"tir.

Atatürk, tam bağımsız bir ülke ve bu ülkede -çok değil- sadece 15-20 yılda sayısız uygarlık eseri yaratmıştır:

Yeni okullar; anaokulları, ilkokullar, köy okulları, liseler, enstitüler, üniversiteler, numune hastaneleri, sağlık ocakları, kreşler, süt damlaları, ana kucakları, yeni fabrikalar, kilometrelerce demiryolu, örnek çiftlikler, İdeal Cumhuriyet Köyleri, modern-yeşil kentler, Halkevleri, Halkodaları, Millet Mektepleri, konservatuarlar, kütüphaneler, tohum ıslah enstitüleri, fidanlıklar, Köy Enstitüleri ve daha niceleri...

En önemlisi de emperyalizmi ve geri kalmışlığı yenmenin verdiği gururla kendine güvenen, başı dik, onurlu; çalışan, üreten; sanatla, sporla, bilimle uğraşan ve geleceğe güvenle bakan bir nesil yaratmıştır Atatürk

Cumhuriyeti. Bu aydınlanma hiç de kolay olmamıştır.

Cumhuriyet'in idealist kuşağının kıymetini anlamak için gezici dershaneleri, gezici doktorları, gezici öğretmenleri, gezici kütüphaneleri, gezici sergileri, halk hatiplerini, halk kürsülerini, üniversite haftalarını, üniversite konferanslarını, azat obalarını bilmek gerekir. Atatürk, bütün bunları yaparken Türkiye'yi gerçek anlamda bir **barış çemberi** içine almıştır. Atatürk, Batı'da Yunanistan, Yugoslavya, Romanya, Doğu'da ise Rusya, İran, Irak, Afganistan ile kurduğu barış paktlarıyla "Yurtta barış dünyada barış" ilkesinin nasıl uygulanacağını da göstermiştir.

Mazlum milletlerin bir gün zalimleri yeneceği, emperyalizmin, sömürünün yeryüzünden silineceği ve dünyada bir "uyum ve işbirliği çağının" başlayacağı inancıyla aramızdan ayrılmıştır. Ruhu şad olsun! •

sinanmeydan@butundunya.com.tr

Bu kitapta; Tuşlarla buluşan bir yaşama sevincini ve “Bugüne kadar yaptıklarımıza bakarsak aslında 100 yaşında olmam gerekiyor. Y yapmak istediklerime bakarsak 500 yıl yaşamam lazım” sözleriyle piyanoya ve müziğe olan tutkuyu ifade eden bir yaşam öyküsünü bulacaksınız.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

24 Kasım Öğretmenler Günü

“Candan aşlık cehle karşı bir savaş / Ey bu yolda ant içen
genç arkadaş! / Öğren, öğret hakkı, halka gürele coş, durma
koş. / Şanlı yurdum her bucağın şanla dolsun, / Yurdum
seni yüceltmeye antlar olsun.”

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Bu dizeler İsmail Hikmet Ertay-
lan'ın öğretmen marşından
alınma dizelerdir.

1949 yılında Kütahya
Gazi İlkokulu'nda öğre-
nim hayatıma başladım.
Öğretmenimizi, beyaz
saçlı, dudaklarının üstün-
de beyaz küçük bir bıyığı
olan; yelekli takım elbise
ve yeleğinde köstekli
saati olan, bize sevgi ve
gülümseme ile bakan biri

olarak hatırlıyorum. O zaman kalem-
tıraş olmadığı için kalemimiz kırıldığı
veya kısaldığında, önünde
sıraya girerek ona çakısı
ile her birimizin kalemleri-
mizi sabırla ve hiç şikayet
göstermeden açtığını da
hatırlıyorum. İlk okulun
daha 1. sınıfında bize Türk-
çemizi öğretmeye çalışır-
ken fiil-zarf, zarf tamlaması
tarif ettiğini hiç unutmu-
yorum.

Henüz 2. sınıfta iken Kütahya' mızın tarihini bize gezdiren gösterdi ve anlattı. Bu surların Romalı'lardan, şu kalenin Selçuklu'lardan, şu camiin Osmanlı'lardan, şehrin dışındaki mahallelerin, Frigyalı'lardan kaldığını göstererek anlattı, öğretti. Bizi, şehrin köklü ailelerinin evlerine götürerek örneğin "Bu Germiyanogullarından geliyor. Daha evvel şehrimizin sahibi; Germiyanogulları idi" diyerek anlattıkları, bugün de aklımdadır. Henüz ilkokul 2. sınıfında bize tarihi tanıştırmakla yetinmeyip, sevdirdiğini de, o ilkokul yıllarımda değil ama, ancak ileride, lise yıllarımda anlayabildim. 25 kişilik sınıfımıza çinilerin nasıl yapıldığını da o gösterdi, çocukluğumuzun unutulmaz Halkevi'ne götürerek bizi klasik müzik dinletisiyle de o tanıştırdı.

Daha sonra ebeveynlerimiz dolayısıyla tayinle gittiğimiz İzmir Buca'daki Çakabey İlkokulu'ndaki her zaman sevgi ve saygıyla andığım Hanım öğretmenimiz... Yüzü bugün bile gözlerimin önünde olan bu öğretmenimizin, okulun müzik odasında bize mandolin çalmayı öğretirken, bir yandan da, çocuklar için bestelenmiş klasik müzik parçaları dinlemeye

Öğretmenlerimiz, öğretimleri yaparak, deneyerek öğretiyorlardı.

alıştırmak için yaptığı uğraşları da unutamıyorum. Gazi Mustafa Kemal'in İzmir'e geldiğinde orada kaldığı söylenen ortaokulumuz da, okul anılarım arasında önemli bir yer tutuyor. Binanın girişindeki kocaman bir havuzun tam ortasında, mermerden yapılmış bir Afrodit heykeli yükseliyordu. Bahçede ise mitolojik kahramanların bire bir bronz heykelleri, her ders için farklı dershaneler, sedef kakmalı şöminelerin süslediği sınıflarımız vardı. Öğretmenlerimiz, öğretimleri yaparak, deneyerek öğretiyorlardı. Her yıl bütün mevsim boyunca sorumluluğumuza emanet edilen çiçek ve sebze tarlalarımız vardı. Öğretmenlerimiz bize, bu tarlalarda sebzelerin ve çiçeklerin nasıl yetiştirildiklerini, bakımlarının nasıl yapıldığını, buraları nasıl geliştireceğimizi durmadan, yorulmadan, sabır ve hoşgörüsüyle öğretiyorlardı.

Bugün üniversitede ders veren,

Cengiz Kuday 1942 yılında İzmir'de doğdu. Tıp eğitimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde bitirdikten sonra Hacettepe Tıp Fakültesi Nöroşirurji Bilim Dalı'nda ihtisas yaptı. 1974 yılından beri öğretim görevlisi olarak Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde görev yaptı. 1981 yılında Türkiye'nin ilk beyin cerrahı olan Prof. Dr. Feyyaz Berkay'dan sonra klinik başkanı olarak 20 yıl bu görevi sürdürdü. 1989 yılında Nörolojik Bilimler Enstitüsü'nü kurarak başkanlığını yapmaya devam etti. Enstitü kapsamında nörolojinin bütün dallarını bir çatı altında toplamayı amaçlayarak çalışmalar yaptı. Bakanlar Kurulu'ndan Nöroloji Bilimleri Enstitüsü Kanunu'nun çıkarılarak kadrolar verilmesinde öncü oldu.

öğrenci yetiştiren ve ameliyatlar yapan deneyimli bir beyin cerrahıyım ama... İlk cerrahi deneyimim olan bir kurbağanın karnını açarak iç organlarını ilk kez okulda “disseksiyon” dersini gördüğümü çok iyi biliyorum. Elişi atölyemizde bize tahta oymayı, kağıt hamurundan heykel yapmayı, ipliklerden hamak, kilim yapmayı öğretmeye çalışan öğretmenlerimizi şimdi yalnızca saygıyla değil, minnet ve şükranla anıyorum. Her birimizin önünde notalarımızı koyduğumuz açılıp kapanan tek kişilik masalarımız, içinde kuyruklu bir piyanonun, eskiden kalma bir orgun, onlarca sayıda taş plağın ve eski bir gramfonun olduğu bir müzik odamız vardı. Müzik hocamızın bize piyanoda “Ateş dansı” adlı parçayı çalarak ilk klasik piyano dinletisi deneyimim, biraz güçlüklerle de olsa, çift sesli korolarda bize şarkı söyletirken gösterdiği hoşgörüsü yanı sıra, “Bir kez daha deneyelim... Başaracaksınız” diyerek desteği, yaşamım boyunca gözlerimden ve kulaklarım-

dan ve hatta gönlümden hiç gitmedi.

Yüzyılın başında yapılmış ve bir sanat yapıtı olan ilk demiryolu istasyonumuzdan kalkan yazın her iki tarafı açık, vagonlarında bordo renkli kadife perdeler olan trenimizle her sabah Alsancak istasyon yolu ile gittiğim saray yavrusu muhteşem İzmir Atatürk Lisem, tüm heybetiyle şimdi anılarımdaki yerinde duruyor. Bir yıl boyunca İzmir’in nasıl işgal edildiğini, o günlerde çocuk gözü ile gördüklerini ve çocuk yüreğiyle yaşadıklarını, bizde bir polisiye dizisi izliyormuşuz gibi “Acaba yarın ne olacak, ne anlatacak?” merakı uyandırarak anlatan “Şeker” takma adlı tarih hocamız da o tatlılığıyla anılarımdaki okulumuzda bizi bekliyor gibi, bu gün de...

Ya “Baba” takma adlı edebiyat öğretmenimiz? O da anılarımdaki İzmir Atatürk Lisesi’nde şimdi, bir an önce sınıfa girmemizi ve derse başlamasını bekliyor... Bugün

de tüm sınıf ısrar edersek, bizi belki yine “Deniz kıyısındaki krallığa” götürür ve orada Edgar Allen Poe’nun Annabel Lee’siyle buluşturur... O duygulu şiiri okurken yine, Annabel Lee’yi karşısında görüyormuş gibi sesi yine titreyecektir, gözleri yine buğulaşacaktır, kuşkusuz.

Beden eğitimi dersinde, o dersin sıradan bir ders olmadığını, tam tersi, insanı terbiye eden bir disiplin bilinci ve ahlakı aşıl原因an çok önemli bir ders olduğunu öğren-dim.

Okulun ilk günlerinde öğretmenlerimize “Muallim Bey”, “Muallime Hanım” diye hitap ederdik. Giderek onlara “Öğretmenim”, “Hocam” demeye başladık; kendilerini daha yakından tanıdıkça, her birinin, şükranla andığımız birer “mümtaz” kişiler olduklarını “keşfettik.”

Atatürk’ün Cumhuriyetimizin öğretmenlerini, öğrencilik yıllarımızda şöyle nitelerdik:

Vasat öğretmen: Anlatır;

İyi öğretmen: Açıklar;

Usta öğretmen: Gösterir;

Büyük öğretmen: İlham verir.

Benim öğretmenlerim hep “İlham” verdiler. Onların şahsında bütün öğretmenleri selamlıyor ve önlerinde saygı ile eğilerek geçtiğimiz haftalarda bir konuşma için davet edildiğim lisemdeki bir gözlemimi anlatmak istiyorum:

Kapıdan girerken dış duvarlarda asılı “Gurur tablosu” adlı listelere baktım. Geçtiğimiz yıl mezun olan öğrencilerin hemen hepsi, çok önemli üniversite ve yüksek okullara girmiş-

“Biz bağılyız gönülden sevgili Lisemize Tuttuğumuz yol Atatürk’ün yoludur.”

ler. Eskiden olduğu gibi başarı oranları hala çok yüksek. Onlarla gurur duydum. Sonra 51 yıl önceki sınıflarımıza baktım. Hiçbir şey değişmemiş, herşey olduğu gibi korunmuştu. Duvarlar hâlâ Atatürk’ün güzel sözleriyle süslüydü. Biraz ötede, sevgili lisemin marşı, her zamanki pirinç levhasında, her zamanki parlaklığıyla, yine ışıltı ışıltı: *“Biz bağılyız gönülden sevgili Lisemize Tuttuğumuz yol Atatürk’ün yoludur.”*

Bir yenilik dışında, hiçbir şey değişmemişti. Lisemde şimdi, kız öğrenciler de vardı. Hepsinin yüzleri aydınlıktı ve hepsi de geleceğe güven ve neşayle bakıyorlardı.

Okul müdürü beni, konuşma yapacağım salona götürdüğünde, salondaki kıvıllı erkekli öğrencilerin, bana değil ama müdürlerine saygıları nedeniyle ayağa kalkmalarını bekledim. Fakat hiçbir öğrenci, değil ayağa kalkmak, yerinden kıpırdamadı bile. 51 yıl sonra gittiğim okulumda gözlemlediğim bu değişiklik, beni çok şaşırttı. Doğruluk payı varmış meğer, halk arasında dolaşan “Okullar çok değişti” sözünde...

Otopsi
Cengiz Özakıncı

'Hilafet Meclis'te Mündemiçtir'
İddiasına Adalet Bakanı
Seyyid Bey'in Verdiği Yanıt:

Hilafet Yok, Cumhuriyet Var!

Doksın yıl önce, 3 Mart 1924 günü, milletvekillerince görüşülmek üzere Meclis'e sunulan yasa tasarısı: "**Hilafetin İlgasına ve Hanedan-ı Osmani'nin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Teklif-i Kanuni**" başlığını taşıyordu. Yasanın ilk maddesi şöyleydi: "**Halife hal' edilmiştir. Hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan, makam-ı hilafet mülgadır.**"

Maddede yer alan "**Hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan**" ibaresi; bu yasa tasarısı Meclis'e sunulmadan bir gün önce, 2 Mart 1924 günü, Cumhuriyet Halk Fırkası Grup Toplantısı'nda; Adalet Bakanı Seyyid Bey'in yaptığı uzun açıklamaların özü olarak ve onun imzasını taşıyan bir önergeyle metne katılmıştı. Bu metin, ertesi gün (3

Mart 1924) Adalet Bakanı Seyyid Bey'in imzasını taşıyan "**hilafet, hü-**

İLGÂ i.Ar. (ilgâ). g kalın okunur) Kaldırma, bozma, hükümsüz bırakma, "yürürlükten kaldırma." *eyanl. feshetme, lağvetme, iptal etme; Memuriyeti ilgâ olundu. Kanûnun o maddesini ilgâ (fesh) ettiler. / ~ -vı kavâm-i nakdiyye* Kağıt paraların kaldırılması. [Arapça'daki anlamının biri buna yakın ise de tam olarak uymuyor.]

MÜLGÂ s.Ar. Yürürlükten kaldırılmış, feshedilmiş, hükümsüz bırakılmış: *Mülgâ divân-ı ahkâm-ı adliyye. // ~ an' l-amel dîb.* Amel etmeyen, herhangi bir şekilde tesiri olmayan (âmil).

MÂNÂ (ma'nâ) i.Ar. 1. Bir kelime veya sözden anlaşılan şey. "anlam." *eyanl. medlûl, mefhûm;* Bu kelimenin, bu beytin mânâsını anlayamadım. Hakikî mânâ, mecdî mânâ. 2. İç, ruh, biçim ve kalıp dışında kalan öz. *cisimle ilgili olmayan hal. eyanl. bâtin, lûbb.* 3. Rüyâ, düş: *Alem-i mânâda gördü. 4. mec.* Uygun, akla yakın sebep: *Bunu böyle yapmada mânâ yoktur. Bu vakitte kalkıp girmede ne mânâ vardır?*

MEEHUM (mefhûm) s.Ar. Anlaşılan, anlaşılmış, kavranılmış: *Maksadımız mefhûmum oldu. i. Anlatım, kavram, bir söz veya ibâreden anlaşılan, çıkarılan mânâ; Metnini ezberlemeye hâcet yoktur, mefhûmunu zaptetmek.*

MÜNDEMİÇ (mündemiec) s.Ar. Bir şeyin içine sokulmuş veya sarılmış, araya sıkıştırılmış veya konmuş: *Bu tâbirde mündemîç nûkât (nûkteler).*

ESÂSEN z.Ar. 1. Esâsından, temelinden, aslından, *özünden, deâşikliğe uğramamış hâli ile.* Mevle esâsen böyle değildir. Dâvâ esâsen çürüktür. Bunu esâsen kabul etmem, yani aynettiva girmeye gerek duymaksızın kabul etmem. *2. Doğrusu, zâten, 3. Nasîl olsa.

Şemseddin Sami'nin "Kamus-i Türkî" adlı sözlüğünden.

kümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan ibaresiyle Meclis'e sunulacak ve milletvekilleri işte bu ibareyi içeren madde metniyle ilgili olarak söz alıp, görüşlerini açıklamaya başlayacaklardı.^[i] Yasa maddesi Meclis'te görüşülürken milletvekilleri ikiye ayrıldı:

1-YASAYI SAVUNANLAR:

Bunlar, yasalasması durumunda hilafetin kökten kaldırılması sonucunu doğuracak olan **"hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan makam-ı hilafet mül-gadır"** ibareli metnin aynen kabulünü istiyordu. Adalet Bakanı Seyyid Bey imzasıyla metne katılan bu ibarenin, yine Seyyid Bey'in bir gün önceki parti grup toplantısında yaptığı açıklamalar ışığında anlamı, özetle şöyleydi:

Hilafet, şu ya da bu devlete ait somut bir hükümetin ve somut bir cumhuriyetin değil; sözcüğün soyut ve genel anlamıyla "hükümet" ve "cumhuriyet" anlam ve kavramında; ilk 4 halife dönemindeki biçimi ile içerilmiş; ancak İslam Bilginleri'nce "Gerçek Hilafet" adı verilen o Hilafet'in, Peygamberin ölümünden otuz yıl sonra sona ereceği ve bir daha da dirilmeyeceği, hadisle sabit olduğundan; hilafet de, hilafet makamı da, kaldırılmıştır.

2-YASAYA KARŞI ÇIKANLAR:

Bunlar, **Hilafetin Osmanlı Hanedanı'ndan alınmasını, fakat kaldırılmayıp Millet Meclisi'nce üstlenilme-**

sini istiyordu. Anlamı bir gün önce parti grup toplantısında Adalet Bakanı Seyyid Bey tarafından açıklanmış olan **"Hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç,..."** ibaresine karşı çıkararak; bunun yerine, başka bir ibare; yasalasması durumunda **hilafetin Osmanlı Hanedanı'ndan alınarak Millet Meclisi'nce üstlenilmesi** sonucunu doğuracak olan **"Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir"** ibaresinin metne konulmasını öneriyorlardı. 1924 Anayasasının 40. maddesinde **"Başkomutanlık TBMM'nin şahsiyet-i maneviyesinde mündemiç"** maddesi vardı. Bu, günümüz Türkçesinde: **"Başkomutanlık, TBMM'nin görev ve yetkileri arasında olup, bu görev ve sorumluluk, TBMM tarafından üstlenilmiştir"** anlamına geliyordu. Bu grubun yasa metnine sokulmasını önerdikleri **"Hilafet TBMM'nin manevi şahsında mündemiçtir"** ibaresi de, benzer biçimde, günümüz dilinde **"Hilafet TBMM'nin görev ve yetkileri arasında olup, TBMM tarafından üstlenilmiştir"** anlamına gelmekteydi.

Bu ibarenin, kaynağı bir yıl önce, 1923 yılı başında, Ankara'da Yeni Gün matbaasında bastırıldığı **"Mebuslara Beyanname"** (*Milletvekilleriine Bildiri*)'de milletvekillerine: **"Meclis-i âlinin şahsiyet-i mânevîyesi (...) hilâfeti dahi vekâleten deruhde"** etmelidir, çağırısı yapmış olan Said Nursi'ydi.^[ii]

3 Mart 1924 günü, Millet Meclisi'ndeki tartışma, özünde, Adalet

Said Nursi'nin 1923 yılında Hilafet'in Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetine ait kılınması çağrısı yaptığı beyanname-sinin yer aldığı "Mesnevi-i Nuriye" adlı kitabının, 1958 yılında gerçekleştirilmiş yeni yazılı baskısı.

Bakanı Seyyid Bey imzalı "**mana ve mefhumda esasen mündemiç**" ibaresi ile Said Nursi kaynaklı "**TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiç**" ibaresi arasındaydı. Said Nursi'nin 1923'te milletvekillerine yönelik "**Hilafet, TBMM'nin manevi şahsiyetinde deruhte edilmelidir**" (Meclis'çe üstlenilmelidir) çağrısı; bir yıl sonra, 3 Mart 1924 günü, Millet Meclisi'nde yankılanacak; Kastamonu Milletvekili **Halit Bey** (Akmansü), Gümüşhane Milletvekili **Zeki Bey** (Kadirbeyoğlu), Zonguldak Milletvekili **Tunalı Hilmi Bey** ve daha bir kaç milletvekili, "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetindedir, şahsiyet-i**

maneviyyesinde mündemiçtir" ibaresinin yasa metnine sokulmasını; yani **Osmanlı Hanedanı'ndan alınacak olan Hilafet'in**, TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sokulmasını önereceklerdi. Halid Bey, yasaya "**Hilafet, Büyük Millet Meclisi'nin şahsiyet-i maneviyyesinde**" ibaresinin sokulmasını önermiş, Tunalı Hilmi Bey, bunu "**(Hilafet) Büyük Millet Meclisi'nin şahsında mündemiçtir**"e dönüştürmüş; görüşmeler sırasında bir kaç milletvekili daha Hilafet'in TBMM tarafından üstlenilmesi anlamına gelen sözler etmişler; ancak, hilafetin kökten kaldırılmasını savunan ve ezici çoğunluğu oluşturan milletvekilleri, onların bu önerilerine karşı çıkmışlardı.

Söz alan milletvekillerinin konuşmaları bittikten sonra oylamaya geçilmeden önce; **İzmir Milletvekili Adalet Bakanı Seyyid Bey** kürsüye çıktı. Seyyid Bey, yaptığı uzun konuşmada; **Hilafet'in hangi nedenlerden dolayı "TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiç" olamayacağını** yadsınmaz kanıtlarıyla ortaya koyacaktı.

Seyyid Bey'in, "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir**" ibaresini öneren Halit Bey ve yandaşlarına verdiği yanıt, 3 Mart 1924 günlü TBMM Tutanagı'nda saptanan ve parantez içinde günümüz Türkçesi'ni verdiğimiz kendi sözleri ile, özetle şöyleydi:

"Hilafet-i Hakikiye'nin (Gerçek Halifelğin) şartlarına gelince, bunlar on kadar şeraitten (koşuldan) ibarettir." **"Bunlardan biri eksik**

Son Halife Abdülmecid, 1922 yılında Halife seçildikten sonra oturduğu tahtında.

olursa Hilafet sahih (gerçek, doğru) **olmaz.”** (Bu şartlardan biri) **“Kureyş”** ten (Arapların Kureyş aşiretine mensup) olmak(tır). (...) **“Efendiler! Kendi kendimizi aldatmayalım. Alem-i İslam’ı** (yeryüzündeki bütün müslümanları, İslam ülkelerini) **biz hiç aldatamayız. (...) Onlar Hilafet-i İslamiye’nin** (İslam Halifeliği’nin) **ne demek olduğunu bilmezler mi efendiler? (...)** **Halifenin Kureyş’ten** (Arapların Kureyş kabilesinden) **olması** lazım geleceğini bilmezler mi efendiler? (...) **Bilcümle kütüb-i İslamiyye’de** (bütün İslam din kitaplarında) **imamın** (Başkan’ın, Halife’nin)

Kureyş’den olması meşrut (zorunlu) **olduğu ve başkasının** (Kureyş kabilesinden olmaya-nın) **imameti** (Başkanlığı, Halifeliği) **caiz olmayacağı** (kabul edilmeyeceği) **mutlak** (değişmez) **ve kat’i bir lisanla** (kesin bir dille) **beyan ediliyor** (açıklanıyor.)” (...) **“Şerait-i Hilafeti cami** (Halife olmak için zorunlu sayılan koşulların eksiksiz tümünü kendinde toplamış) **bir imam nasbı** (Başkan, Halife seçimi) **müte’azzir** (olanaksız) **olduğu surette** (durumda) **yine Hükümet tesisi** (kurulması) **vacib** (gerekli) **olur, fakat artık ona Hilafet ve reis-i hükümete de** (Hükümet Başkanı’na da) **Halife manasına "imam" denmez ve bundan dolayı da mil-**

let-i İslamiyye (İslam toplumu, ümmeti) **günahkâr** (Kur’an’ın buyruklarına aykırı davranmış) **olmaz.”** (...) **“Risaletpenah Efendimiz** (Peygamberimiz) **gaibden** (bilinmeyen gelecekte) **haber vermek suretiyle bir mucize kabilinden olarak “Benden sonra Hilafet 30 senedir, ondan sonra mülk-i adud** (ısırtıcı krallıklar) **olur” buyurmuşlardır”** (...) **“Hakiki Hilafet** (...) **Hazret-i Ali’nin vefatıyla** (Miladi 661 yılında) **hitam** (son) **buluyor.”** (...) **“Hilafet-i Hakikiyye** (Gerçek Hilafet) **asıl Hilafet’tir ki Hulefayı Raşidin’e** (ilk dört halife-ye) **mahsus** (özel) **ve münhasır** (özgü) **idi. Geldi geçti.”** (...) **“Hilafet-i Hakikiyye” de** (Gerçek Hilafet’te) **Halife** (...) **ehl-i İslamın** (yeryüzündeki bütün müslümanların) **saadet**

Seyit Bey¹⁵³

İzmir - 1873, Abdullah Takiyüttin – İsmet – Hukuk Mektebi - Dâru'l-Fünûn Müdürü, Dava Vekili – Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân I., II. ve III. Dönem İzmir Mebusu, 22.10.1916'da Ayan Azalığı – Hukuk Mektebi Müdürü – II. Dönem İzmir Milletvekili (İstifa: 15.12.1924'te Dâru'l-Fünûn Müdürlüğünü tercih etmesi sebebiyle) – 5. İcra Vekilleri Heyeti ve 1. Hükümet Adliye Vekili – Evli.

Ölüm Tarihi: 08.03.1925

Adalet Bakanı Seyyid Bey'in TBMM albümünde yer alan fotoğrafı ve bilgileri.

ve terakkisi (mutluluk ve ilerlemesi) **neye mütevakkıf** (bağlı) **ise onu istihsale** (sağlamaya) **bezl-i makderet eyleyecek** (var gücünü adayacak). **Şimdi zamanımızda böyle bir "Hilafet-i Hakikiyye" tesisi** (niteliği bu olan bir "Gerçek Hilafet" kurulması) **kabil midir?** (olanaklı mıdır?)” (...) **“Zamanımızda böyle halife bulmak mümkün müdür? Mümkün olmayınca halife aramanın manası (anlamı) kalır mı?**

Sözlerimin mukaddemesinde (başlangıcında) **söylemiştim ki şer'-i şerif nazarında** (İslam şeriatına göre) **hilafetten maksad** (amaçlanan) **hükümettir; bir hükümet-i adile** (adil yönetim) **tesis etmektir** (kurmaktır). **Kur'an'ı Kerim de, emr-i hükümette** (yönetimde) **usul-i idare** (yönetim biçimi) **olmak üzere bize "Meşveret"i** (kararların toplumun oy ve görüşü alınarak verilmesini) **tavsiye ediyor** (öğütlüyor). **Bizim de bugün mümkün olduğu kadar** (olabildiğince) **tesis etmek** (kurmak) **istediğimiz usul-i idare** (yönetim biçimi) **"Meşveret"tir. Hükümeti** (yönetimi) **"Meşveret"** (toplumun oy ve görüşü-

Seyyid Bey'in Cumhuriyet'e Kur'an'dan dayanak olarak gösterdiği Şura Suresi'nin 38 Ayeti 1925 yılında, Millet Meclisi'nde, kürsünün üzerinde asılıydı

ne başvurmak) **esas** (ilkesi) **üzerine tesis etmek** (kurmak) **istiyoruz ve hatta** (dahası) **ettik de. Bu usul-i idare** (yönetim biçimi) **tahsin-i ilahiye** (Tanrı'nın beğenisine) **mazhar** (eriş-

Hakimiyet-i Milliye gazetesinin, Hilafetin kaldırılmasını haber veren 04.03.

1924 günlü sayısı. Gazete, bu sayısında, bir gün önce yapılan Meclis görüşmelerinin tutanağını yayımlamıştır.

miş olduğu halde, daha ne istiyoruz, başımıza heyula (korkunç haya-

let) gibi bir halife bulundurmanın ne ma'nası (anlamı) vardır?" (...) "Halife, Millet-i İslamiye'nin (yeryüzündeki bütün Müslümanların) vekilidir." (...) "Hilafet bir nevi (bir tür) vekalettir." (...) "Hilafet, mahiyet-i şer'iyyesi itibarıyla (İslam şeriatındaki niteliğine göre) hükümet demektir." (...) "Hilafet, Müslümanlar üzerinde tasarruf-ı âm'a istihakaktır (dünyadaki bütün Müslümanları yönetme hak ve yetkisine sahip olmaktır.)" (...) İşte Hilafet'in fıkıh yani ilm-i hukuk (İslam hukuku bilimi) nokta-i nazarından (bakış açısından) ta'rif (tanımı) budur." (...) "Müslümanlar (yeryüzündeki bütün Müslümanlar) üzerine riyasettir (Başkanlıktır)." (...)

Vakit Gazetesi'nin 04.03.1924 günlü sayısında, Hilafetin Kaldırıldığı haberi, baş sayfada, büyük puntolarla verilmiş, ve milletvekillerinin Meclis'te zapta geçen konuşmaları yayımlanmıştır.

Hilafetin en güzel ve doğru ta'rifi (tanımı) **budur. "Tasarruf-ı â'm'a istihkaktır"** (yeryüzündeki bütün Müslümanları yönetme hak ve yetkisine sahip olmaktır.) (...) **"Tasarruf-ı â'mm" demek BÜTÜN MÜSLÜMANLARA ŞAMİL OLMAK ÜZERE** (yeryüzündeki bütün müslümanları kapsayacak biçimde) **onların umur-ı amme ve müşterekesinde** (dünyadaki bütün müslümanların ortak ve kamusal işleri konusunda) **tasarruf** (yönetme hak ve yetkisi) **demektir. "Millet hiç bir zata (hiç kimseye) vekalet vermez, yani bir Halife, bir imam (başkan) intihab etmezse (seçmezse) HİLAFET YOK DEMEKTİR.** O vakit de CUMHURİYET olur. **Buna ne mani (engel) vardır. "Hilafet, hilafet diye çökmüş gitmişiz, harap ve türap (toprak) olmuşuz. Ne malımız, ne canımız, ne memleketimiz kalmış. Bütün memleket yoksulluk içinde kalmış. Bu mu hilafetin mehanisi (güzellikleri) efendiler?.. (Bravo sesleri) (...)" [iii]**

Seyyit Bey, 2 Mart 1924 günü Cumhuriyet Halk Fırkası Grup Toplantısı'nda yaptığı uzun açıklamaların özü olarak kendi imzasını taşıyan önergeyle metne katmış olduğu **"Hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan, makam-ı hilafet mülğadır"** ibaresinin ne anlama geldiğini, 3 Mart 1924 günü Meclis'te yaptığı konuşmada böyle açıklamış; Halit Bey ve yandaşlarının yasaya sokulmasını istedikleri **Said**

Nursi kaynaklı **"Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir"** ibaresini böyle çürütmüştü.

Halid Bey'in **"(Hilafet) Büyük Millet Meclisi'nin şahsiyet-i maneviyesinde, deriz"** önerisini destekleyen Tunalı Hilmi Bey; Seyyid Bey'i dinlerken coşup **"Zeki Bey'in kulakları çınlasm!"** diye bağırarak Gümüşhane Milletvekili Kadirbeyoğlu Zeki Bey'den uzaklaştığı gibi; Seyyid Bey konuşurken kendinden geçip **"Yaşa hocam, yaşa!"** diye bağırarak, Halid Bey'i de terketmişti.

Seyyid Bey'in ardından kürsüye çıkan Başbakan İsmet İnönü konuşmasını bitirdikten sonra, oylamaya geçildi ve yasa tasarısı Seyyid Bey'in açıklamalarıyla aynen ve oybirliğiyle kabul edildi.

KABUL EDİLEN METİN:

Seyyid Bey'in açıklamaları ışığında şöyleydi:

BAŞLIK: Hilafetin İlgası... (Hilafet'in kaldırılması..)

MADDE 1 - Halife hal' edilmiştir (Son Halife Abdülmecid, Hilafet tahından indirilmiştir). (İslam Bilginleri'nce gerçek sayılan hadisler uyarınca, Peygamberimizden 30 yıl sonra sona erdiği ve bir daha diriltilemeyeceği saptanan) **Hilafet**, (sözcüğün genel ve soyut anlamında) **hükümet ve cumhuriyet mana (anlam) ve mefhumunda (kavramında) esasen** (dört halife dönemindeki değişikliğe uğramamış haliyle, ayrıntıya girmeksizin, öz olarak) **mündemiç (içerilmiş)** (ancak, "Gerçek Hilafet" in "Kureyş kabilinden olmak", "yeryüzündeki bütün

müslümanları yöneten tek hükümet olmak" vb. gibi İslam Bilginleri'nce olmazsa olmaz sayılan tüm koşullarının, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından eksiksiz olarak yerine getirilmesi olanaksız **olduğundan, makam-ı hilafet** (Peygamberimizden 30 yıl sonra sona erdiği ve bir daha da diriltilemeyeceği halde, yüzyıllardır İslam Bilginleri'nin şeriata aykırı "Uyurma Hilafet" adını verdikleri biçimde sürdürülmüş olan makam-ı hilafet) **mülğadır** (kaldırılmıştır).

REDDEDİLEN METİN:

Kastamonu Milletvekili Halit Bey ve birkaç milletvekilinin Meclis Tutanakları'nda yer alan açıklamaları ışığında şöyleydi: BAŞLIK: Yok.

MADDE 1 - "**Hilafet, TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir.** (Hilafet, TBMM'nin görev ve yetkileri arasına katılmıştır). **Makam-ı hilafet** (Osmanlı Hanedanı'nın hilafet makamı) **mülğadır** (kaldırılmıştır)."

* * *

Seyyid Bey'in konuşmasından önceki tartışmalarda "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsında mündemiç**" olsun diyenlerin biri dışında hepsi, bu öneriden vazgeçmiş; bir tek **Halid Bey**, Hilafet'in Meclisçe üstlenilmesi demek olan "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiç**" önerisinin reddedilmiş olması ve kabul edilen yasada geçen "**hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç**" ibaresi ile Hilafet'in Millet Meclisi'ne sokulmayarak kökten kaldırılmış olması karşısında, oylama biter bitmez derhal gidiş istifasını vermişti.

Sonuç: Hilafeti kaldıran yasada geçen "**hilafet, hükümet ve cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan,..**" ibaresinin "**Hilafet, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir**" anlamına geldiği iddiası, gerçeğe aykırıdır. Seyyid Bey'in, 3 Mart 1924 günü Meclis'te yaptığı konuşmada, Hilafeti kaldıran yasanın "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsında mündemiçtir**" anlamına geldiğini savunmuş olduğu iddiası, gerçeğe aykırıdır.[iv] Seyyid Bey konuşmasında, bu öneriyi çürütmüştür.

Atatürk, 1927 yılında, Nutuk'ta, Seyyid Bey ve İsmet İnönü'nün 3 Mart 1924 günü Meclis'te Hilafeti kaldıran yasa görüşmelerinde "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsında mündemiçtir**" önerisini çürüten konuşmalarının, bilimsel ve güvenilir ve her zaman için okuyup anlamaya değer olduğunu belirtmiştir.[v]

Gerek yasada, gerekse Atatürk'ün, Seyyid Bey'in, İsmet İnönü'nün yasayla ilgili açıklamalarında; "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsiyetinde mündemiçtir**", "**Hilafet TBMM'dir**" vb. sözler yoktur. Tersine, onlar bir kaç milletvekilince yasaya sokulmak istenen "**Hilafet TBMM'nin manevi şahsında mündemiçtir**" ibaresine karşı çıkmışlar; Hilafet'i Meclis'e sokmayarak, kökünden kaldırmışlardır. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Not: Kaynakça bilgilerine butundunya.com.tr adresimizden ulaşılabilir

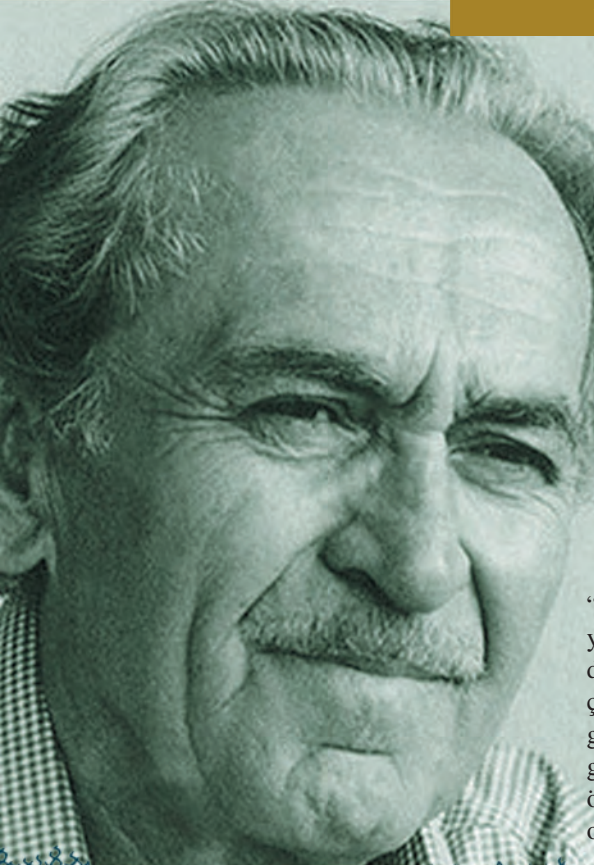
Büyük Yapıtlarımız
Konur Ertop

Bozkırda Talip Apaydın

*“Ah buraların hayatı, fakirliği içinde
sıcaktı, dokunaklı idi.”*

Bozkırda Günler - Talip Apaydın

Talip Apaydın bozkırın çocuğuydu. Bir zamanlar Türkiye’ye ışık saçan “Köy Enstitüleri”nden yetişmişti. Öğretmen olarak yeni kuşakları aydınlatmakla yetinmedi. Romanları, öyküleriyle “köy romanı” çılgırının önde gelen adlarından biri oldu. Uyarıcı yazılarıyla yurttaşlarını gerçekleri görmeye, toplum sorularına bilginin, aklın ışığında yaklaşmaya çağırdı.

Onun ilk romanı, “Sarı Traktör” dü. Köyü yaşanan sorunlar arasında ele alırken, çevresini, çağını, koşulları aşarak geleceğe açılan insanı gösteriyordu. Ancak ondan da önce, etkileyici köy notlarından oluşan “Bozkırda Günler” yapıtıyla

**Apaydın
edebiyata
şiiirle
başlamıştı**

başarı kazanmıştı. Polatlı'nın bir köyünde doğmuş, Çifteler Köy Enstitüsü'nü bitirmiş, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'ne gitmeden önce Tokat köylerinde gezici başöğretmen olarak çalışmıştı. Anadolu bozkırının doğasını, sert yaşama koşullarını biliyordu. İnsanı tanıyordu. O insanlardan biriydi. Kitabı, okurlarına bozkırdaki yoksunlukları apaçık tanıtıyor ama orada, o insanlarla bir arada olma özlemi de aşıyordu.

1950'lerin geri kalmış, bakımsız, yoksul bozkırına bakarken, okurunu da hüznü sevgisine ortak ediyordu:

“Köyün evleri fakir, toprak evlerdi. Ama içimden bir yakınlık geliyordu. Onları unutmayı kafam almıyordu. Oralarda ileri ve güzel hayata dayanılmaz bir susuzluk keşfediyordum. Kirlere bakıyordum.

Çıplak, sonsuz topraklardı. Buruk bir muhabbet duyuyordum.”

Bozkırdan kente bakarken, hele o dönemde birbirine alabildiğine yabancı bu iki ortamı karşılaştırıyordu:

“Beyaz evleriyle kocaman şehirleri, serin caddeleri, temiz salonları düşünürsünüz. Gazetelerin uzun sütunları aklınıza gelir. Bildiğiniz parti kavgalarını, muhalefet gürültülerini zavallı bulursunuz. Bozkırın gerçeği ortasında o bitmez didişmelere acırsınız.”

Bozkırın bütün varlığına, rüzgârına, soğuşuna, sıcağına, susuz topraklarına, kimsesiz yollarına, cılız çeşmelerine, ağacına içten sevgiyle yaklaşır, oralarda gördüklerine, yaşadıklarına okurunu ortak eder. Sıradan ağaçlar onun kalemıyla canlanır, kimlik kazanır. Bunaltıcı öğle sıcağında o ağaçlardan biriyle dertleşmeye koyulmuştur:

“Bizim ağaç... Anadolu'nun bütün derelerinde, su kıyılarında kendi kendine biten, büyüyen, kese kese bitiremediğimiz, gölgelerinde davarlarımızı sürüp öğle üstlerinin yakıcı sıcağında diplerine serilip uyduğumuz, bizim ağaç!... Seni anınca hep hüznleniyorum. Ödeyemediğim bir borcum var gibi. (...) Söyle bana söğüt ağacım, bu sıcakta sen de yanıyormusun?”

Apaydın edebiyata şiirle başlamıştı. Düzyazısına da şiirin katkısı her zaman oldu:

Talip Apaydın gezici öğretmen olarak çalıştığı yıllarda

“İlerde bir çoban inekleri koğuyor. Konuşsam ne anlatacak, ‘hiç’ diyecek, ‘yok’ diyecek. İnekler hayretli gözlerle bakışacaklar. Ben doymadıklarını anlayacağım. ‘Köy ekonomisi, tarımsal üretim, modern tarım’. Kafam uğulduyor. İçimde derin bir yara sızlıyor. Memleketime şiir söylemek istiyorum, fakirliğin şiirini.”

Yıllar sonra Polatlı'nın Köşeler köyündeki ablasını görmeye gittiğinde anıları canlanacaktır. Küçükken anası

ölünce uzun süre onun yanında kalmıştır. O sıralar yanında çıraklık yaptığı Çoban Nuri'yi de özlemiştir. Çobanın şimdiki çırağıyla konuşurken geçmiş günleri anımsar:

“O zaman benim de üstümde bununkine benzer eski bir elbise vardı. Fazla yırtık ve söküklerimi alıç ağaçlarının diplerine oturup kendim dikerdim. Dudaklarım her zaman yalama idi. Küçük teneke kutulu kremim olurdu. İkide bir ondan sürerdim. Yüzüm stepin yakıcı güneşlerinde belki bu çocuğunkinden daha fazla yanmış ve çatlamıştı. Akşamlara doğru bütün yüzüm sızlardı. Bu sızıyı şakaklarımda, burnumun üstünde gene de duyar gibi olurdum.”

Anlattığı çileli yaşam onu o topraklara derin bir sevgiyle bağlamıştır:

“Sevgiler, yakınlıklar ve mesuli-

Yıllar sonra
Polatlı'nın Köşeler
köyündeki ablasını
görmeye gittiğinde
anıları canlanacaktır.

yet üzüntüleri karışık bir duygu ile sersemliyorum. Bu topraklar benim vatanım. Hiçbir emek geçmemiş, hiçbir hizmet dokunmamış unutulup kalmış vatanım. (...) İçimden buralara dayanılmaz bir yakınlık hissi, erimek, buralara karışmak hissi geliyor.”

Yollarda başlıklı yazısında, bozkır, bütün gerçekliğiyle canlandırılmıştır. On yaşında bile değildir, cılız kara eşeğinin sırtında, yalnız başına ablasının köyüne gitmektedir. Issız yolda, yakıcı sıcaklığın altında güçlülkle ilerlemektedir:

“Eşeğin üstünde ceketimi çıkardım, başıma ve omuzlarıma örttüm. Ama biraz sonra nefessizlikten daha çok bunaldım. Ceketimi heybeye koydum, bu sefer güneşten omuzlarım yandı. Hiç çare yoktu. İnip biraz

yürüyeyim dedim, daha çok sıcakkanlıydım, ayaklarımı toprak yaktı. Bir aralık nefesim tıkanır gibi oldu. Eşeğe 'çüş' deyip tekrar bindim. Çocuk alnımdan kocaman damlalar halinde terler akıyordu. Beni serinletecek hafif bir rüzgâr esmiyordu. Step bütün sarılığı ile karşımda âdeta sırtıyordu. Kalbim ah, ta o zaman kırılır gibi oldu. Bugünkü gibi hatırlıyorum. Dünya böyle olmamalıydı. Bu çekilmezdi. (...) O gün akşama kadar eşeğimden ve kendimden başka bir canlıya rastlamadım. Yollar saatlerce boşluktan ibaretti. Step kocaman bir sarılıktı. Güneş bir ateşti. Köseler'e varırken hava kararmıştı. Üstelik hasta idim. Ablam, 'güneş vurmuş, bu yaşta çocuk kendi başına yola çıkarılır mı' diye babama ilendi durdu."

Gezici başöğretmen, yıllar sonra yine at sırtında karda, soğukta, köyden köye dolaşırken kırsal çevreyi gözlemekte, düşüncelere dalmaktadır:

"Yamçımın içinde soğuktan ve dağ başlarının havasında büzülmüş-

tüm. Kendimden ibaret başka bir dünyada gibiydim. Şimdi herkes sıcak odalarında dünyanın bu müşküllerinden habersiz, rahat çalışıyorlar. Oturuyorlardı. Ben yıllardır at üstünde, köy yollarında idim. İdealimden, sevgimden hiçbir şey kaybetmemiştim. Görevime karşı eskisi kadar, belki daha fazla heyecanlı idim. Ama başkalarının bu kadar hissiz kalması beni üzüyordu. Herkes sadece rahatı ile meşguldü."

"Tabiata hayran kalıyorum. Sabah havasını tekrar tekrar kokluyorum. Âdeta yaşadığımı anlıyorum. Memleket sevgim içimde tabiat sevgisi, toprak sevgisi halinde gittikçe derinleşiyor, şekilleniyor. Açık havada daha çok seviyorum. Birden susup kendimi dinliyorum. Duygularımı yokluyorum. Memleketimi daha derinden kucaklamak istiyorum."

Bozkırda Günler, onun kişiliğini oluşturan topraklara bir ağıt, geleceğe yönelik bir çalışma izlencesidir. Talip Apaydın 86'sında yaşamı noktalanıncaya değin kalemini elinden bırakmadı. Eski bir sendikacıydı. Toplumcu

Ben yıllardır
at üstünde,
köy yollarında idim.
İdealimden,
sevgimden hiçbir şey
kaybetmemiştim.

meslektaşlarıyla omuz omuza, yönetimine de katkıda bulunduğu Öğretmen Dünyası dergisinde, güncel olayları, kültür konularını ele alıyordu.

Yaşlılık Günleri yazısı, ülkesinde yaşananlar yüzünden kopardığı acı çığıktı: “Yaşlandıkça ülkenin sorunları daha çok uğraştırıyor insanı. Hele yanlış yollara girilmişse. Güzelim ümitlerin solmuşsa. Hiçbir şey istediğin gibi değilse. Hep karşıdan esiyorsa rüzgârlar. Doğrular göz göre göre çarpıtılıyorsa. Özgür, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti devleti yarı sömürge haline gelmişse... Ülke sömürülüyorsa. Halk gittikçe yoksullaşıyorsa, borçlar artıyorsa. Yurtsever nice aydın, bilim adamı, sanatçı, Atatürkçü asker suçsuz yere içerilere atılıyorsa... Hukuk, hukuk olmaktan çıkmışsa. Eğitim Ortaçağ karanlığına dönüştürülmüşse...”

Bu kapkaranlık görüntüyü ancak “iyi yetişmiş çağdaş aydınlar”ın değiştireceğini düşünür. Çağdaş Aydın Olabilmek adlı yazısında, “her türlü dogmalardan kurtulup insan aklına ve gerçeğe uygun düşünebilmenin” koşulları sıralanır. Bu niteliklerin tümüne ülkeyi yönetenlerin yıllardır uzak kaldığı kanısındadır:

“Duyduklarını, gördüklerini, okuduklarını kuşkuyla karşılamak, kendi aklının süzgecinden geçirip eleştirebilmek... İnsanoğlunun binlerce yıldır deneyerek, düşünerek bulduğu doğruları, duygu ve düşünceleri kabul edebilmek, içine sindirebilmek... Güzel sanatlara ilgi duymak; müzik,

resim, edebiyat, tiyatro, bale... etkinliklerinden zevk alabilmek. (...) Donanımlı, kültürlü, bilinçli olabilmek. Demokrasiyi iyi anlamak. İnsan sevgisi, eşitlik, adalet duygusu, yaşama sevinci, kendi halkına ve tüm insanlığa hizmet etmek gibi yüce değerleri kazanmak...”

Ortaçağ Kültürü, yazısının konusu çağdışı kalmış sözde aydınlarla onların etkisindeki yığınlardır: “Ortaçağ kafası en gelişmiş teknolojiyi kullanır. En modern uçaklara biner, en pahalı mercedeslere kurulur, ama düşünsel planda çağdaş uygarlığın nice değerlerini kavrayamaz. Kendinden başka düşünen insanlara tahammül edemez.”

Bütün bunların temel nedeni, Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmen-yazarın, Önce Eğitim Bozuldu yazısındadır:

“Yanlış ve yetersiz eğitimden geçen insanlar, her yaptığı işi yüzüne gözüne bulaştırıyor. İyi yapıyorum sanıyor ama hem kendisi için, hem toplum için zararlı oluyor.”

Çözümü ise, “Atatürkçü, bilimsel, laik, aydınlanmacı bir eğitim”de görmüştür.

Talip Apaydın, yetiştiği köye, aralarından geldiği ezilen küçük insana gerçekçi gözle yönelen bir yurtseverdi. Kırsal kesimin büyük destanını anlattı. Alçakgönüllü, sessiz bir kimseydi. Bulunmayı hak ettiği çizginin gerisinde yaşıadı.

Yapıtları onun özlediği dünyanın adım adım gerçekleşmesine katkısını sürdürecektir. •

konurertop@butundunya.com.tr

Öğretmen
Gıyaseddin Tokyay'ın
örnek yaşamından
kesitler 15

Ve Son...

Yazarımızın önceki sayılarımızda yer verdiğimiz, babasının yaşamından öyküye dönüştürdüğü yazılarının sonuncusunu yayımlıyoruz...

Yazan: MUSTAFA TOKYAY

Üniversitedeki yöneticilik yıllarımda babama sık sık uğrama şansım olmuyordu. Haftada bir kez ailecek kendisini ziyaret ediyor, diğer günlerde de mutlaka telefonla arıyordum. Bu telefonla arayışlarda, kulakları artık hemen hemen hiç duymadığından, bazen cevap vermiyordu. Ben bir daha, bir daha arayıp da yine cevap alamayınca arabaya atlar ODTÜ'den Bahçelievlerdeki evine bir koşu giderdim. Kalbim yerinden çıkacakmış gibi, korkarak kapıyı açar içeri girer ve onu her zamanki gibi koltuğunda oturmuş kitap veya gazete okurken bulurdum. Çoğu zaman yanına gidene kadar geldiğimin farkında olmazdı. Boynuna

sarıldığımda gevrek gevrek güler, “Ne o? Yine seni korkuttum mu?” diye sorardı.

On, onbeş dakika oturduktan son-

ra, “Haydi bakalım, işinden geri kalma. Vatan senden hizmet bekliyor” der ve beni yollardı.

Artık evden çıkmaz olmuştu. İlk kez düşüşüne kadar kendi işlerini kendi yapmaya devam ediyordu. Neredeyse seksen yıldır yaptığı günlük jimnastiğini bırakmak zorunda kalmıştı. Buna karşın her gün evin içinde bin adım yürüyordu, ta ki ikinci düşüşüne kadar. Ağabeyimin uyarısıyla, evde kendi başına kalamayacağını söylediğimizde önce kabul etmek istemedi. Sonunda ağabeyimin bir hekim olarak zorlamasıyla hem de çeşitli sağlık kontrollerinden geçirilmek üzere onun yanına İstanbul’a gitti. Yürüteçle hareket edebiliyordu. Sağlığı giderek bozuluyordu. Uzunca bir süre orada kaldı. Kendini bir ölçüde topladı. Ardından Ankara’ya ablamin yanına geldi. Bizim evimiz, iki katlı ve merdivenli olduğundan onun durumuna uygun değildi. Her şeye karşın, bir çok alışkanlığını sürdürüyordu. Kahvaltı ve yemek saatleri sabitti, kahvaltısındaki zeytin sayısı, yarım greyfrut, peynir diliminin büyüklüğü, vb yıllardır nasılsa aynıydı. Oturduğu yerde namazını kılıyordu. Bir süre sonra idrar sorunları başladı-ğında altını bağlamak zorunluluğu ortaya çıkınca çok rahatsız oldu. İlk kez bu nedenle,

“Allah’ın gücüne gitmesin ama, artık verdiği emaneti alsa iyi olacak dediğine şahit oldum.”

Her hafta sonu banyo yapıyorduk. Benim geldiğimi görünce yatakta doğruluyor, yanındayken

Mustafa Tokyay

ağabeyimin ona söylediğini bana gülerek tekrar ediyordu:

“Eh! Bıcı bıcı vakti geldi demek!”
Önceleri yürüteçle banyoya

Neredeyse seksen yıldır yaptığı günlük jimnastiğini bırakmak zorunda kalmıştı.

kendisi giderken sonra gücü kalmadığından, eniştemle bir plastik sandalyeye oturtuyor, bir yanından o, bir yanından ben tutarak,

“Haydi, hoppacık!” diyerek banyoya taşıyorduk. Gülüyordu.

Son onbeş gün, bizim konuştuklarımızı anlamakla birlikte, verdiği cevaplardan biz bir şey anlaya-

mıyor, yalnızca yüz ifadesinden ne demek istediğini çıkarabiliyorduk. Buna rağmen konuşuyorduk. Bu konuşmaların birinde, Amerika'da doktorasını yapmakta olan kızım Ekin'in çok yakında tatil için geleceğini söyledim:

"Haydi baba, biraz gayret! Bakın, Ekin bir hafta sonra burada. Sizi bıraktığı gibi görsün."

"İnşallah oğlum."

Bir süredir konuştuklarını anlamadığımız babamın bu söylediği çok netti. Ben mi böyle anlamak istemiş-tim yoksa o gerçekten bunu mu söylemiş-ti? Kimbilir? Belki ikisi de...

İki gün sonra ablam aradı.

Ağlıyordu:

"Mustafa, babam iyi değil."

Ağabeyine de haber verdim.

Arabaya atladığım gibi, ablama gittim. Koşarak eve çıktığımda ruhunu teslim etmişti.

"Olmadı baba! Olmadı aslanım! Hani inşallah demiştin? Hani Ekin geldiğinde ayağa kalkacaktın?..."

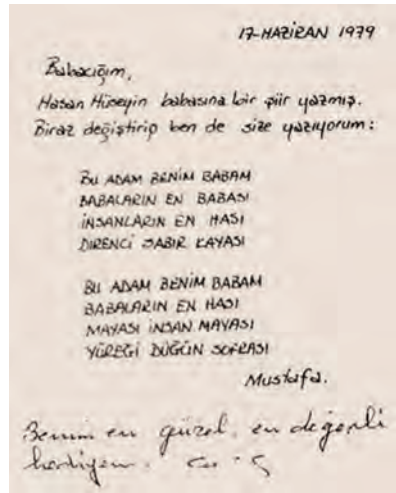
8 Haziran'dı. Ablamın komşuları oradaydı. Biraz sonra amcamın kızı, diğer amcamın da torunu geldiler. Akşam da ağabeyimle yengem. Haberi alan eş dost, arkadaş toplanıyordu. Gece yarısına kadar telefonlarımız hiç susmadı. Amcamın kızınının eşi bir cenaze arabası ayarladı. Ertesi gün Kayseri'de doğduğu köye doğru yola çıktık. Yıllar önce köyün mezarlığında, babasının ve annesinin yanında kendine bir yer almıştı babam. Annem öldükten sonra onun Çorlu'daki mezarının aynısını kendisi için buraya yaptırmıştı. Taşında yalnızca ölüm tari-

hinin yeri boştu. Çok önceden, sağlığı henüz yerindeyken, onun ölümünü aklımızdan dahi geçirmezken, bizleri alıp kendisi için hazırlattığı o mezara götürmüş ve oraya gömülmek istediğini söylemişti.

Köyün meydanında musalla taşının üstüne koyduk tabutunu. O sırada kim düşündüyse, tabutun üstüne kocaman bir Türk bayrağı sardılar. Cumhuriyetin ilk öğretmenlerinden olan Gıyasettin Tokyay'a o bayrak öylesine yakışmıştı ki...

Babamı yerine yerleştirdiğimizde, ağabeyimin kayınpederi, babamın sevgili dostu ve tavladaki rakibi Mustafa Amca hepimiz adına ona sesleniyordu:

"Güle güle koca çınar! Güle güle... Yine buluşacağız..." •

Ölümünden sonra sakladığı bir çok belgenin arasında bulduğum, 34 yıl önce Babalar Günü'nde kendisine yazdığım kart ve altında kendi notu.

İşığın Alnında
Hisseden
Bir Heykel
Sanatçısı

Esra Öztay Güraras

Pir Sultan Abdal heykeli

Yazan: OĞUZ HAN ÖZTAY

Önce, bahçeden kopardığı çiçeklerden, otlardan, duvar diplerinden topladığı irili ufaklı taşlardan çeşit çeşit şekiller oluşturan, daha sonra su ve toprağı karıştırıp, avucundaki çamur topağından atlar, kediler, evler, ağaçlar yapan 6 yaşındaki küçük Esra, şimdi parmaklarının becerisinin ve düşünün sınırsızlığının ürünü dev boyutlu anıt heykeller imzalıyor.

Esra Öztay Güraras
Ankara Yenimahalle
Belediyesi için yaptığı
İnönü heykelinin önünde

kurumunu daha sıralıyor:

“Gazi Üniversitesi, Seramik Bölümü, Meslek Eğitim Fakültesi’nde tamamladığım yüksek lisans çalışmalarımın payını da yadsıyamam...”

Bugün Türkiye’nin önde gelen heykeltıraşları arasında yer alan Esra Öztay, ulaştığı başarısının temelindeki

Esra Öztay yüzü aşkın yapıtının yalnızca “parmak becerisi ve düş sınırsızlığı ürünü” olmadığını söylüyor

üniversite öğrenimi yanısıra, herşeyin temelindeki “baba katkısı”nın önemini de unutmuyor.

“Çocukluğumdan başlayarak beni hep destekledi babam” diyor. “Onun tüm güzel sanatlara olan ilgisi ve duyarlılığı, kuşkusuz, samimi bir Atatürkçü olmasının verdiği kültürden de kaynaklanıyordu.”

1997’de Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi sınavlarına girmek isteğindeki

kararlılığında da, ayrı bir özenle yapılan Heykel Bölümü yetenek sınavlarındaki başarılarında da babasının yanısıra annesinin de kendisini yüreklendirmesinin büyük payı olduğunu gururla söylüyor Esra Öztay.

“Çocukluk ve genç kızlık dönemlerimde anne ve babamın evde oluşturdukları ‘sanatsever ortam’, yaşamımın

Atatürk, İsmet İnönü, Nazım Hikmet, Pir Sultan Abdal, Aşık Veysel anıt heykelleri örneği yüzü aşkın yapıtının yalnızca “parmak becerisi ve düş sınırsızlığı ürünü” olmadığını söylüyor Esra Öztay. “Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü’ndeki öğrenimimi elbette yok sayamam” diyor ve yetiştiği iki eğitim

ilerideki bölümünü yönlendirmemde en büyük talihim oldu.”

Mustafa Ayaz Vakfı ve Plastik Sanatlar Müzesi Heykel ve Seramik Atölyeleri’nde sanat eğitimciliği, Çankaya Belediyesi’nde bir süre heykeltıraş olarak da görev yapan Esra Öztay Güraras, sanat çalışmalarını şimdi kendi kişisel atelyesinde sürdürüyor ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve belediyelere anıt heykel, büst ve rölyef biçimlerinde yapıtlar üretiyor.

Genç sanatçı heykeli, “Kültürel sürekliliğin, hem de bu süreklilikte yaşanan değişimlerin temel ögesi” olarak tanınıyor ve heykel konusundaki görüşünü ayrıntılı olarak şöyle açıklıyor:

“Heykel bir topluma özgü kimlik tanımlamalarını geçmişten geleceğe aktaran yapı taşlarıdır ve bir kültür ögesi olmasını sağlayan değerlerin simgesidir.”

Kent estetiği ve kültürel gelişim açısından heykelin çok büyük öneme sahip olduğunu özellikle belirten ve

Aşık Veysel
heykeli (Ankara
Yenimahalle
Belediyesi)

Ankara’da çeşitli kültür merkezleri ve parklarda yapıtları bulunan sanatçı, “yönetici ve heykel ilişkisi” konusundaki görüşünü şöyle özetliyor:

“Bir takım siyasal yapılanmalar, siyasetçilerin heykellere olan barışsız tavırları ve günümüze kadar süregelen sanat bilincinin temel felsefesinden yoksun bir eğitim politikası, heykelin Türkiye’deki gelişme sürecinin yarım kalmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşu ile ülkemizde

Genç sanatçı ”En büyük desteğim” dediği babası Nihat Öztay ile

Almanya'da sergilenen "Anne ve çocuk" heykeli

koydu ve bu yapılanmalarla tanıdığımız yöneticiler, hiçbir zaman heykel sanatıyla barışık olamadılar. Heykellerin ve sanatçıların zaman zaman saldırıya uğramalarında yöneticilerin payı küçümsenemez."

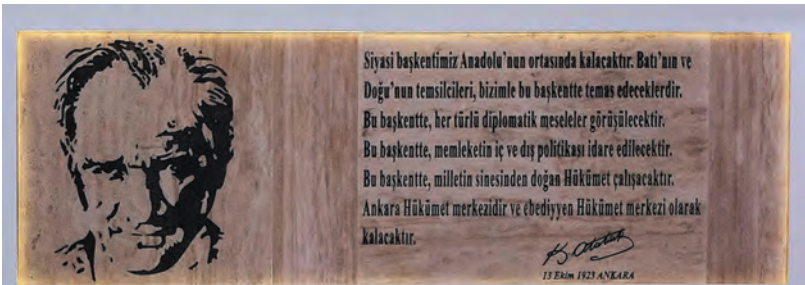
Bu görüşünün arkasından hemen ekliyor: "Sanatçıların bu etkiye ve hatta baskıya hiçbir zaman aldırış etmemeleri gerekmektedir."

Esra Öztay Güraras, "Bir ülkeyi ve toplumu ancak sanatçılar aydınlığa çıkarabilirler" diyor ve "heykellerin, oluşturdukları görsel estetiğin yanı sıra toplumun üzerindeki öğretici ve eğitici

kent meydanlarında anıt heykeller tam anlamı ile varlık göstermeye başlamıştı. Demokrasinin ardına saklanarak gelen türlü siyasal yapılanmalar, zamanla kendi ideolojilerini ortaya

işlevini de anımsatıyor:

"Bireyin eğitiminde görsel, estetik ve doğru bilgiye ulaşma açısından çok önemli destekleyici bir unsurdur heykel. Ülkemizin bilim, sanat, siya-

Çankaya Belediye binası önünde mermer rölyef

set, ekonomi, kültür ve spor alanlarında topluma hizmet etmiş birbirinden değerli çok sayıda ismi var. Bu kişilerin kesinlikle anıt heykellerinin yapıp sergilenmesi gerekmektedir.”

Heykel yapmanın, yapacağı işlerin her zaman ön sırasında yer aldığını belirttiği Esra Öztay Güraras, yaptığı her heykeli, severek yapmaktan önce, inanaarak yaptığını söylüyor ve bu özelliğini şöyle açıklıyor:

“Biz sanatçılar, toplumu bilinçlendirmeye, estetik olanı ortaya koymaya ve topluma kültürünü tanıtmayı amaç edinmiş bireyleriz” diyor.

“Her sanatçı, birey ve toplum yararına olan çalışmalarıyla ve ülke kültürüne katkı sağlayan yapıtlarıyla bir yandan sanatçı

Almanya Heykel Sempozyumu çalışmasından bir görüntü

‘Heykeller topluma özgü kimliği geçmişten geleceğe aktaran yapı taşlarıdır’

sorumluluğunu, diğer yandan da yurttaş sorumluluğunu yerine getirmek yükümlülüğündedir.”

Esra Öztay, Büyük Atatürk’ün “Sanatçı, alnında ışığı ilk hissedendir” büyük sözünden aldığı ilhamla, “Alnımda ışığı hissederek heykeller yapıyorum” diyor ama... Bu sözün kendisi için, ilhamdan da öte, bir “toplum görevi çağrısı” ve bir “yurttaşlık görevi anımsatması” olduğunu da içtenlikle belirtiyor . •

Atölyeden bir görüntü

Evrensel Bakış Açısı

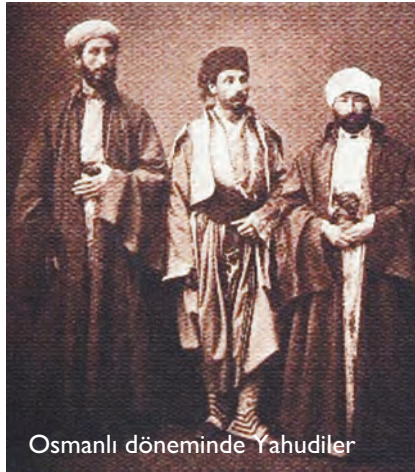
Gürbüz Evren

Türk-Yahudi İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı

Bütün Dünya’da, İslam ile Musevilik arasındaki benzerlikleri, Yahudiler ile Araplar arasındaki düşman kardeşliğin nedenlerini ve tarihsel ilişkileri irdeleyen yazılar kaleme almıştım. Son dönemde İsrail-Filistin sorunundan kaynaklanan çatışmaların artması, Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin kötü gidişi, konuyu bir kez daha ele almak gerektiğini gösterdi. Ancak bu defa konuya Türkler ile Yahudilerin arasındaki ilişkiler penceresinden bakmaya çalışacağım.

Türklerin Yahudiler ile ilişkile-

Osmanlı döneminde Yahudiler

rinde başlangıç sanılanın aksine çok daha eskilere gitmektedir. Genel bilgi, 1492’de İspanya’dan kovulan Yahudileri Osmanlı Devletinin kabul etmesi üzerine taraflar arasındaki ilişkinin başladığı şeklindedir. Ancak dediğim gibi ilişkilerin çok eskiye dayandığına dair önemli bilgiler vardır.

Türk-Yahudi ilişkilerini inceleyenler Hazreti İbrahim ve soyundan gelenlerin dönemine kadar inerler. Ortadoğu’dan başlayarak çevre bölgelere yayılan Yahudi misyonerlerin bazıları da Orta Asya’ya gitmiştir. Burada Türk boyları ile karşılaşan misyonerler yoğun bir propaganda yürütmüştür. Bunun sonucu da, Türk boylarından Hazarlar Museviligi kabul etmiştir. Hazarlar, Musevilik içinde Karaim Yahudilik adlı bir mezhep oluşturmıştır. Hazarların ayrıca Türkçe Tevratları olduğu belirtilmektedir.

Yahudilerin kutsal kitaplarından Talmut’taki bazı Türkçe kelimeler de ilişkilerin eskiliğini göstermesi bakımından önemlidir. Küfe, Anbar ve Küpe gibi kelimeler, Türklerin Anadolu’ya gelişinden çok daha önce Irak’ta bulunan Türklerle Yahudiler arasındaki ilişkinin kanıtları olarak gösterilmektedir. Selçuklunun son, Osmanlı’nın ilk dönemlerinde yine Yahudiler ile Türkler arasında ilişki-

Sultan Orhan, 1326 yılında Bursa’yı fethettiğinde, bu kentte önemli bir Yahudi topluluğu vardı.

leri kanıtlayan olaylar kayda geçmiştir. Sultan Orhan, 1326 yılında Bursa’yı fethettiğinde, bu kentte önemli bir Yahudi topluluğu vardı. Kentin ekonomisini elinde tutan Yahudiler, Bizans döneminde gördükleri baskı ve zulmün Türklerin gelişinin ardından artacağı korkusuna kapılarak Bursa’yı terk etmiştir. Ancak bir süre sonra Sultan Orhan’ın verdiği garanti ve tanıdığı haklar üzerine sadece kentten gidenler değil, çevrede yaşayan Yahudiler de Bursa’ya gelmiştir.

Sultan Murad’ın Ankara ve Edirne’yi fethetmesi ile bu kentlerde çok büyük olmayan Yahudi topluluklar

Günümüzden bir örnek: Özbek Yahudisi bir aile

da Osmanlı tebaasına alınmıştır. Türkler ile Yahudilerin yakın ilişkisine başlangıç olarak ise 1200 yıllarının başlarında kurulan engizisyon mahkemeleri ile ortaya çıkan gelişmeler gösterilmektedir. Hristiyanların din değiştiren yönündeki taleplerinden ve bu mahkemelerden kaçan Yahudiler Türklere sığınmaya başlamıştır.

Yahudilerin İspanya'dan kovulmasından 166 yıl önce benzer bir olay Fransa'da yaşanmıştır. Fransa Kralı 6. Charles, 1326 yılında topraklarındaki Yahudileri kovduğunu ilan ettiğinde, onlara Türkler sahip çıkmıştır. Osmanlı'ya sığınan Yahudilere belli bir yerde ikamet etmeleri yönünde zorunluluk getirilmemiş, aksine yerleşmeleri için farklı bölgeler önerilmiştir.

Milattan önce 63 yılında Kudüs'ü yakıp yıkan Romalılar, direnen Yahudileri de kılıçtan geçirmişti. Yanan yerler arasında Süleyman Mabedi de

Yahudilerin önünde ağlayıp dua ettiği duvar Türkler tarafından korunmuştur

vardı. Tapınaktan geriye sadece bir duvar kalmıştır. Osmanlılar 1516'da Kudüs'ü aldıktan sonra buraya Ağlama Duvarı adını vermiştir. Yahudilerin önünde toplanıp ağladığı ve dua ettiği duvar Türkler tarafından korunmuştur. Daha sonra da onarılmıştır. Ayrıca Kudüs'te bulunan 5 bin civarındaki Yahudi'ye de özel bir statü tanınmıştır. İşte bu jestler Türklerle Yahudiler arasındaki ilişkilerin güçlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Türk-Yahudi ilişkilerindeki asıl dönüm noktası İspanya'nın Yahudileri kovma kararıdır. Bu karar, Yahudilerin tarih boyunca bulundukları ülkelerden kovulma gerçeğinin bir parçasıdır. 1290 yılında İngiltere'nin, 1394 yılında Fransa'nın Yahudileri topluca kovmasının yankıları Hristiyan inancın çok güçlü olduğu İspanya'yı da etkilemiştir. Yaklaşık 14 asır boyunca İspanya'da yaşayan Yahudilere karşı

Sultan 2. Bayezid, Osmanlı toprak- larını açtığı Yahudileri, İstanbul, Selanik ve Sakız adasına yerleştirdi.

her geçen gün artan düşmanlık, şiddete dönüşünce Krallar, 1483 ve 1486 yıllarında, Yahudilerin kovulmasını emretmiştir. Ancak bu emir sınırlı bir şekilde yerine getirilmiş, gidenlerin sayısı çok az olmuştur. Bunun üzerine, 31 Mayıs 1492 tarihinde Yahudiler hakkında önemli bir karar alınmıştır. Buna göre Endülüs ve Aragon'daki Yahudilerden, 4 ay içinde Hristiyan olmaları, bunu kabul etmedikleri takdirde ise İspanya'dan ayrılmaları istenmiştir. Osmanlı Devletinin kucak açmasıyla birlikte Yahudilerin İmparatorluk topraklarına gelmeye ve yerleşmeye başlaması 1492'den itibaren olmuştur.

Ama büyük Yahudi topluluklarının Osmanlı topraklarına gelişi ise 1532 yılıdır. Yukarıda sıraladığımız dönemlerde çeşitli vesilelerle ilişki yürüten Türkler ile Yahudilerin daha büyük ve yakın birlikteliği işte bu tarihlerden itibaren başlamıştır. Sultan 2. Bayezid, Osmanlı topraklarını açtığı

Yahudileri, İstanbul, Selanik ve Sakız adasına yerleştirdi.

Türklerin hoşgörülü tavrı İspanya'dan Almanya, Fransa, Rusya ve Kazakistan'a giden Yahudileri de etkiledi. Bu ülkelerde gördükleri kötü muameleden kaçmak isteyen Yahudiler 16. ve 17. yüzyılda da Osmanlı topraklarına göçlerini sürdürdü. Yahudilerin gittikleri ülkelerde uğradıkları en büyük kıyımlardan biri de Kazakistan'da oldu. Kazakların kılıçtan geçirdiği Yahudi topluluğundan geri kalanlar ise Osmanlı'ya sığındı. Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve 2. Selim dönemlerinden itibaren Yahudilerin Saray'da ilerlemeye başladığı, padişahların yakın çevresinde yer bulduğu gözlemlenecektir.

Yahudilerin Osmanlı Sarayında

Nur Banu Sultan

Murad'ın Manisa'dan İstanbul'a gelişini ve tahta geçişini sağlamıştır. Ancak bazı tarihçiler, kimi Osmanlı belgelerini kaynak göstererek, Nur Banu'nun Yahudi değil Hristiyan olduğunu savunurlar. Asıl adı Cecilia Venier Baffo olan Nur Banu Sultanın 11 yaşında, Barbaros'un Venedik'e bağlı Korfu adalarını

en çok etkili olduğu dönem ise Kanuni'nin oğlu Sultan 2. Selim'in tahta çıkmasının ardından olmuştur.

Sarı Selim adı ile de tanınan 2. Selim'in gözdelelerinden Nur Banu Sultan Yahudi dönmesi olarak bilinir. 2. Selim'in ölümünün ardından tahta çıkan 3. Murad'ın annesi olan Nur Banu Sultan, üstün zekâsı ile herkesin takdirini kazanmıştır. Öyle ki, kocasının ölümünü büyük bir titizlikle saklayıp, oğlu Şehzade

işgali sırasında ele geçirilen diğer esirlerle birlikte İstanbul'a getirilerek Osmanlı Sarayına satılan cariyelerden biridir. Yine aynı tarihçiler, Nur Banu Sultan'ın, Venedikli önemli bir yöneticinin saraylarda yaşamış kızı olduğunu öne sürerler.

Sarayda Yahudilerin güçlenmesi bakımından önemli bir rol oynayan Nur Banu Sultan'dan ve sonrasında örnekler vererek konuya devam edeceğiz. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Bizi Hazırlıksız Yakaladınız

Lokantanın kapısında, büyük yazılarla şöyle bir duyuru vardı:

"Sipariş ettiği yemeği hazırlayamadığımız her müşterimize, 500 dolar veriyoruz."

Bir adam içeri girdi ve garsondan, yarım yulaf ekmeği içinde haşlanmış fil kuyruğu istedi.

Birkaç dakika sonra lokantanın sahibi geldi ve elindeki beş adet yüzer dolarlık banknotu masanın üstüne koyduktan sonra müşterisinden özür diledi:

"Bizi çok kötü bir anımızda yakaladınız...." dedi. "On yıldan bu yana ilk kez bugün yulaf ekmeğimiz kalmamış.."

Mitolojiden Yansıyanlar
Haluk Erdemol

TALİHSİZ ARACHNE’NİN ÖYKÜSÜ

Mitolojik
Bir Dönüşüm
Öyküsü

Velázquez (1599-1660)

Ovidius

Romalı ozan-yazar Ovidius (MÖ 43-MS17) ‘Dönüşümler’ isimli yapıtının 6. kitabında becerisine güvenerek tanrıça Athena’ya meydan okuyan Lydia’lı (Orta-Batı Anadolu) genç kız Arachne’nin öyküsünü anlatıyor. (Yapıtta Athena Roma’daki adıyla "Minerva" yer almaktadır.)

Zeus’un kızı Athena insanlara yararlı beceriler armağan etmekle bilgelik tanrıçası olarak tanınmıştı. Tarımda, denizcilikte ve savaşta gerekli donanım ve el

aletlerinin buluş ve kullanımında erkeklere, ev işleri, dokuma ve süsleme gibi kadınlara özgü konularda da kadınlara yardımcı olurdu. Savaş tanrıçası olarak da ünlenmişti; ancak o savaşın saldırı değil, savunma tarafını tutar, bu nedenle savaş tanrısı Ares'in vahşi ve kan dökücü kişiliğinden hoşlanmazdı. Her zaman yanında bulundurduğu ve savunmanın simgeleri olan miğfer ve kalkan Athena'nın bu özelliğini yansıtmaktadır. Nitekim kahraman Perseus'a Medusa karşısında kendini koruması için dışı parlak bir kalkan armağan etmişti. (Bkz: BD Sayı 2013/06).

Athena'nın insanlar için yararlı işler yapma çabasına deniz tanrısı Poseidon ile girdiği bir yarışmayla da tanık oluyoruz. En yararlı şeyi bulan kazana-caktı yarışmayı. Rakibi Poseidon yarışmada insanlara atı sunarken Athena zeytini sunmuş ve yarışmanın

hakemleri Olymposlular zeytini daha yararlı bulmuşlardı. Athena ödül olarak yarışmanın yapıldığı yerin koruyucu tanrıçası olmak ayrıcalığını kazanmış ve bu yere kendi adını vermişti: Atina.

Athena'nın girdiği ikinci yarışmadaki rakibi Lydia'nın Kolophon kentinde (bugünkü Değirmendere) yaşayan Arachne adındaki genç kız oldu. Babası kumaş boyamacılığı yapan Arachne dokuma ve nakış işlerinde üstün beceri kazanmış, bölgenin gururu olmuş, öyle ustalaşmış ki yakınlardaki Tmolus dağından (Bozdağ) dağ perileri, Pactolus nehrinden (Sart çayı) nehir perileri bile gelir, yaptığı işlere hayranlıkla bakarlar. Arachne ustalık kazandığı işlerin insanlara Athena'nın armağanı olduğunu bilirmiş bilmesine ama becerisinde o denli kendine güveniyormuş ki bir yarışma yapılsa herkesi, hatta Athena'yı bile yenebileceğini söylemiş uluorta. Bu meydan okumayı

ciddiye alan Athena Arachne'nin karşısına çıkmış, ama önce yaşlı bir kadın kılığına girerek bu haddini bilmez ölümlüye öğüt vermek istemiş. "Bilgi ve beceri ilerleyen yaşla olgunlaşır." demiş ona, "Becerinle övünmeyi ve ün peşinde koşmayı yaşıtın ölümlüler arasında yap, Tanrıça'yı bu işe karış-

Marten van Cleve
(1520-1570)

tırma. Ondan özür dile, dilersen seni bağışlayacaktır.”

Fakat Arachne geri adım atmamış, üstelik küstahça davranmış. “Sözlerini varsa kızına veya gelinine sakla,” diye yanıtlamış yaşlı kadını. “Benim aklım bana yeter. Tanrıça yarışmaktan çekiniyor mu yoksa? Neden kendi gelmiyor?” “İşte kendisi burada?” diye birden göksel kılığına bürünmüş Athena. Çevredekiler hemen korku içinde saygı duruşuna geçmişler. Arachne oralı olmamış, biraz yüzü kızarmış sadece. Ve ödülü olmayan yarışma başlamış.

Yarışmacılar birer dokuma tezgâhı (veya gergef) karşısında yerlerini alıp işlemeye başlamışlar. Çevredekilerin bakışları mekiklerin hızına yetişemiyormuş. Athena önce Olymposluları işlemiş. Tam ortaya bütün görkemiyle babası Zeus’u koyarken diğerlerini de ellerinde ve yanlarındaki simgeleriyle betimlemiş; sonra da Atina kenti için Poseidon’la yaptığı

Tintoretto -1518-1594 (Üstte)
Francesco del Cossa -1435-1477 (Altta)

yarışmayı ve zeytin ağaçlarını. Birer köşeye de Arachne’ye gözdağı verir gibi tanrı ve tanrıçalara meydan okuyan ölümlülerin birer hayvana dönüştükleri öyküleri dökmüş renkli ipliklere.

Arachne de kendi seçtiği öyküleri

R. Antoine Houasse -1645-1710 (Üstte)
Rubens -1577-1640 (Solda)

Athena ne de kem gözlü tanrıça Invidia kusur bulabilmiş onda. Athena ‘Benim gergefim daha güzel’ diyememiş. Öfkelenerek elindeki mekikle Arachne’nin nakışlarını parça parça etmiş, sonra da kızın alnına vurmuş.

Arachne yarışmayı kazandığının veya kaybettiğinin

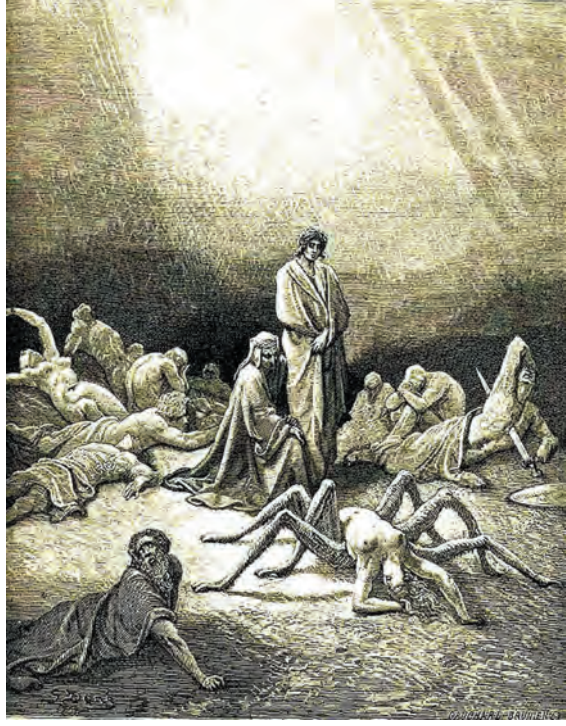
işlemiş iplikleriyle. Fakat bunlar Athena’nın öykülerinin aksine Europa’nın, Daphne’nin, Danae’nin ve Persephone’nin öyküleri gibi Olymposluların pek de parlak olmayan yanlarını dile getiren öykülerdenmiş. (Bkz: BD 2012/12, 2013/4, 2013/05, 2014/05)

Yarışma son bulduğunda Arachne’nin gergefi o denli güzelmış ki ne

bilincine varamadan gördüğü bu aşağılanma yüzünden oradan kaçmış. Eline geçirdiği bir ipi boynuna geçirerek kendini asmak istemiş. Athena arkasında yetişip boğulmadan kaldırmış onu. “Ölme, yaşa,” demiş, “ama yine de asılı kal; suçunun cezası olarak son nesline kadar nakış işlemeye devam et.” Bunları söylerken Arach-

Yarışma son bulduğunda Arachne'nin gergefi o denli güzelmiş ki ne Athena ne de kem gözlü tanrıça Invidia kusur bulabilmiş onda.

ne'nin üzerine karanlık güçlerin tanrıçası Hecate'nin otlarından serpmiş. Bu büyülü yapraklar tenine değer değmez Arachne'nin gövdesi değişmeye başlamış. Saçları dökülmüş, başı küçülmüş, ince parmakları yok olurken gövdesinin yanlarından daha ince ayaklar çıkmış; ağzından iplik çıkararak asılı kalmayı sürdürmüştü. Örümceğe dönüşmüş Arachne.

Gustave Doré -1832-1883 (Üstte)
Veronese -1528-1588 (Altta)

Arachne efsanesinin sanatçıların yapıtlarına yansıttıkları betimlemelerden yaptığımız seçkiden ikisi ressamlarının yaşadığı dönemlerin ünlü saraylarının duvarlarında fresk olarak yer almaktadır. Del Cossa'nın freski Ferrara'daki Schifanoia sarayında, Veronese'nin freski de Venedik'te Dükler sarayında bulunmaktadır. Ünlü çizim ustası Doré'nin yapıtı ise İlahi Komedy'da Dante'nin Araf'ta Arachne ile karşılaşmasını betimlemektedir. •

halukerdemol@butundunya.com.tr

Not: Rahmetli Azra Erhat "Arachne efsanesi el sanatlarında Anadolu'nun Yunanistan üzerine üstünlüğünü dile getiren bir efsanedir," demişti.

Şimdiki Zaman
Can Pulak

Yaza Veda Ederken

Bir sezonu daha geride bırakıyoruz. O aşırı sıcaklar, yerini ılıman günlere devretti. Nefis bir sarı yaz yaşayarak, artık kışa merhaba diyeceğiz.

Üzülerek söylemek zorundayım ki, deniz kirliliği konusundaki disiplini iyice kaybetmeye başladık. Ne mavi kart uygulaması hedefine gitti, ne oto kontrol ne de sahil güvenlik önlemleri.. Bu yaz koyların çoğu karadan da kirliydi, denizden de... Kimse kimseyi kandırmasın. Görünen köy kılavuz istemiyor çünkü...

Mavi kart komedisi, doğru dürüst önlem alınmadan hâlâ sürüyor. Mavi kartın var mı var. İşlettin mi işlettim. Peki sintineyi, kirli suyu nereye boşalttın? Elbette denize, boşaltacak tank yoksa nereye vereceğiz? Sahil Güvenlik yakaladı mı yandın. Ama kaçak kovalamaktan ve mazot sıkıntısından Sahil Güvenlik de görevini tam yapamadı ki... Hoş yapsa, kirlilik önlenec mi sanki? Önemli koylara ve sahil köylerine tank koymadıktan sonra, ne yapsalar nafile...

Geçmiş yıllarda Bodrum Ticaret Odası ile Akyaka Belediyesi, iyi kötü Gökova'daki katı ve sıvı atıkları toplarlardı. Yeterli olmazdı ama, hiç değilse problemi hafifletirdi. İki yıldır

Ticaret Odası bu desteği kaldırdı, Akyaka Belediyesi de mahalle olup Büyükşehir belediyesine bağlanınca, Gökova'da deniz temizliği ortada kaldı.

Peki, karadaki çöpler niye toplanmadı? Denizden alan olmayınca, millet çöp poşetlerini sahillere bıraktı. Belediye dağılınca, muhtarlıklar yetkilerini kaybedince, eldeki kamyon da mazot bulunamayınca olanlar oldu. İşte gazete ve televizyonlarda gördüğünüz çöp dağları da böyle oluştu...

Sizlere Gökova'nın durumunu özetledim. Peki Hisarönü farklı mı, Bozburun temiz mi, Marmaris'te durum ne? Göcek hariç, Antalya'ya kadar tüm Ege ve Akdeniz sahilleri, koyları vede köyleri aynı vaziyette.

Göcek hariç diyorum, çünkü Deniz Temiz Derneği (TURMEPA) tüm gücünü buraya sarfederek, teknelerin katı ve sıvı atıklarını toplamaya çalışıyor. Niye sadece Göcek, başka denizi yok mu Türkiye'nin?

Göcek'ten çok daha kritik, önemli ve Bodrum-Çeşme-Marmaris-Kuşadası gibi deniz ve turizm merkezleri dururken, TURMEPA'nın yıllardır

Göcek ısrarı anlaşılır gibi değil. Bir iş yapılacaksa tam yapılmalı. Tam yapılmayacaksa, o zaman TURMEPA'nın adını GÖÇMEPA olarak değiştirmek lazım.

Testi kırıldıktan sonra yol gösteren çok olur. Biz çatlayan testinin kırılmasını beklemeden, deniz kirliliğinin önlenebilmesi için alınması gereken tedbirleri bir kere daha belirtelim.

Öncelikle Çevre Bakanlığının bu işi bilenlere kulak vermesi şart. İkide bir Bakan değişikliği, devamlı Vali ve ilgili bürokrat değişiklikleri, meseleyi sürüncemede bırakıyor. Onun için, denizlerin temizliği konusunda kalıcı bir sistemi devreye sokmak lazım.

Denizler yüzde 86 karadan kirleniyor. Deniz turizm bölgelerindeki belediyelerin kanalizasyon ve arıtma sistemlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamalıyız. Sahil koy ve köylerindeki katı ve sıvı atıkları toplama işini özel sektöre devretmeliyiz. Şehircilik ve Çevre Bakanlığı İzmir-Aydın-Muğla ve Antalya Büyükşehir belediyelerine, bunun için özel bir ödenek ayırırsa, sorun hem daha ucuza ve hem de daha kolayca çözülmüş olur. O takdirde koylara boşaltma tankları yerleştirilir, gezici tekneler katı atıkları toplar ve bu atıklar kamyonlarla çöp merkezlerine yollar.

Sistemi iyi kurmalıyız. İyi kurar ve sahil güvenliğinin kontrolünü de akıllıca sağlırsak, deniz kirliliği yakın bir gelecekte tarihe karışır. Sahil Güvenlik dedim de aklıma geldi.

Binlerce beygirlik motorla çalışan modern botlarımız, iç devriye ve kontrol konularında atık ve hızlı davranmıyorlar. Korkunç mazot masrafı nedeniyle küçük şikayetlere bakamıyorlar. Koylarda gerekli kontrolleri tam yapamıyorlar. Bunun için, kıptan takma çift 250 beygirlik motorlara sahip lastik botları devreye sokmalıyız. Bütün dünya böyle yapıyor çünkü. Büyük teknelerini ise dış devriye görevlerinde kullanıyorlar. Bizim Sahil Güvenlik teknelerimiz kaçak, takip, kovalama ve dış güvenlik açısından bir harika. Öyle ki, özel sektörün Tuzla'da imal ettiği bu tekneleri, dünyanın en modern ülkelerine bile satıyoruz. Ama bunlarla iç denizde, koylarda ve köylerde kirlilik kontrolü yapmak büyük israf. Onun için hareket kabiliyeti yüksek ve her yere girip çıkışı çok kolay olan lastik botları devreye sokalım diyorum.

Akıllı için yol birdir. Yeter ki, bu yola hepimiz inanalım ve gereğini vakit geçirmeden yerine getirelim. • canpulak@butundunya.com.tr

Türk Dili
Orhan Velidedeoğlu

Uydurukça

17 Eylül Çarşamba: Konuğum Sayın Akın İnal ile ‘Türkçe’ye değgin söyleşirken bir ‘bilgisunar çıktısı’ göstererek düşüncelerimi öğrenmek istedi.

Okudum: Yanlış kullanıldığı ileri sürülen on iki deyim ve atasözünün, -sözümona- doğruları belirtilmiş; ama biri dışında, hepsi uydurma...

19 Eylül Cuma: Cumhuriyet gazetesinin CBT ekinde bir köşe yazısı... Sayın yazar, iki gün önce bana verilen bilgisunar çıktısındaki on iki deyim ve atasözünden on tanesini -hepsini ‘deyim’ sanarak- köşesine aynen aktarmış:

Şu deyimleri hepimiz biliriz: “Güzele bakmak sevaptır”, “Göz var nizam var”, “Eşek hoşaftan ne anlar”, “Aptala malum olurmuş”, “Kısa kes Aydın havası olsun”, “Su uyur, düşman uyumaz”, “Saatler olsun”, “Su küçüğün söz büyüğün”, “Elinin körü”, “Sıfırı tüketmek”.

Sayın yazar, “Peki, bu deyimlerin hepsinin de yanlış olduğunu biliyor muyuz?” dedikten sonra “Yazının girişindeki deyimlerin doğru halleri ise şöyle” diyerek doğruluğuna inandığı uydurukçaları sıralamış:

“Güzel bakmak sevaptır”, “Göz var ızan var”, “Eşek hoş laftan ne anlar”, “Abdala malum olurmuş”,

“Kısa kes Aydın abası olsun” “Sü (asker) uyur, düşman uyumaz”, “Sıhhatler olsun”, “Sus küçüğün, söz büyüğün”, “Ölüünün kuru (mezarı)”, “Zafiri (soluğu) tüketmek”

“Atasözleri ve Deyimler” konusunda en kapsamlı ve açıklamalı araştırmayı **Ömer Asım Aksoy** (1898 -1993) yapmıştır (1971-üç cilt).

Ali Püsküllüoğlu (1935-2012)’nın Açıklamalı Deyimler Sözlüğü (1995).

Güvenilir bir diğer kaynak, Sayın **Emin Özdemir**’in “Açıklamalı- Örnekli Deyimler Sözlüğü” nün yanında, **Milli Kütüphane Gen. Müdürlüğü** tarafından hazırlanan “Türk Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü” (1971-iki cilt)’i taradım:

1- **Güzele bakmak sevaptır** sözü yanlış değil, doğrudur: “Güzel şeylere bakarken hayranlık duyar, Tanrı’nın neler yarattığını, yüceliğini düşünürüz.” (Ö.A.A.) Ayrıca bu ‘deyim’ değil, ‘atasözü’dür.

Bakarken şükredilecek, dolayısıyla sevaba girilecek olan da, sanıldığı gibi, yalnızca “bayanların güzelliği” değil, doğanın bütün güzellikleridir.

2- **Göz var ızan var:** “Bir şey, görerek ve akıl yoluyla anlaşılır.” (A.P.)

Bu deyimın doğrusu **Akıl var,**

iz’an var biçimindedir. “İşin doğrusunun ne olduğu açık; akılı olan kişi böyle yapar” anlamındadır.” (Ö.A.A.)

3- **Eşek hoşaftan ne anlar:**

“Bilgisiz, görgüsüz kimse, ince şeylerin zevkine varamaz; değerini ölçemez” anlamında kullanılır. (Ö.A.A.)

Bu da ‘deyim’ değil ‘atasözü’dür ve doğrudur. [“Eşek hoş laftan ne anlar” sözü eşeğe iftiradır. Hele, onu bir sevin, okşayın da görün, nasıl anlıyor...]

4- **Aptala malum olur:**

Aptalın Tanrıya yaklaşmış bir kişi olduğuna inanılır. Bu söz daha çok, bir olayı ortaya çıkmadan önce sezen kimseler için şaka yollu kullanılır. (Ö.A.A.)

5- **Kısa kes Aydın**

havası olsun: Böyle bir ‘deyim’ ya da ‘atasözü’ yok.

6- **Su uyur düşman uyumaz:**

Bu da ‘deyim’ değil, ‘atasözü’dür. (Ö.A.A.) Düşmanın uyumadığı yerde ‘sü-asker’ uyuyabilir mi? Askeri uyuyan ülkenin vay haline...

7- **Saatler olsun:** Halk arasında, ses benzeşmesi nedeniyle yanlış algılama sonucu böyle kullanılır. Deyimin doğru kullanımı - yazarın da belirttiği gibi - **sıhhatler olsun** biçimindedir.

8- **Su küçüğün, söz büyüğün** deyişi ‘atasözü’dür. (Ö.A.A.)

Çocuklar susuzluğa dayanamazlar, olanak bulunduğu anda önce onların susuzluğa giderilir. Söz ise, doğal

olarak, büyüklerindir; küçükler lafa
izinsiz katılamazlar...

9- **Elinin körü:** Deyimin aslı
“Ehlinin gûru” olarak yorumlanır:
Arapça “Ehl =karı/koca” (Ehl ayal/ ev
halkı); “gûr” Farsça mezar. (A. **Tietze-
Etimolojik Türkçe Lugatı**) “Ehlinin
gûru” sözü, “Ananın/babanın mezarı-
na...” gibi bir anlamda tepki sözü
olarak kullanılırken zamanla “elinin
körü”ne dönüşür. “Kûr= mezar” diye
bir sözcük yok.

10- **Sıfırı tüketmek:** Elde avuçta
hiçbir şeyi kalmamak; yaşama gücünü
yitirmek...(A.P.) Doğrusu, “Zafiri
(nefesi) tüketmek”miş. (?) Sözlüklerde
“nefes” karşılığığ ‘zafir’ sözcüğünü

bulamadım. Hangi dildendir acaba?..

CBT'nin sayın yazarı çok kötü
yanıtılmış. Yazısını yazma-
dan önce bilgisunarında biraz
gezinebilseydi şu uyarıyı okumuş
olacaktı:

“Yanlış bilinen atasözleri ve
deyimler” başlığındaki tanımlamalar
Uludağ Sözlük yazarları tarafından
yapılmıştır. Yanlış bilinen sözler ve
deyimler ile ilgili tanımlamalara ait
yazılanların **hepsi doğru olmamakla**
beraber sadece **Uludağ Sözlük** yazar-
larını bağlamaktadır...”

Ne denir?..

orhanvelidedeoglu@butundunya.com.tr

Marangozun Dert Ağacı

Eski çiftlik evini restore etmek için tuttuğu
marangoz, işteki ilk gününü zorlukla
tamamlamıştı. Marangozun arabasının
patlayan lastiği onun çiftliğe bir saat geç
gelmesine neden olmuş, elektrikli testeresi
iflas etmiş ve şimdi de eski aracı çalışmay
tamamen reddetmişti. Çiftlik sahibi
marangozu evine götürürken yanında
adeta bir taş gibi oturuyordu.

Evine ulaştıklarında marangoz, çiftlik

sahibi adamı evine davet etti. Marangoz, evine doğru yürürken küçük bir ağacın
önünde durdu, dallarına eliyle dokundu. Kapı açıldığında, tüm günü aksiliklerle
geçmiş marangoz, şaşırtıcı bir şekilde değişti. Yüzü gülüyordu, iki küçük çocuğunu
kucakladı ve eşine kocaman bir öpücük verdi.

Bir süre sonra marangoz, çiftlik sahibini arabaya yolcu etmek için dışarı
çıktığında, çiftlik sahibi merakla eve giderken gördüğü olayı sordu.

Marangoz, “O benim dert ağacım.” dedi. Ve devam etti: “Elimde olmadan
işimde bazı sorunlar çıkıyor. Ama şundan eminim ki o sorunlar evime, eşime ve
çocuklarıma ait değil. Bunun için bu sorunları her akşam eve girerken o ağaca
asıyorum. Sabahları tekrar onları oradan alıyorum. Ama komik olan ne biliyor
musunuz? Ertesi sabah onları almaya gittiğimde, astığım kadar çok olmadıklarını
görüyorum.”

Ölüm
soğukluğundaki
beton şerit:

Dünya
Döndükçe
Sabriye Aşır

Duvarı Berlin

13 Ağustos 1961 sabahı Almanya'nın
Berlin kentinde yaşayanlar,
öncekilerden çok farklı bir güne uyanmışlardı.

Çünkü 12 Ağustos gecesi, gece yarısından sonra askerler ve inşaat işçileri Berlin'in Doğu bölgesinde, kenti dönüştürmeye başlamışlardı. Berlin'de yaşayanlar sabah, farklı bir güne, 'bölünmüş' bir kente uyanıldılar... Sokaklara duvarlar, dikenli teller çekilmiş ve halen çekilmeye devam ediyordu.

Amerikan-İngiliz ittifakının yönetimindeki Batı Almanya, Batı'nın desteğiyle ekonomik olarak büyük bir gelişim gösteriyordu. Sovyet yönetimindeki ve sosyalist ekonomi-otoriter siyasetle idare edilen Doğu Almanya'dan insanlar, daha parlak bir ekonomisi olan ve hızla gelişen Batı Almanya'ya göç ediyorlardı. 1949-1961 yılları boyunca yaklaşık 2,5 milyon Doğu Almanyalı Batı Almanya'ya kaçmıştı. Bu kaçışların büyük kısmı da Berlin üzerinden gerçekleşiyordu. Kaçanların neredeyse tümünün işçiler, mühendis-öğretmen-doktor gibi meslek

Doğu bölgesinden Batı bölgesine, yani bir yakasından diğer yakasına geçiş yasaklandı. Aileler, akrabalar, sevgililer ve arkadaşlar; aralarına çekilen bu üç metreyi aşkın duvarla, birbirlerinden ayrı düştüler.

İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Almanya, işgal kuvvetlerince dörde bölündü. Fransız, Amerikan, İngiliz ve Sovyet bölümlerinden oluşan bu bölünme bir süre sonra Batı'nın iç ittifakı ile Sovyet kısmı dışında yönetsel olarak birleşti. 1952'de kesin sınırların çizildiği sırada, başkent Berlin ortada kaldı ve Doğu Almanya ile Batı Almanya ayrılığı, Berlin'e de yansıdı. 1950'li yıllardaki bu günlerde, Fransız-

sahipleri, aydınlar olması; işi Doğu Almanya'yı sıkıntıya sokacak boyutlara ulaştırdı. Doğu'daki Demokratik Almanya Cumhuriyeti vatandaşlarının, Batı'daki Federal Almanya Cumhuriyeti'ne kaçışını engellemek amacıyla, Doğu Alman Meclisi'nce

Doğu Almanya tarafından inşası başatılan 165 kilometrelik bu duvar Berlin'i ikiye böldü...

bir karar alındı. 12 Ağustos 1961'de, gece yarısı sonrasında uygulamaya konulan bu karar gereğince, Doğu Almanya tarafından bir duvar inşasına başlandı. 165 kilometrelik bu duvar Berlin'i ikiye böldü, Doğu Berlin tarafına 186 gözetleme kulesi, keskin nişancılar ve lambalar konuldu.

Artık sınır bariyerleri Doğu Berlin'de yaşayanlar için 'ölüm' demekti. Sınır güzergâhında asker ve polis denetim yapıyor, duvarda kuş uçurtulmuyordu. Doğu Berlin'den Batı tarafına geçişi engellemek için duvarda görev yapan sınır birliklerindeki asker sayısı 12 bin idi. Kenti bölen yalnızca duvar da değildi. Duvarı geçebilen birisi, metal çite takılıyor ve alarm

sistemi devreye giriyor, nöbet kulesindeki askerler kaçığın nerede olduğunu anında tespit ediyordu. Gece saatlerinde, gündüzmüş gibi aydınlatılan bu sınıra, Batı Berlin tarafında 'ölüm şeridi' deniliyordu. Çünkü Doğu Almanya tarafından Batı'ya kaçmak isteyenlere, Doğu askerleri ateş de açabiliyordu. Duvarda ayrıca, metal çitin yanı sıra, bir bariyer ve 16 santimetre uzunluğundaki çivileri üzerinde barındıran, çelikten bir halı da bulunuyordu.

Batı'daki adı 'Stalin çimenliği', Doğu Alman askerlerince 'kuşkonmaz tablası' denilen çelik halıdan sonra, kaçakların iz bırakması için sürekli düzleştirilen bir zemin ve ardından da 3 metre 60 santimetre yüksekliğindeki Berlin Duvarı yer alıyordu. Sınırın en dar noktası bile 40 metre genişliğini buluyordu. Böylesine engellerle bezenmiş ve hassasiyetle kontrollerin yapıldığı Berlin Duvarı'ndan, duvarın ayakta kaldığı 28 yıl boyunca yaklaşık 5 bin Doğu Alman vatandaşı Batı Alman-

ya'ya geçmeyi başardı. Duvarda 136 kişinin de öldüğü biliniyor. Sovyet ülkelerinin sınır kapısı olan Berlin Duvarı ve civardaki diğer tüm sınırlar kapitalist Batı'dan ülkeyi koruyor gibi görüne de Doğu Almanya vatandaşlarının seyahat özgürlüğünü kısıtlıyordu. 1989'da, Doğu'daki Demokratik Almanya Cumhuriyeti diğer Sovyet ülkeleri olan Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Yugoslavya gibi ülkelere seyahat izni verdi. Bu ülkelere akın

eden binlerce Doğu Almanyalı ise buralardaki Batı konsolosluklarına sığınma talebinde bulundular ve özel trenlerle bu coğrafyanın dışına kaçırıldılar. Duvarın artık bir anlamının kalmadığını gören Doğu Alman yönetimi, 9 Kasım 1989'da yaptığı basın toplantısı ile yıkım kararını halka duyurdu. Doğu Almanya vatandaşlarının istedikleri sınır kapısından Batı'ya geçebilecekleri açıklandı.

Duvarın her iki tarafında toplanan on binlerce insan, 28 yıllık ayrılığa son verdiler. Berlin Duvarı'nın (Utaç Duvarı) resmen yıkılışı ise, 13 Haziran 1990'da gerçekleştirildi. Duvarın parçaları halen Berlin'in bazı noktalarında ve müzelerde şehrin anıtsal parçaları olarak sergileniyor. •

Tarihten Damlalar
Mümtaz İdil

Yalnızca
Şartlı Refleks
Kuramı ile
Tanıdığımız

İVAN PETROVİÇ PAVLOV

Bilim insanları
en çok da
çocukluklarında sıkıntı
çekmiştir. Hemen hepimiz
bir şekilde sinekler
üzerinde deney yapmış,
kanatlarını kopardığımız
sineklerin nasıl bir
davranışa girdiğini
merakla izlemiştir.

Pasteur de bizim gibiydi.
İşe şarapları incelemeye başladı,
ardından hasta olarak gördüğü
tırtılları tedavi etmeye kalkıştı,
mayalanma ile ilgilendi, hatta onun
bazı kurallarını bile buldu, daha
sonra tavuk kolerasını yendi ve
sonunda... Kuduz aşısını buldu.

Bir başka bilim adamı dersin tam ortasında, bir doğruya birden fazla dikme inilemez kuralını allak bullak edip dersten atıldı. Einstein'dı. Kimi de İvan Petroviç Pavlov gibi kendini ömür boyu fizyoloji gibi bir tutkuya hapseder ve bir adım bile geri atmadan bu tutkusunu sürdürür.

Tüm dünyanın “şartlı refleks” ile tanıdığı Pavlov modern fizyolojinin kurucusudur ve bu yönüyle de daha çok bilim adamları ya da başka bir deyişle doktorlar tarafından bilinir. Pasteur’ün çizemilmeyi becerdiği kadar bile köpek resmi çizemeyen Pavlov, en çok da köpekler üzerine yaptığı deneylerle tanınmıştır. Pasteur’ün çizdiği bir köpek resmine ünlü bir ressam, “Bu adam iyi ki ressam olmamış, yoksa önemli bir rakibimiz olacaktı,” demiştir.

Öğrencileriyle konuşurken Pavlov, “Hiçbir şeyi gözden kaçırmayın. Buna işinizle ilgili olmayan şeyler de dahil,” derken, bütün “ilgi dışı” konuların aslında yeni keşiflerin ve başarıların anahtarı olduğunu söylemeye çalışıyordu. “Yukarı bakmaya çalışırken şapkanızı düşürebilirsiniz,” de bu düşünceyi desteklemek için söylemiştir.

Birgün öğrencileriyle bir konu üzerinde çalışırken, birden elindeki kalemi fırlatır ve, “Bu işi bırakalım, zira bu işin gerçeği kendi sınırlarını aşıyor,” diye bağırır. Bir öğrencisi ürkerek, “Gerçeklerin sınırlarını aşıyor da ne demek,” diye sorar.

“Çok basit,” der ünlü bilim adamı. “Ele aldığımız konu, bildiğimiz hiçbir gerçeğin sınırları içine sığmıyor. Ya bildiğimiz gerçeklerden vazgeçmeliyiz ya da gerçek diye bildiğimiz

Pavlov öğrencileriyle

Pavlov, müzmin bir “yemek yiyememe” hastasıydı.

Bu hastalığı da tıpkı köpekler üzerine yaptığı deneydeki yön- temlerle çözdü: Mide salgısını artırmak.

şeylerin sınırlarını genişletmeliyiz.”

Pavlov, müzmin bir “yemek yiyememe” hastasıydı. Bu hastalığı da tıpkı köpekler üzerine yaptığı deneydeki yöntemlerle çözdü: Mide salgısını artırmak.

Öğrencilerinden biri kafesteki bir köpek üzerine deney yaptıklarında Pavlov’a, “Köpek yemek yemek istiyor. Önündeki yemekler de hoşuna gidiyor. Köpek, yemekten alacağı zevki önceden kestirebiliyor,” şeklinde bir açıklama getirir. Bu aslında fizyolojik değil, psikolojik bir yaklaşımdır. Pavlov önce öğrencisini dikkatle dinler, köpeğe yan gözle bir bakar ve ardından öğrencisine dönerek, “Çok yerinde bir yaklaşım,” der. “Hatta mükemmel bile denebilir. Ama şuna dikkat etmeni

istiyorum: Köpeğin önüne bir parça kuru ekmek koyuyorum, ağzı sulanıyor, salyaları akıyor, ama ekmeğe dokunmuyor bile. Ardından şimdi bir parça et koyacağım. Ağzından akan salyaların nasıl artacağını, köpeğin nasıl çileden çıkacağını kendi gözü-nüzle göreceksiniz. Bunu açıklayabilir misiniz? Neden hiç salya akmıyor?”

“Devam edelim,” diyor Pavlov.

“Tükürüğün içinde olan maddeleri biliyorsunuz. Yağ üreten maddeler olmadan yiyecekler yemek borusundan geçmez. Köpeğe bir miktar sulandırılmış klorik asit verelim, bir anda “müsün” adını verdiğimiz salgıların arttığını göreceksiniz.

Bu, köpeğin klorik asitten hoşlandığını mı gösterir? Elbette hayır. Asidi yutmak kimin hoşuna gider ki köpeğin hoşuna gitsin. Ama klorik asit köpekte yağlı salgı miktarını artırır ve köpek de ister istemez ağzına koyduğumuz klorik asidi yutmaya çalışır. Aynı şeyi kuru ekmekte yapmaz. Kuru ekmekte ürettiği tek şey, ağzına aldığı ve sevmediği şeyi yıkamak için ürettiği bol miktarda sudur. Tükürük bezleri de işte bu görevi yapar. Kısacası, kuru yiyecekler çok tükürük üretir, yağlı yiyecekler az.”

Pavlov için yazacak çok şey var aslında, ama bunu birkaç yazıya bile sığdırmak mümkün değil. Pavlov, bilim dünyasında yeni bir çağ başlatmayı başarmış birkaç insandan biriydi. Daha da önemli bir özelliği vardı: İflah olmaz bir vatanseverdi.

Şimdilik bu kadar. •

mumtazidil@butundunya.com.tr

Yaşamdan Yansımalar

Nuray Bartoschek

"Adaleti yaşatarak
yurdumu yaşatmak
isterim."
Albert Camus

Düşlerden Gerçeklere

Dört bir yanımızda savaş çılgınlıklarının duyulduğu, haberleri izlerken insanlığımızdan utandığımız, her gün insanın içindeki vahşete tanık olduğumuz bugünlerde Fransız yazar Albert Camus tarafından İkinci Dünya Savaşı döneminde yazılmış, "Bir Alman Dosta Mektuplar" kitabını bir kez daha satır altılarını çizerek okudum. Albert Camus mektuplardan birinde "*İnsanın güttüğü amaca her şeyi feda etmesi gerektiğine inanmam. Kimi yollar vardır ki*

başılanamaz onlara başvurmak. Adaleti seve seve yurdumu da sevmek isterim. Yurdum için herhangi bir büyüklüğü, hele kana ve yalana dayanan bir büyüklüğü istemem. Adaleti yaşatarak yurdumu yaşatmak isterim." yazmış.

Ne yazık ki günümüz dünyasında insanların inançları ya da etnik kökenleri nedeniyle nasıl linç edildiklerine, masumiyetin simgesi çocukların acımasızca can verişlerine, adaletin nasıl katledildiğine tanık oluyoruz.

İnsanlığın ve adaletin olmadığı yerde yurtseverlik olur mu? Hangi inanç çocukları öldürmeyi emreder? İnsan cinayetlerin, yalanların üzerine basarak ülkesini yükseltebilir mi gerçekten? İnsanlık tarihi güç ve hırsırları uğruna gözü dönmüş, ülkesini yükseltmek adına felakete sürükleyen hasta ruhlu liderlerin öyküleriyle doluyken neden hâlâ barışa değil, savaşa doğru yol alıyor son hızla? Bu nasıl bir egodur ki, doymak bilmez canla, kanla beslenmeye.

Gündemle ilgili sohbet ettiğim Alman öğrencim Burkhard, *“Ailem varlıklı değildi ama sevgi dolu bir ortamda büyüdük, çünkü annem de, babam da savaşın en çirkin yüzüne tanık olmuşlardı. Babamı diri diri gömmüşler, annem uzun zaman ondan haber alamamıştı.”* dedi.

Parasızlık, yoksulluk değil, onursuzluktur insanın ruhunu öldüren ve yemek değil, gerçek sevgidir ruhu besleyen. Almanya’da yaşadığım yıllarda okulların öğrencileri Hitler döneminin toplama kamplarına geziye götürdüklerini duyduğumda çok etkilenmiştim. Aralarında 23 Türk vatandaşının da bulunduğu 45 Bin kişiye mezar olan, Nazi Almanya’sının ilk toplama kampı olma özelliğini taşıyan Dachau Toplama Kampı’nı ziyaret etmeyi defalarca düşünmeme karşın yüreğim elvermedi gitmeye. Kampta yaşamını yitirenlerin sessiz çığlıklarını duymaktan, ağır kokunun içime yerleşerek beni asla terk etmeyeceğinden korktum. Elimde olsa

diğer ülkelerden de tüm çocukların, öğrencilerin, dahası tüm insanların bu kampları görmesini, hatta o kamplarda dönemin vahşetini anlatan filmleri izlemesini istedim. İstедim ki, insanlar savaşın o acımasız, çirkin yüzünü tüm çıplaklığıyla görebilsin. İstедim ki, insanlar yedikleri yemeğin, yattıkları yatağın, sahip oldukları her şeyin gerçek değerini bilerek yaşasınlar.

İstедim ki, çocuklara bir güç sembolü ve oyuncak olarak silahlar verilmesin. İnsanların mutlulukları maddi kavramlara değil, gerçek sevgilere, adalete, paylaşılmaya, üretmeye dayalı olsun. Hatalar bazen öğrenmemiz, olgunlaşmamız için en etkili öğretmenlerdir ama yeter ki aynı hatalar sürekli tekrarlanmasın. İnsan artık susuzluğunu kanla, cinayetle, adaletsizlikle, savaşla değil, sevgiyle, barışla, dostlukla gidersin.

Albert Camus yazdığı mektuplardan birinde doğada anlam arayan tek varlığın insan olduğunu vurguluyor.

Aslında yaşamın anlamını yok etmeye çalışan tek varlık da bizleriz sanırım. Ben yine de John Lennon gibi bir gün sınırların olmadığı, tüm insanların barış içinde yaşadığı bir dünyanın düşünü kurmaya devam edeceğim. “Bu asla gerçekleşmeyecek bir hayal” dediğinizi duyar gibiyim. John Lennon’ın sözleriyle yanıtlayacağım sizi:

“Bana hayalperest diyebilirsin. Ama ben tek değilim. Umarım, bir gün sen de bize katılırsın, ve dünya tek vücut olarak yaşar.”

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Yaşamdan Kesitler

Sema Erdoğan

Serhan Kelleöz

Akdeniz
Akşamları
41. Yılında

Sanat yaşamında geride bıraktığı 40 yıllık sürede
713 esere imza attı.

Akdeniz Akşamları, Hasretler
Ayrılıkla Başlar, Çiçeği
Burnunda, Ara Beni Ara Yar....

Gitar öğrenen hemen herkesin çalmaya çalıştığı ilk şarkı **Akdeniz Akşamları**, aynı zamanda yaz aylarında sahillerde de en çok yankılanan şarkı. 37 sanatçı tarafından okunan ve albümlere alınan, bir Arap ve İsraili şarkıcının dostluk ve sevgi adına sahnede birlikte okuduğu bu şarkının sözlerini yazan ve bestesini yapan Serhan Kelleöz ile müzikal yolculuğunu ve o

Okul dinletileri yaptıkları günlerden kalan bir anı

şarkının öyküsünü konuştuk.

Serhan Kelleözü 1956 yılında Adana’da dünyaya geldi. Adeta bir beste fabrikası. Kelleözü’nün müziğe olan ilgisi bilindik öyküler gibi başlamış olsa da okuma yazma ile aynı anda notaları öğrenen kaç müzisyen sayabiliriz ki.

“Annemin sesi güzeldi. Evde halk ve sanat müziği çalınır söylenir ben de onlara eşlik ederdim. Rahmetli babam hevesli olduğumu görünce bana bir blok flüt aldı. Nota, usul bilmeden çıkardığım sesler çok hoşuma gitmişti. İlkokula başladığımda da beni çok seven öğretmenimin desteği ile ders almaya başladım. Neredeyse okuma yazmayla birlikte nota okumayı da öğrendim diyebilirim.”

Zamanla çok iyi nota okumaya başlayınca babası bu kez mandolin alır. Böylece nefesli bir sazdan telli saza geçiş yapar. 11. yaş gününde ise babasının bir başka sürprizi ile karşılaşır. Yurt dışına giden babası doğum günü armağanı olarak gitar getirmiştir oğluna. Lise çağında dershanelerde kendisi gibi gençlere ders veren bir müzisyendir.

“Boyuma posuma bakmadan müzik teorisi, nefesli ve telli sazlarla

ilgili dersler vermeye başladım. Lise son sınıfta da üfürmelere başladım. Üfürmeden kastım enstürümanlı ya da enstürümansız melodiler tınlatmaya, derken beste yapmaya başladım. Ve ürettiğim melodileri notaya geçirmeyi de başardım zamanla.”

“ **Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Karacaoğlan... Çukurova’nın ustalarını ve klasikleri okuya okuya derdimi şiirlerle anlatmaya başlamıştım.**

Artık hem beste yapıyor hem de yazıyordu.

“Siz bulmaca yapıyorsunuz, başkaları da bulmaca çözüyor. Bulmaca hazırlıyorsunuz gibi bir şey. Böyle 10-15 tane olunca ben neden şarkı yazmıyorum dedim. Edebiyat öğretmeni olan teyzemin etkisi ile Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Karacaoğlan... Çukurova’nın ustalarını ve klasikleri okuya okuya derdimi şiirlerle anlatmaya başlamıştım.”

Grup Merdiven

Üniversite eğitimine başladığı Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde de müzik dersleri vermeyi sürdürür. Bu kez ders verdiği en iyi öğrencileriyle birlikte sadece kendisinin değil her tarzda bilinen ve sevilen şarkıları polifonik yani çok sesli olarak seslendirirler. Herkes sesi ve enstrümanı ile katkı verir ve üniversitede dinletiler vermeye başlarlar. Bu süreç Grup Merdiven'in doğum sürecidir.

"Murat Hasarı, Saim Ünal, Nacip Atay, Samim Belli ilk kuruluşunda yer alan arkadaşlarım. Grubun adını da Sefa Sofuoğlu koydu. Dünya lüteratüründe kapı, duvar, pencere diye grup isimleri var. Merdiven deyince çok ilginç geldi bize. Anlam yükleyebilirsiniz. İnersiniz ya da çıkarsınız. Yaşamda her bir kesit, merdiven basmağıdır ve yaşamın ta kendisidir. Yaşam da, insan da bir basamaktır."

Askerlik, iş, memlekete dönüşler gibi nedenlerle kendisi ve Murat Hasarı dışında grup çok eleman değişirir.

"Grup Merdiven olarak Adana'da 5 konser verdik. Her konserde yeni üretimlerimizi sunduk. 179 grup ve eserin katıldığı Altınçınar Uluslararası Müzik Yarışması'nda da birinci olduk."

Hemen tüm üniversitede konser veririler. 1991 yılında çıkardıkları **Çiçeği Burnunda** albümü 2 milyonun üzerinde satsa da telif alamazlar. 1986 da kurulan Grup Merdiven 1994'de yoktur artık.

"800'ün üzerinde konser verdik. Her şeyin bir ömrü vardır. Dağıldı demeyelim, misyonunu tamamladı."

Çok sayıda dizi ve film müzikleri de yapar ama....

"Dizi müzikleri çok yüksek telifler aldığı için müzik üreten biri olarak bunu kendime yakıştıramıyorum. Teliflere yapılan adaletsizlikten dolayı özellikle dizi için müzik yapmayı düşünmüyorum ama müziklerimi kullanıyorlar."

Akdeniz Akşamları

Akdeniz akşamlarını 37 sanatçı albümlerinde okudu. Haluk Levent, Feridun Düzağaç, Kurtuluş, Murat Göğebakan, İbrahim Tatlıses, Şebnem Kısaparmak aklına ilk gelenler... Gitar çalmaya başlayanların çıkarmaya çalıştığı ilk şarkı aynı

Grup Merdiven
günleri

zamanda sahillere yankılanan şarkı... Akdeniz Akşamları.

“1981 yılında Erzurum’ da asker iken yazdığım bir şarkı. Erzurum soğuk memleket. Temmuz ayı bile çok soğuk. Ben Akdeniz çocuğuyum. Bir deniz özlemi var içimde. Kavurucu yaz sıcakını, ılık ılık esen rüzgarı, kıyıya vuran dalgaları hayal ediyorum. İşte o an kendimi bir yaz akşamında, Çukurova’da buldum. 15 dakikalık bir yolculuktu ve bu şarkı çıktı ortaya.”

Sarkının yaşı 34. Bu şarkıyla ilgili o kadar çok anısı var ki...Ama bazıları çok özel.

“Görüntülü bir e-posta aldım. İki ayrı düğünden kesitler var. İkisinde de düğün müziği Akdeniz Akşamları. Gönderen, benim ve oğlumun düğün görüntüleri, inşallah üçüncü kuşak da Akdeniz Akşamları ile evlenecek diye not düşmüş. Bu öyle büyük bir onur ve mutluluk ki... Manisa’ da duvara yazı yazdıkları gerekçesi ile uzun süre tutuklu kalan liseli gençler, özgürlüklerine kavuştukları ilk gün kol kola girip benim şarkımı söylemişlerdi. Haberlerde ağlayarak izlemiş-

Eşi Hatice Berkant ile bir konserde

tim. Uzaklar adlı tekneleriyle Dünya turuna çıkan çifti de yüzlerce insan sahilde hep bir ağızdan Akdeniz Akşamları’ nı söyleyerek karşılamışlardı. O da beni çok ağlatmıştı.”

Şarkılarının çalınıp söylendiği ortamların içinden sessiz sedasız geçip gittiği anları çokça yaşar. Kimin yazdığı değil kimin paylaştığıdır önemli olan.

“Belki herkesin rahatlıkla söyleyebildiği ya da içinde yaşamak istediği bir Akdeniz’ i olduğundan şarkı çok sevildi.”

Şarkının birleştirici bir özelliği de var. Bir Arap ve bir İsraili sanatçı, aynı sahneyi paylaşıp bu şarkıyı söylediler.

Eurovision elemeleri

Grup Merdiven 1992 yılında aynı anda bir televizyon ve Eurovision Şarkı Yarışması’nın elemelerine katılır.

“İstanbul’ dan Murat Hasarı aradı. ‘Bir TV kanalının şarkı yarışması var, katılalım mı?’ dedi. Biz şarkıların yani duyguların yarışdırılmasına karşıydık. Olur olmaz derken ben seni ararım Murat dedim kapattım

ama sonra hemen aradım; adı **Ara Beni Ara Yar** olsun dedim. Ve bu şarkıyı Murat İstanbul'da ben Adana'da telefonlaşarak tamamladık. Aranjisini ise Vedat Sakman yaptı. O sırada Eurovision yarışması başlayınca ona da katılalım dedik.”

Şarkı her iki yarışmada da açık ara finalist olur ama şartname gereği aynı anda iki yarışmaya katılamayacakları için ikisinden de elenirler. Hiç üzülmezler çünkü **Ara Beni Ara Yar** adlı çok sevilen bir şarkıları olur.

Çiçeği Burnunda şarkısının da her şarkısı gibi bir hikayesi var. Kızı Ezgi'nin doğduğu gün yazdığı şarkı Grup Merdiven'in ilk albümünün de adı olur.

Albümler

Merdiven 1, Merdiven 2, Merdiven 2000 ve Aynı Mahallenin çocukları. Çok sayıda albüm projesi var.

Serhan Kelleözü

“Eşim Hatice Berkant'la bazı şarkıları birlikte yorumlamak, konserlerde de birlikte seslendirmek büyük keyif. Birlikte bir albüm çıkarma projemiz var. Bir de senfonik eserlerden oluşan albüm çalışması var. 26 yılda yazdığım bir eser. Eserler bitti ama albüm yapmak çok zor. Senfoni orkestrasına çaldıracağınız için maliyeti çok yüksek. Bu devirde sponsor sanatsever bulmak çok zor.”

Müzikal yolculuğunda 41. Yıl

İmza attığı eser sayısı 713. Üreten ama kazanamayan bir sanatçı.

“Manevi kazanç çok yüksek. Mad-di kazanç dersiniz ayıp derecesinde bir sahipsizlik var. İlgili yasalar var ama nedense uygulanmıyor. Bu bir sorundur. Umarım bir gün sanat üreten insanlara sahip çıkılır. Akdeniz Akşamları albümü 2 milyon satmıştı. İbrahim Tatlıses'in okuduğu albüm 2 milyon altıyüzbin, Haluk Levent'in 1 milyon 200 bin... Hiç birinden telif alamadım. Sadece bu şarkıdan bugün sanırım 35-37 bin lira telif alırdım. Bir de bir yerden hırsızlıkla şarkı yapsam ya da Başbakan-Cumhurbaşkanı'na yazsam ihya olurum. Ama ülkede üreten, demokrat ya da sosyalist düşünen insanlara kazandırmazlar.”

Serhan Kelleözü yerleştiği Çanakkale'de besteler üretmeye devam ediyor. Memleketi Adana'ya geldiğinde ise sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü olarak yer alıyor.

semaerdogan@butundunya.com.tr

Anadolu'nun Dünyası
Bekir Özgen

Bir Havva Hanım Vardı

Elimi ışığa gölge yapıp
pencere camından dışarı
bakıyorum. Nereye göz
atsam onu görüyorum.

Kendi öz ablamdan daha yakın bulmama karşın, kendisine bir kez olsun "Abla!" diye-medğim Havva Yücel'i. O gönlümde hep "hanım" olarak kaldığı için midir, yoksa hanımlığı ablahğından daha öne çıktığından mıdır nedir, ona ne zaman "Havva Hanım!" diye seslensem; o, "Sen hanımların da hanımısın! Ablaların da ablasısın," demek istediğimi anlardı. Ya da en azından bana öyle gelirdi.

Nasıl biri miydi Havva Yücel? Eğri otursa da doğru konuşan, azla yetinmesini bilen, nefsinin başkaları adına göz kırpmadan feda edecek kadar erdemli biri. Sessiz, sakin, yufka yürekli ve çalışkan. Bir karınca ya da arı çalışkanlığı içinde kendi mutluluğunun mimarı olmayı becerebilen ender ve örnek kadınların en önde geleni belki de.

İyi bir eş, iyi bir anne, iyi bir öğretmen, iyi bir nine, iyi bir dost.

Severdik onu. Çevresine yüreğiyle baktığından olmalı, hep doğruyu ve iyiyi görürdü. Kime ne verse içten, kalbiyle verir; verdiği için artırmayı becerirdi. Verdiğiyle çoğalır, verdiği kadar yüreğini büyütür, paylaşabildiğince de insanlaşırdı. Başkaları ile mutlu yaşamak istediğinden olmalı, onlardan yalnızca verebileceklerini isterdi. Beklediklerini bulamadığı zamanlarda da kendi yarattığı güzellikler için asla üzüntü duymazdı.

İnsanı varsıl ya da yoksul eden, kazandığı değil harcadığı ise eğer, onların yeri varsıllığın zirvesiydi hep.

Başlı başına bir biçemdi o. Dile kolay. Tam kırk üç yıllık birliktelik... Yazda ve kışta. Acıda, tatlıda. Bir kez olsun asık suratıyla, yapmacık davranışlarıyla karşılaşmamış olmamız, onun ne biçim bir iyilik simgesi olduğunu ortaya koyar sanırım.

Fazla konuşmayı sevmezdi Havva Hanım. Rol yapmasını bilmezdi. Ya olduğu gibi görünür ya da görüldüğü gibi olurdu. Çoğumuzun, çoğu kez sızlandığı, bu bozuk düzen yaşamın içinde bile güzelleşmeyi ve güzel

kalmayı becerebilirdi bir biçimde.

Onların evi ya anahtar bilmezdi ya anahtar sevmezdi. Gelenlere açık dururdu kapıları. Yoğu yoksulu, varı varsılı aynı kapıdan girer; birlikte uğurlanırdı. İnsanı varsıl ya da yoksul eden, kazandığı değil harcadığı ise eğer, onların yeri varsıllığın zirvesiydi hep.

Kolay değil hani, başkalarının rahatına kendini adamak, sürekli bitmez tükenmez bir yorgunluğa katlanabilmek... Ben onların evine kimi zaman "imarethane", kimi zaman "tekke" kimi zaman "ocak", kimi zaman da "Örnek Kızılay" derdim de,

kocası olsun, kendisi olsun gülümserlerdi. Sıradan bir ev değil, haberli habersiz konukların konaklık yeriymi orası. Biz uzaktan onları izler, evde hizmetçi ya da yardımcı bir kadının olmadığını gözler, onca işin, bunca yor-

gunluğun altından nasıl kalkabildiğine şaşar kalırdık Havva Hanım'ın.

Bir keresinde, evlerinden ayrılıp on günlüğüne geziye çıkmışlardı. Giderlerken dış kapılarının anahtarını da bize bıraktılar. Uzun süredir birlikte olduğumuz için, akrabalarını, yakın dostlarını tanımıştık. Güneşli bir gündü. Bir baktık, daha önce gözümüze hiç çarpmamış iki genç -sevgili olmalı- el ele tutuşmuş onları arıyorlar. Belli ki onların yazlık evlerinde kalacaklar,

yiyip içecekler, denizin tadını çıkaracaklar. Bir çeşit balayı yapacaklar. Sonra da bulaşıklarını, pislerini paslarını geride bırakıp gidecekler. Karşı komşusu olarak bizden nerede olduklarını sordular. "Geziye çıktılar," yanıtını alınca da yüzleri ekşidi. İstemeye istemeye uzaklaştılar. "Havva Hanım yeni bir yükten kurtulmuş oldu böylece," diye geçirdim içimden. Hatta onun işini bir anlamda kolaylaştırmış olmakla rahatladım da. Döndüklerinde durumu anlatınca, bu gençlerin kim olduklarını bile çıkartamadan, "Keşke verseydiniz anahtarı," tümcesini duyunca Havva Hanım'ın ağzından, dondum kaldım. Hayretle ona bakakalmışım...

Yüzü gülerken, gözleri gülerken, yüreği gülerken hem de.

Yemeğini yiyen, suyunu içen hemen herkesin gerçeklerine bu denli yabancıyken, nelerin onlara iyilik olacağını nasıl da bulup çıkarabiliyor, bu denli onlara kendini nasıl adayabiliyordu bu eşi az görülür dünya tatlısı Hanım, çoğu zaman bizler bile anlamakta güçlük çekerdik. İşte bu nedenledir ki, onu tanıdıkça ona olan hayranlığımız yerinde saymadı; hep arta geldi.

Kimi insanlar beyniyle, kimileri cüzdaniyla, kimileri de kol gücüyle büyürken, belli ki o, yüreğiyle büyümesini becerebilmiş ender kadınlardan

O, yüreğiyle büyümesini becerebilmiş ender kadınlardan biriydi.

biriydi. Şimdilerde onun yokluğunda düşünüyorum da, o herkesin bu kadar yakınındayken, hayat ona ne kadar uzakta kaldı bilemiyorum. İşte bu nedenle diyorum ki, Havva Hanım demek güler yüz demektir. Havva Hanım demek iyilikseverlik demektir. Havva Hanım demek özveri demektir. Havva Hanım demek incelik, zarafet ve komşuluk demektir.

İnsanların değeri davranışlarıyla ölçülüyor; ve bu değerler o öldükten sonra çok daha derin bir anlam kaza-

nıyorsa eğer, onun yokluğu varlığını aratmayacaktır.

Hastalığında neredeyse bir an olsun yanından ayrılmamaya çalıştım onun. Ne ki o beni, bizleri hiç göremedi. En çok etkilenmediğim ise, beyin ameliyatından çıktığı andı. İyi bir ressam, yetenekli bir heykeltıraş olup onun o anını yaşatabilecek bir başyapıt yaratabilmeyi çok isterdim. Bir kadın yüzü bu kadar mı meleğe benzermiş? Bir meleğin içinin güzelliği bu kadar mı yüzüne vurmuş!

Belleğimde hep böyle kalacak o azize yüzü.

Sevgili Havva Hanım!

Anladım ki, seni görebilmek için ille de elimi ışığa gölge yapıp pencere

camından dışarı bakmaya gerek yokmuş. Nereye göz atsak sen her yanımdaydım zaten. Bugünlere dek düzgün görünüşünle çok karşılamıştık seni. Şimdi ise bulunmaz kişiliğin ile uğurluyoruz işte.

Yaşamını feda etmenin bir anlamı olduğu zaman mıydı aramızdan ayrılman bilemiyorum. Ancak senin ölümünün de bir gerçek değeri olduğunu anladığımıza göre, yaptığın, yapmak istediğin tüm iyiliklerinle, gerçek bir değer olma yolunda hiç mi hiç yanılmamış olmalısın. Bu bağlamda öykünmecilerin olabilecektir belki, ama mirasçın asla.

Huzur ve erinç içinde uyu.

İnan ki seni tanıyanlar, seni çok, ama çok sevdiler.

bekirozgen@butundunya.com.tr

KISA KISA

**HERKES
YANINDAKİNİ
VERİR!**

Kendisine hakaret edilen Hz. İsa'ya: "Niçin karşılık vermediniz?" diye sorduklarında: "Herkes yanındakini verir," demiş. "Onda olan, benim yanımda yoktu."

**ÖLÜLER ÇİÇEK
KOKLAMAZ**

Amerika'lı iş adamı, bir Çinli'yle alay ederek sormuş: "Ölüleriniz, mezarlara koyduğunuz pirinçleri ne zaman yiyecek?" Çinli, başını kaldırmadan cevap vermiş: "Sizin ölüleriniz, koyduğunuz çiçekleri kokladığı zaman."

ÖLÜM NEDİR?

Talebelerinden biri, Konfüçyüs'e: "Ölüm nedir?" diye sorduğunda, Konfüçyüs'ün cevabı şu olmuş: "Hayat hakkında ne biliyorsun ki, sana ölümden bahsedeyim."

MUTLULUK

Tolstoy'a "Nasıl mutlu oluyorsunuz?" diye sorduklarında şu yanıtı vermiş: "Sahip olduğum şeylere sevinerek, sahip olmadıklarımı ise hiç düşünmeyerek."

HAKSIZ ÖLÜM

Sokrat ölüme mahkûm edildiğinde, eşi: "Haksız yere öldürülüyorsun," diye ağlamaya başlayınca, Sokrat: "Ne yani, demiş. Bir de haklı yere mi öldürülseydim?"

Doğanın şifalandırdığı Oylat

Ormanlarla kaplı tepelerin arasında oksijeni bol, havası tertemiz bir vadi... Kayalara ve toprağa kökleriyle sımsıkı tutunmuş ağaçlar... Dağdan coşkuyla akan suyun dere boyunca duyulan sesi...

Bursa'nın İnegöl ilçesine bağlı kaplıcalarıyla ünlü Oylat; iki yamacın buluştuğu yerde, bedeni, zihni ve ruhu doğanın şifasıyla buluşturuyor. Çam, gürgen, meşe, kestane, ıhlamur, kavak ve çınarlar, çeşitli meyve ağaçları, kuşburnu ve böğürtlenler tepeler ve vadiyle bütünleşiyor. Oylat, her mevsim farklı renklere bürünüyor; ilkbaharda kırmızı çiçekleri ve menekşelerle süslenirken, sonbaharda yemyeşil bir ormandan sarı ve turuncu renklerde bir alev topuna, kış mevsiminde de bembeyaz bir kar topuna dönüşüyor.

Oylat yolundan bir görüntü

I negöl'den Bozüyük yönüne giderken Oylat-Domaniç sapağından devam edilerek Hilmiye köyü üzerinden dağlara doğru yükselip vadinin yamacındaki kasabaya varılıyor. Girişte solda küçük bir park, sağda geniş bir otopark alanı var. Otoparktan kasabanın meydanına doğru yürüyorum. Soldaki banyo girişine kaplıca suyunun faydalarının ve suyun içeriğiyle ilgili bilgilerin belirtildiği bir tabela asılmış. Burada romatizma, kireçlenme, siyatik gibi hastalıklara faydalı olduğu yazılı olsa da kaplıcaya doktor önerisiyle gelip, önerilen süreyle kalmak gerekiyor. Meydanın etrafı oteller, fırın ve dükkanlarla çevrilmiş. Çınar ağaçlarının yaprakları arasından geçebilen güneş ışıkları meydanın ortasından akan suyu parlatıyor. Çevredeki banklarda oturup sohbet edenlerin gözleri bazen suya dalıyor. Bir bölümünde ördeklerin yüzdüğü suyun üzerindeki küçük köprüden meydanın diğer tarafına geçiyorum. Burada kurulan pazarda banyo malzemeleri, hediyelik eşyalar ve yöresel ürünler

Hastalıklara faydalı olduğu yazılı olsa da kaplıcaya doktor önerisi ile gelip, önerilen süreyle kalmak gerekiyor

satılıyor. Genellikle hanımların durduğu tezgâhlarda erişte, tarhana, salça, turşu, kurutulmuş/taze sebze ve meyveler, zeytin, bal, kekik, ıhlamur, kuşburnu, ceviz, fındık, yer kirazı gibi yiyecekler var. Armutlar, elmalar, erikler, tüm mevsim meyveleri dalından yeni koparılmış gibi taptaze görünüyor. Elleri ceviz kırıp, ayıklamaktan simsiyah olmuş yaşlı bir teyzeden taze ceviz alıyorum. ıhlamur aldığım genç hanım, balla tatlandığı bir bardak Osmanlı çayı ikram ediyor, alışveriş yaparken sohbet ediyoruz.

Ç evresinde bulunan sarnıç, sikk, toprak ve küplere bakılarak kullanımının Romalılar dönemine dek uzandığı tah-

min edilen kaplıcanın bir de efsanesi var. Bu efsaneye göre Bizans imparatorluğu zamanında bölge hakimi olan tekfurun biricik kızı hastalanır ve uzun süre tedavi edilemez. Çok sevdiği kızının gözünün önünde eriyip gitmesine dayanamayan tekfur onu orman içindeki kaplıcaya gönderir. Hekimler hastalıktan kurtaramayacaklarına inandıkları kızı buraya “Öl-Yat” diyerek bırakırlar. Kaplıca sularıyla her gün yıkanan kız, gün geçtikçe iyileşmeye başlar ve kısa bir süre sonra sağlığına kavuşup babasının sarayına geri döner. O zamandan itibaren Ölyat kaplıcası yöre halkı tarafından bir şifa kaynağı olarak tanınır ve kullanılır. Ölyat adı da zamanla değişerek günümüze Oylat olarak gelir.

Da ha çok sıcaklığı 40 dereceyi bulan kaplıcasında şifa arayanların uğrak yeri olan kasaba aslında temiz havasını içine çekerek doğa yürüyüşleri yapıp kuş seslerini dinleyerek huzur bulmak için de iyi bir seçim.

Çeşitli bitkilerle harmanlanmış yöreye özgü Osmanlı çayı

Ben de yürüyüş yapmak için meydana-daki “Şelale 1 km.” yazılı tabelayı takip ediyorum. Patika olarak başlayan yol, hiçbir yerleşimin olmadığı sık bir bitki örtüsü arasından akan şelaleye gidiyor. Yamaçtaki yol önce daralıp, sonra vadiye suyun ve kayaların yanına iniyor. Büyük bir kayanın ardından suya doğru gelen bir duman görüyorum. Neyse ki karşıma çıkan yangın yeri değil, biraz soluklanmak

Oylat pazarı

Meydan

isteyenler için yapılmış küçük bir çay bahçesi. Duman da üzerinde çay demlenen odun ateşinden geliyor. Su kenarındaki sedirlerde oturanlara çay ya da buz gibi akan suyun içinde soğutulan su ve meşrubatlar servis ediliyor. Tahta köprülerden geçerek kayaların arasından ve dar patikalarından yürümeye devam ediyorum.

Yaklaşık 45 dakika sonra tepedeki kayalıktan aşağıya köpük köpük akan şelaleye geliyorum. Su, dağdan değil de ormandan, gökyüzünden toprağa akıyor sanki. Suyun

ağaçlara, toprağa ve bizlere hayat verişini izliyorum. Eğer bir gün Oylat'a gelerseniz, siz de acele etmeden yürüyün bu yolda. Şelaleye, varacağınız noktaya, yolculuğun sonuna odaklanmadan yolculuğun tadını çıkarın. O zaman doğa size farklı yüzlerini gösterecek. Küçük bir yaprağın içindeki çam ağacı şeklini, ağaç köklerinin oluşturduğu heykelleri, yıldız şeklindeki yaprakları, kahverengi ve beyaz mantarları, kendinden küçük yapraklara sarılmış salyangozları, kayalardaki yosunların desenlerini göreceksiniz.

Belki bazen kendinizi artık tutunacak gücü kalmayıp devrilmiş ağaçlar gibi yorgun hissedeceksiniz. Kütüklerden yapılmış bankalara ya da kayalara oturup

dinleneceksiniz. Şelaleye kadar gide meseniz de, Oylat yürüdüğünüz her adımda size irili, ufaklı çağlayanlar, kır çiçekleri ve kuş sesleri gibi farklı güzellikler sunacak.

Buraya kaplıcaya girmek, yakındaki mağarayı görmek, yürüyüş ya da alışveriş yapmak gibi hangi nedenle gelmiş olursanız olun, gözlerinizi ve kulaklarınızı doğanın size sunduklarına açın ve ona iyi bakarak özen gösterin ki, o da sizi şifalandırmaya devam etsin. •

izlensen@butundunya.com.tr

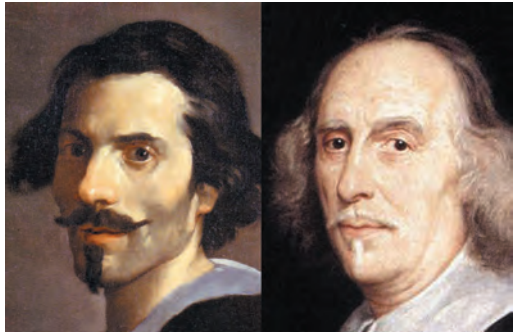
Kim Kimdi?

Dünyamızda
iz bırakmış ünlüler
ve kısa yaşam
öyküleri...

Yazan: SABRIYE AŞIR

Heykel sanatçısı bir babanın oğlu olan fotoğraftaki adamın, sanat ve heykelle olan ilgisi, babasına çıraklık ettiği çocukluk yıllarında başladı. Zeki ve yetenekli bir çocuktü. Öylesine şaşırtıcı ölçüde yetenekliydi ki, henüz çok erken olmasına karşın, arkadaşları babasına, oğlunun yakında onu gölgede bırakacağını söylüyorlardı. 8 yaşındayken ilk kez Papa'nın karşısına çıktığında 'diğerleri gibi resim yapmak istemediğini' söylemesi, Papa'yı şaşkına çevirdi. Küçük çocuğun

'geleceğin Michelangelo'su olduğunu söyleyen Papa, onu koruması altına aldı. Sürekli kendini geliştiren genç sanatçı, daha 16-17 yaşlarındayken yaptığı eserlerle adından söz ettirmeye başladı. Papalık hizmetindeki geçen yıllar

rı, Roma'daki tüm ressam, mimar ve heykeltıraşların kiliseden iş alabilmek için sıraya girdikleri dönemlerdi. Ne istediğini bilen, çalışkan, azimli ve disiplinli bu İtalyan sanatçı, 20'sindeyken şövalyelik nişanını aldı. Başarı basamaklarını hızlı adımlarla çıkan heykeltıraş, heykel sanatında devrim yapacak nitelikte eserlere imza attı. Coşku duygusu üzerine kurulu sanatıyla, kendisinden önce kimsenin yapamadığını yaptı; mermerlere akıl almaz bir canlılık verdi. Yalnızca Roma'daki heykellerin yüzde 70'inin sahibi, Barok tarzının öncüsü bu üstün yetenekli heykeltıraş, mimar ve oyun yazarı, **Gian Lorenzo Bernini...**

Bası banker, annesi ise piyanist olan bu küçük kız, Viyana'da doğdu. Sinema ilgisini çekiyordu ve daha küçük yaşlarından itibaren oyuncu olmayı

Kocasının faşist rejimlere silah satan bir katil olduğunu görünce, adeta bir kale gibi korunan evinden kaçtı.

bir silah tüccarıyla evlendi. Kocasının faşist rejimlere silah satan bir katil olduğunu görünce, adeta bir kale gibi korunan evinden kaçtı. Oyunculuğa geri döndü ve Hollywood'a adım attı. Fakat savaş ve ekonomik buhran Avrupa'yı kasıp kavuruyordu. Amerika'nın, Avrupalı müttefiklere yardım ulaştırma çabaları, Almanların denizlerdeki hakimiyeti nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanırken, genç yıldız eski eşinin mühendis dostlarıyla sohbetleri

sırasında edindiği teknik bilgileri anımsadı. Almanlar tarafından hedefi değiştiremeyecek torpidolar üretilmesi gerekiyordu. Bulduğu 'frekans atlamalı yayılı spektrum' tekniği, torpidoyu kontrol eden telsize ait frekansların devamlı olarak değişmesine imkan veriyordu. Bu

aklına koymuştu. Henüz 15 yaşındayken, figüranlık yapmaya başladı. Berlin'de rol aldığı bir filmle, hep hayal ettiği popülerliği yakaladı. Bu sırada

Almanya'nın en azından denizlerdeki hakimiyetini sona erdirmek demektir. Heyecanla yetkililere başvurdu ama alaya alınarak reddedildi. ABD onun

sisteminin önemini, 20 yıl sonra anladı ve kullandı. Buluşu, savaş sanayisinin yanı sıra, cep telefonu, Wi-Fi ve GPS gibi teknolojilerin de önünü açtı.

Dehası geç fark edilen ve iletişimde devrim yaratan bu Hollywood yıldızı, **Hedy Lamarr** idi...

Ressam bir babanın oğlu olarak, babasının yolundan giderek sanatçı olmayı düşünürken, tıbbi seçti ve psikiyatri eğitimi aldı. Henüz küçük bir çocukken mürekkep lekelerini kulla-

yıllarca sürdü, araştırmalarına devam etti. Bir arkadaşıyla birlikte okul çocuklarına mürekkep lekeleri göstererek, onların tepkilerini inceledi.

Sanatta başarılı çocukların mürekkep lekelerini yorumlamada daha yaratıcı olup olmadıklarını görmek istiyordu. 38 yaşında, henüz bilimsel çalışmalarının çok başındayken, apandisit iltihaplanması sonucu yaşamını yitirdi. Çocukluk yıllarında başlayan ‘mürekkep’ ilgisi, psikanaliz tarihine damga vuracak bir metot haline dönüşen ve bilinçaltındaki düşünce bozuk-

luklarını tespit etmek amacıyla kullanılan Rorschach Testi’ni geliştiren İsviçreli bilimadamı, **Hermann Rorschach...**

Bu kolejli genç kız, Yale Üniversitesi’nin matematik alanında doktora yapan ilk kız öğrencisi oldu. Bir

narak resim yapmayı çok sevdiği için, arkadaşları tarafından “kleck” (mürekkep lekesi) lakabıyla çağırılırdı. Mezun olduktan sonra hastanelerde çalıştı. 300 hastayı ve 100 normal kişiyi inceledi. Bu araştırmaların sonuçlarından oluşan ve bugün psikiyatri ve psikolojinin klasiklerinden biri kabul edilen ünlü “Psikodiagnostic” adlı yapıtını 1921’de yayınladı. Bu yapıt, yöntemlerinin ve mürekkep lekelerinin bilinçaltını araştırmada nasıl kullanıldığını açıklıyordu. Psikanalize yönelik ilgisi

süre öğretim üyeliği yaparak doçentliğe yükseldikten sonra, 1944’te gönüllü olarak ABD Deniz Kuvvetleri’ne katıldı. Donanma için geliştirilen bilgisayar projesinde görev aldı, dünyanın ilk bilgisayarlarından biri olan Mark-I’in çalışması için gereken yazılımları geliştiren ekibe katıldı.

4.5 ton ağırlığındaki, 765 bin parçadan oluşan Mark-I’i programlayan genç bilişimci-asker, 500 sayfalık bir kullanım kılavuzu da hazırladı. Profesör olma davetini kabul etmedi ve

Radyoaktiflik. Kanada'dan gelen fizik profesörlüğü teklifini kabul etti ve burada hem radyoaktif atomların kendiliğinden farklı nitelikte atomlara dönüştüğünü ispatlayarak Nobel Ödülü'nü kazandı; hem de atomun yapısına ilişkin aranan açıklığı getiren çekir-

1949'da dünyanın ilk ticari bilgisayarı UNIVAC-I'in yapımında çalıştı. 1985'te tuğamiral unvanını alarak ABD'nin ilk kadın amirali oldu. İlk derleyici tabanlı bilgisayar programlama dillerini geliştirdi. Cobol dilinin standartlarını belirledi ve yazılmasına öncülük etti. Bilgisayar programı yazmanın temel prensiplerini belirleyen ve ilk yazılımları geliştiren bu amiral, bilgisayar çağıının adı saklı kalan kadın mühendisi **Grace Hopper**'di...

Araba tamircisi bir babanın oğluydu. Üniversiteden sonra, ünlü fizikçi J.J. Thomson'un yanında, Cavendish Laboratuvarı'nda çalışmak üzere İngiltere'ye gitti. İlk yılını radyo dalgaları, ve X-ışınları üzerindeki çalışmalarla geçirdi. 19. yüzyılın sonunda pek çok bilim adamı artık fizikte gerçekleştirilecek bir yenilik kalmadığı kanısındaydı. Ama genç fizikçi, üç yıl gibi kısa bir süre içinde tümüyle yeni bir fizik dalı ortaya çıkardı:

dek buluşunu ortaya koydu. Radyoaktiviteye ilişkin ilk önemli buluşu, alfa ve beta dediği iki değişik ışının varlığını belirlemesiydi. Bir elementin bir başka elemente dönüşümünde radyoaktivitenin rolünü de, deneysel olarak kanıtlamıştı. 1919'da başına geçtiği Cavendish onun yönetiminde dünya-

nın başta gelen deneysel fizik merkezi oldu. Basit laboratuvarlarında, çekirdeğin temel taşı saydığı pozitif yüklü parçayı, protonu keşfetti, Rutherford Atom Modeli'ni geliştirdi.

Pek çok seçkin fizikçi yetiştirmesinin yanında, onlara esin kaynağı da olan nükleer fizikçi, Ernest Rutherford idi... •

Gözle Gönül Arası

Mehmet Uhri

Anadolu'nun
Van Gogh'u

Erol Akyavaş

Ressam Erol Akyavaş hem anne hem baba tarafından paşa torunu olarak 1932 yılında dünyaya gelir. Cumhuriyet dönemi yüksek bürokrat ailenin tek çocuğudur. Aristokrat eğilimli varlıklı bir ailede eğitime özen gösterilen, hayatı ile ilgili seçimler konusunda ailenin beklentilerinin dışına çıkması, hoş görülme- yen çocukluk ve gençlikten sonra diplomat olması yönündeki telkinlere itiraz etmesi nedeniyle mimarlık okumasına karar verilmiştir.

Erol Akyavaş atölyesinde çalışırken

Babasının Emlak Bankası genel müdürü olmasının da meslek seçiminde payı olduğu düşünülebilir. Tek çocuk olarak üzerine titrenmesi, aristokrat aile geleneği ile yoğrulup aileden aldığı kültürü bir gölge gibi üzerinde taşımaya zorlanması, kısaca kendi olma ile ait olduğu bütünün gölgesi olma beklentisi, eserlerine de yansıyan bir iç çatışma olarak hep yaşayacaktır.

Aldığı mimarlık eğitimi erken dönem eserlerine duvarlar, labirentler, ışık ve gölge oyunları olarak yansır. Kendi olmak ile başka birilerinin gölgesi olma ikilemi yapıtlarına giderek daha fazla yansır. Bu ikilemden kaçma, gerçeklerden uzaklaşma ara-

yışı ressamın gerçeküstücü eserler verdiği dönemi oluşturur. Bu dönemde ailesi ile yaşadığı çatışmaya Amerika'da Macar bir kadınla evlilik yapması da eklenir. Ailesinin gölgesi olması beklenirken ressamlık gibi o yıllarda pek de hoş karşılanmayan mesleğe yönelmek, onaylanmayan evlilik yapmak kısaca başka bir şeye dönüşüyor olmak veya tam dönüşmemenin verdiği arada kalma hissinin eserlerinin hemen tamamına yansıdığı söylenebilir. Ne de olsa tırtılın kozayı parçalayıp kelebeğe dönüşmesi zor ve hayli zahmetlidir.

Herkese arkayı dönüp kendin olmak ve bu yüzden acı çekmek veya ailenin gölgesi gibi kalıp kabullenmek arasındaki gidiş gelişler sırasında tanıştığı tasavvuf düşüncesi, Hallac-ı Mansur'un hayatı ve anlatıları Akyavaş için yol gösterici olur. Gölge olarak kalmayı

Akyavaş'ın eserlerinden biri

seçerken Hallac-ı Mansur'un işaret ettiği gibi yüce bir varlığın gölgesi, parçası olup hiçlik alemine gölge olarak yansımaya başlar. İlla bir şeylerin gölgesi olacaksa tasavvuf düşüncesinin vahdet-i vücuduna sığınmayı ve eserleri ile oradan seslenmeyi seçer.

Akyavaş'ın bu dönemi Hallac'ın yaptığı gibi kendi olmaktan vazgeçip alemlerin gölgesi olmaya doğru yolculuktur. Eserleriyle gölgeleri ve iç içe geçen izdüşümleri ile gölgelerin ötesini göstermeye çabalar.

Başlangıçta mimari eğitimini kul- lanıp ışığı ve o ışığın yarattığı gölgeler ile tasarladığı soyut resimlerine kaligrafik anlatımlara dönüşen figürler ekleyerek soyut döneminin resimlerini

...taniştığı tasavvuf düşüncesi, Hallac-ı Mansur'un hayatı ve anlatıları Akyavaş için yol gösterici olur.

üretmeye girişir. Gerçeğe ulaşmak için kullandığımız algılar ile işe başlar. Düşünceler algılarımızın gölgesidir diyerek, algılarımızdan süzülen gölgeyi düşüncelerimizde görünür kılmaya çabalar. Böyle-

ce gerçeküstücülükten soyut döneme geçiş yapar. Ona göre sözler ise düşüncelerin gölgesi, izdüşümüdür. Sıra sözleri de aktarmaya geldiğinde Paris'te Miraç konulu sergisini gerçekleştirebilir. Bir adım ötesine geçtiğinde ise sözlerin gölgesi olarak yazı ve harfleri kullanır. Özellikle hat sanatının kaligrafik motif ve yazılarına yer verdiği eserleriyle iç içe geçen gölgelere ve onların oluşturduğu zengin aleme yolculuğu başlar.

Son dönem yapıtlarında algıların düşünceye, düşüncenin sözlere, sözlerin de yazı ve harflere dönüşerek

kavuştuğu kendi iç dünyasını ortaya döker ve paylaşır. Tüm bunların ardından kendi hiçliğini bir gölge gibi yansıttığı son dönem eserlerinde yazı ve motifler ile tasavvuf düşüncesinin gösterdiği bütüne ulaşma, onun içinde hiç olup kaybolmayı seçtiğinden söz eder. Figüratif anlatımın yanına iç içe geçen gölgeler gibi harf ve motifleri serpiştirdiği resimlerinde mimari tasarımın gerektirdiği ışık ve gölge

oyunlarından kurtulmuştur. Mektup ve görüşmelerinde arkadaşlarına kendini hapsedtiği ve gölgesi olmaya adanmış bütünlüğü Hallac'ın gözünden görmeye çabaladığından söz eder.

Cumhuriyet dönemi resim tarihine eserleriyle iz bırakmış Erol Akyavaş'ın İslami motifleri kullanması dönemin siyasi konjonktürü nedeniyle ülke içinde hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Ancak özgün eserleriyle bu toprakların dünya çapında tanınan en önemli ressamı olmuştur. Türk resim sanatı ülkemizde Akyavaş'tan çok daha popüler isimlerle anılsa da New York Modern sanatlar müzesi daimi sergisine eseri kabul edilen (1956) ilk ressamımızdır.

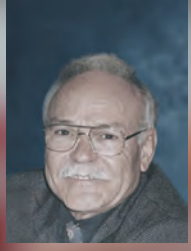
20 Nisan 1999'da yitirdiğimiz Erol Akyavaş, batının analitik düşüncesi ile doğunun bütüncül algısını aynı gölgede birbirinin izdüşümü olarak resmedebilmiş, birbiriyle çelişkili

görünenlerin barış içinde bir araya gelebileceğini eserleriyle kanıtlamıştır. Yaşadığı dönemde Anadolu'nun Van Gogh'u benzetmesini hak edecek biçimde tanınırlığı sınırlı olsa da Erol Akyavaş, eserleri ile kendini de tüketerek her daim ilgi çekecek, ardından gelenlere yol gösterecek bir kapı aralamıştır. •

*mehmetuhri@butun
dunya.com.tr*

Yazar Dede
ve Torunları
Muzaffer İzgü

Doru Seni Hiç Unutmadım

Okullar açıldığı gün öğretmenim bize gülümseyerek,
“Haydin bakalım, yine yazın!” dedi.

Öğretmenim ne yazmamızı istiyor? Belli değil mi? Her yıl bunu yineleriz. İkinci sınıfta yazdık, üçüncü sınıfta yazdık. Bu yıl dördüncü sınıftayız. Diyor ki bize öğretmenim, “Haydin bakalım, bu yaz tatilinde hiç unutmayacağınız bir anınızı yazın!..”

Ah nasıl yazacağım?

Günlerce unutmadım ki. Altı yaşındaki kardeşim Utku da unutmadı. Arkadaşlarım yazmaya başlamışlardı. Ben, sınıfın tavanına bakıyordum. Bir elimde kalemim, öteki elimle de alnımı tutmuştum. Beni etkileyen olay hiç gözümün önünden gitmiyordu ki! Ama yazacağım...

Bu yaz babam bizi İstanbul'a götürdü. Teyzemlerin yanına gittik. Teyzem bizi çok seviyor. Biz de onu çok seviyoruz. Zaten yaz tatili başlayınca, bir yıl onlar bize gelirlerdi, öteki yıl biz giderdik. Ama babam bize söz vermişti. Öyle çok istiyordum ki.

"Büyükada babacığım, Büyükada" diyordum.

"Tamam kızım Funda, götürreceğim" diyordu.

**Ben hep
Büyükada'yı
düşünüyordum.**

Utku soruyordu:

"Büyükada'da ne var ablacığım?"

"Görmek istiyorum Utku. Şimdiye dek hiç ada görmedim ki..."

"Orada çok ağaç var mı ablacığım?"

"Elbette."

"Ya hayvanlar?"

"Ada olur da hiç hayvan olmaz mı? Belki önümüzden kaçan bir tavşan bile görebiliriz. Hem biliyor musun Utku, adanın her yanı denizdir."

"A-a yüze yüze mi gideceğiz o adaya?"

"Ay çocuk ay, yüze yüze hiç adaya gidilir mi? Ada vapurları varmış onlarla gideceğiz. Belki babam bizi faytona da bindirir..."

"Fayton ne ablacığım, fayton ne?"

"Ah bu çocuğun soruları!..

Gidince görürsün!.."

Canım kardeşim, "Fayton

fayton" diye bir şarkı bile uydurmuştu o anda... Ben de çok istiyordum faytona binmek.

"Hı babacığım, faytona da biner miyiz?"

"Bineriz Funda..."

Utku yine düşler kurup, bağırma-ya başladı: "Faytona bineriz, uçaklar gibi uçarız. Kuşlara el sallarız, dağları selamlarız."

"Fayton uçmaz Utku" dedim.

Hop, hemen şarkı değişti:

"Faytona bineriz, dalgalarla yarış eder, balıklara el sallarsınız..."

Canım teyzeciğim bize neler hazırlamıştı. Babamın da annemin de, bizim de çok sevdiğimiz güveç ve ekşili tavuk vardı. Hele teyzemin evde yaptığı limonlu dondurmayı yalamaya doyamıyorduk... Teyzemin çocukları Aslı ve Soner'le de çok iyi anlaşıyorduk. Biri altıncı sınıftaydı, biri de ikinci sınıfa gidiyordu. Ama ben hep Büyükada'yı düşünüyordum. Babam bizimle bir hafta kalacaktı, sonra işinin başına gidecekti. Çünkü izni o denliydi. Annem ve biz, babam gittikten sonra bir hafta daha teyzemlerde kalacaktık.

Öyleyse Büyükada'ya ne zaman gideceğiz? Elbette bu hafta... Ben Büyükada diye sayıklıyordum. Utku fayton şarkıları söylüyordu.

"Pilot faytonun gazına basıyor, hop fayton uça uça bu apartmanın kapısına geliyor."

Utku, ilk kez faytonu atların çektiğini Soner'den duyunca ona gözlerini açarak baktı. Ve bağırdı, "At at at... Uçan at!" Soner, "Faytonu iki at çeker Utku" dedi.

O gece çok heyecanlıydım. Babam bizi sabah kahvaltıdan sonra Büyüka-

da'ya götürecekti. Teyzemle annem de gelseler çok sevinecektim ama, o gün onlar pazara gideceklermiş. O pazarda çok ucuz giysiler satılıyormuş. Giysilerin hepsi de çok güzelmış. Babam enişteme sordu. Eniştem ada vapurlarının nereden kalktığını söyledi. Oraya dek bir taksiye biner gidermiştiz.

Kahvaltımı nasıl yaptım, hiç bilemedim. Öyle heyecanlıydım ki. Utku, yumurtasını yiyor, Fayton şarkısını söylüyordu, sütünü içiyor, "Faytooon" diye bağıyor, bizi güldürüyordu. Adada çok güzel tostlar, köfte yapan yerler de varmış, oralarda da karnımızı doyuracağız. Utku yine bağırdı: "Artık ben hiç acıkmam, çünkü faytona bineceğiz..."

Ben Büyükada'yı çok uzak bir yer sanıyordum. Kimbilir heyecandan belki de bana öyle geldi. Ada vapuru denize açıldı... A-aa geliverdik Büyükada'ya. Hiç inanamamıştım.

Babam, "Adaya yanaşıyoruz" dedi. Aslı ve Soner daha önce adaya gelmişler. Onlar da faytona binmişler. İşte Büyükada. Pekiye nerede

Hiçbir yere bakmıyor atlara bakıyordum.

faytonlar?

Babacığım, benim de kardeşimin de sabırsızlığına gülüyordu. Çok fazla yürümedik. Babam eliyle karşıyı gösterdi.

“İşte faytonlar çocuklar” dedi. Ben, heyecanla, “At arabası!” diye bağırdım, Utku, “Haaayır, onlar fayton” dedi.

Faytonların yanına yaklaştık. Elbette en önde Utku, nerdeyse ayağını faytonun merdivenine atacak.

“Buyrun çocuklar” dedi faytoncu. Arabanın en önünde yüksekçe bir yerinde oturuyordu. Bir eliyle atların ağzına bağlı olan ipin ucunu tutuyordu. Bir elinde de kırbaç vardı.

Doluşuverdik çocuklar arabanın içine. Babam da bindi. Ben faytoncunun elindeki kırbaça bakıyordum. Soner’e fısıldayarak sordum.

“O kırbaç,” dedi, “atlar istediği gibi yürümezse onlara vuracak!..”
“Neee?”

İnanamadım. Gözlerimi açtım, hep kırbaça bakıyordum.

Ah, ilk kırbaçı indirdi soldaki ata... Sanki kırbaçı ben yemişim gibi sıçrayıverdim, içimi çektim babama baktım. Çok zayıftı atlar, biz çocuktuk, şimdi bu arabanın içine büyükler binse, bu zayıf atlar arabayı nasıl çekecekti? Faytoncu daha mı çok kırbacını sallayacaktı?

Suskundum. Yüzüm gülmüyordu. Atlar sanki ayaklarını birbirine uydurmak için çalışıyorlardı. Arabacının arada bir sesi duyuluyordu, “Çüh, çüh çüh... Hadi hadi hadi...”

Hiçbir yere bakmıyor, atlara

bakıyordum. İşte!.. Ve bir anda, evet evet, bir anda soldaki at yere düşüverdi. Araba zıncı diye durdu. Arabacı oturduğu yerden aşağıya atladı. Atın yanına çömeldi.

“N’oldu Doru, n’oldu Doru??” diye bağırmaya başladı.

Atın dili dışarıya çıkmıştı? Göğsü kalkıp kalkıp iniyordu... Arabacı,

“Ölme ha Doru ölme!” diyordu. Atın başını okşuyordu, boğazını okşuyordu, kulaklarının yanında ağlar gibi bağıırıyordu, “Ölme atım, ölme Doru, ölme!...”

Arabacı dizlerine vura vura ağılıyordu. Hıçkırıyordu.

“Atım biricik atım!..”

Az önce kırbaçlıyordu.

“Ben sensiz ne yaparım Doru?..” Kırbaacı şaklatıyordu... Babam, “At öldü galiba,” dedi. “Zaten çok zayıftı.” “Öldü mü babacığım?”

Babam başını salladı. Arabacı-nın yanına parasını bıraktı, elimizden tuttu.

“Yürüyün çocuklar!..”

Donmuş kalmıştım, bakmış kalmıştım. Utku da hep ata bakıyordu. Babam elimizden tuttu... Bizi sarstı:

“Haydi gidiyoruz!..”

“Sevgili öğretmenim, ben bir daha hiç faytona binmeyeceğim...” •

muzafferizgu@butundunya.com.tr

En iyi arkadaş

En iyi arkadaşlarımız hayvanlardır, ne soru sorarlar, ne de kusur, kabahat bulurlar

Gavin Douglas

Bir milletin büyüklüğü ve ahlaki gelişimi, hayvanlara olan davranış biçimi ile değerlendirilir.

Mahatma Gandhi

İnsan ruhunun bir parçası hayvan sevgisini tadana kadar uyanmaz.

Anatole France

Köpeklerin cennette olmayacağını düşünüyorsunuz! Söylüyorum size hepimizden önce orada olacaklar.

Robert Louis Stevenson

Elimden geldiğince hayvan sevgisini anlatan resim ve yazılar paylaştım.

Bir nebze faydalı olmuşsam ne mutlu bana. Hayvan sevgisi ile ilgili yazıları okuyan herkese teşekkür ediyorum.

Charlie Chaplin

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Bir Konakta Okumak

Çok şanslı bir öğrenci olduğumu söyleyebilirim. Çünkü eğitim yaşamımın tamamına yakını, ya deniz kenarında ya da denizi kuşbakışı gören okullarda geçti.

Bunun nasıl bir nimet olduğunu ancak karşısında uzanan Boğaziçi'ni ve süzülerek geçen gemileri seyrederek ders dinleyebilmiş olanlar anlayabilir.

İlkokulum, Osmanlı döneminde sağlık bakanlığı yapmış olan Marko Paşa'nın konağıydı. Sonradan Milli Eğitime devredilmiş. Birinci derece tarihi eser olduğu için hiç bozulmadan okul binası olarak kullanılmaya başlanmış. Beş sene boyunca kesintisiz okuduğumuz dershanemiz, konağın güney, kuzey ve batı yönlerine bakan köşe odalarından biriydi. Adeta bir kartal yuvası gibi Boğaziçi'ni kuşbakışı görüyordu. Geniş pencere-leri sayesinde Hisarlar'dan, Kızkulesi'ne kadar tüm Boğaz, oturduğumuz

yerden rahatlıkla görünürdü. Okulumuz, zamanında bir konak olarak ince bir işçilikle, özene, bezene yapılmış olduğu için tavanlar, kabartmalar ve resimlerle süslüydü. Kapıarsa bir dershane kapısının çok ötesinde yine oymalar ve kabartmalarla hareketlendirilmiş ağır ahşaptandı. Bazı oda ve salonlarda şömineler vardı. Kışın yakılan sobaların bazıları çiniden yapılmış son derece zarif antika soba örneklerindendi. Girişteki geniş taşlık salonun altında bir sarnıç vardı ve o sarnıcın kapakları salonun köşelerindeydi. Salonda koştığımız zaman yankılanan ayak seslerimizden altındaki sarnıç boşluğunun hayli geniş olduğu anlaşıldı.

Bizlere en ilginç gelense; konağın bodrum katıydı. Çünkü nereye gittiğini kimselerin bilmediği bir tünelin girişi o bodrumdaydı. O tünelden hem ürker, hem de önümüzde uzanıp giden karanlığın nereye kadar uzandığını merak ederdik. Kimileri, tünelin, Boğazın altından karşı sahildeki Çığaran sarayına, kimileriye Dolmabahçe

Kimileri, tünelin, Boğazın altından karşı sahildeki Çığaran sarayına, kimileriye Dolmabahçe Sarayı'na kadar gittiğini iddia ederdi

Sarayı'na kadar gittiğini iddia ederdi. Bunlar elbette ki çocukça söylentilerdi ve bizler bugünün teknolojisiyle bile yapılması ne denli güç olan o tünelin varlığına inandırdık. Zamanında bir Osmanlı paşasının konağı olarak kullanılmış olması bizi buna inanmaya iterdi adeta.

Boğaz'a nazır bir tepede kurulmuş olan okulumuz dört mevsimde de ayrı bir güzelliğe sahipti. Kışın, patlayan fırtınalarının yarattığı dalgaların sahilleri dövuşünü ve beyaz köpükler arasında bata çıka giden gemileri seyretmekten ders dinlemezdik. Bunu fark eden öğretmenimiz bazen perde-

leri örttürür, neyse ki bizler yine ders arasında açardık ve rahmetli öğretmenimiz bu kez görmezden gelirdi. Kışın, dershanenin denize bakan köşesindeki çini soba ders aralarında toplanma yerimizdi. Görevli hademenin sürekli kömürle besleyerek yanar tuttuğu o sobanın etrafında toplanır, bir yandan denizden geçen kocaman şilepleri seyrederken bir yandan da vakit öldürürdük. Sonbaharlarda ise okulun arkasındaki tepede bulunan asırlık çınarlardan düşüp, rüzgârda savrulan yapraklar adeta resmigeçit

Yavuz o kadar büyüktü ki, demir attığında sanki Boğaz'ı tamamen kapatmış gibi görünüyordu.

seyrederdik. Kimi zaman rıhtımda yanaşacak yer kalmaz, "Canbrerra", "Normandia", "France" ya da "Queen Mary I" ismini taşıyan o dev gemiler Dolmabahçe önlerine demirlerdi. Oturduğumuz yerden baktığımızda

Yavuz Zırhlısı

yaparcasına pencerelerin önünde uçuşurlar, bizlerse sanki güneye göçen bir kuş sürüsünü izler gibi o uçuşan yaprakları izlerdik.

sanki elimizi uzatsak tutacaktıydık gibi görünen o transatlantikler gün boyu izlemekten ne ders dinler ne de kitap açardık.

Asıl şölense turizm mevsiminin başlayıp, dev yolcu gemilerinin Galata rıhtımına yanaştığı nisan ve mayıs aylarıydı. Çoğu çift bacalı olan o koca transatlantikler altmışlı yılların başlarında gördüğümüz en muhteşem teknoloji ürünleriydi ve öğretmenimizin tüm ikazlarına karşın hepimiz pencere- lere üşüşerek limana girişlerini

Bir seferinde, Yavuz Zırlısı gelip, Dolmabahçe önünde demir atmıştı. Bu kez binamızın arka tarafında denizi görmeyen tarafta bulunan dershanelerin öğrencileri de öğretmenleriyle birlikte gelip, uzun uzun şanlı Yavuz'un demir atışını ve güvertesinde ip gibi dizilmiş beyaz üniformalı denizcilerin sahildeki vatandaşları selamlamalarını seyretmişlerdi. Pupasından pruvasına kadar rengârenk bayraklarla donatılmıştı Yavuz... O kadar büyüktü ki, demir attığında sanki Boğaz'ı tamamen kapatmış gibi görünüyordu. Hatta geminin pruvasına çarpan şiddetli Boğaz akıntısı nedeni ile oluşan bir göz yanılmasından dolayı deniz, yokuş aşağı akıyormuş gibi gelmeye başlamıştı bize. 19 Mayıs, Gençlik Ve Spor Bayramı için limanı şerefletirmişti Yavuz zırlımız. Aynı gece, güvertesinden atılan fişeklerin yarattığı ışık şöleni sahillerden izleyenleri büyülemişti.

Okulun arkasında asırlık çınarların ve çam ağaçlarının bulunduğu çok büyük bir arazi vardı. Zamanında bir başka köşke aitmiş o arazi. Biz doğ-

madan çok önce köşk yanmış. İçi artık toprakla dolmuş olan havuzu futbol sahası olarak kullanırdık. Küçük süs havuzu ise kışın yağmur ve kar suları ile dolar, bazı muzır öğrenciler birbirlerini o havuza itmece oynarlardı.

Cok şükür ki, okulumuz diğer tarihi binaların akıbetine uğramadı. Aradan geçen onca yıla karşın hâlâ sapasağlam duruyor. Günümüzde, gönüllülerin de yardımıyla düzenli olarak onarımı ve yenilemesi yapılıyor. Beş senemizi geçirdiğimiz dershanemizse, uzun yıllar boyunca, konusu yine okulda geçen bir televizyon dizisine çekim mekânı oldu. Bir zamanlar, o dershanenin sıralarında oturmuş olan biz, eski öğrencilerse, gelişen bilgisayar iletişimi sayesinde aradan yarım asra yakın bir zaman geçmiş olmasına karşın yeniden buluştuk. Şimdilerde, her 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramında toplanıp, elli sene önceki sıralarımızı ziyaret ediyoruz.

Darısı tüm eski dostların başına. •
mehmetunver@butundunya.com.tr

Patron Kim?

*Bir şirketin patronu, çalışanlarının kendisini ciddiye almadıklarından ve saygı göstermediklerinden yakınıyordu... Bir gün şirkete, kocaman bir tabelayla geldi. Tabelanın üstünde, "**Burada Patron Benim**" yazılıydı. Tabelayı odasının kapısına astı ve... Bir toplantıya katılmak üzere dışarı çıktı. Döndüğünde tabelanın kaldırılmış olduğunu gördü.*

*Onun yerine, kapısında şöyle bir not vardı: "**Eşiniz geldi... Tabelasını geri aldı...**"*

Not Defterimden
Nergis Öztürk

*Aşağıdaki mektup,
83 yaşındaki
bir kadın tarafından
arkadaşına yazıldı...*

Sevgili Bertha,

Kesin kararlar zincirim ilk halkasını evde uygulamaya başladım. Evde artık okumaya daha fazla, toz almaya daha az zaman ayırıyorum. Bahçede otururken, yaban otlarını dert etmiyor, bol bol manzaranın tadını çıkarıyorum. Yapmam gereken işlere de daha az zaman ayırıyorum ve zamanımın büyük bir bölümünü ailemle yakından ilgilenerek geçiriyorum.

Yaşamın anlamı meğer, yaşadıklarımıza katlanmak değil, onların ve deneyimlerimizin tümünün tadını çıkarabilmekmiş...

Kimi çok uzaklarda, kimi az uzaklarda, kimi hatta yakınlarda yaşadığımız acılı tatlı birçok olayların ayırdına varmaya ve o onların hakkını vermeye çalışıyorum şimdi.

Hiçbir şeyi sonraya saklamıyorum.

Güzel Çin porselenlerimizi ve kristal içki takımımızı, yarım kilo verebildiğim, tıkanan lavaboyu açabildiğim, saksılardaki çiçeklerimizi sulayabildiğim her "özel" başarımın kutlamasında kullanıyorum.

En güzel ceketimi

markete giderken giyiyorum. En sevdiğim parfümümü özel davetlere saklamıyor, olanak buldukça kullanıyorum. “Bir gün” ve “belki günün birinde” sözcüklerini, günlük sözcüklerim arasından çıkardım. Görmeye, duymaya ve yapmaya değer bir şey varsa, onu hemen şimdi görmek, şimdi duymak, şimdi yapmak istiyorum ve yapıyorum da.

Birçok kişi yarın dünyada olmayacaklarını bilseler, bugün ne yaparlar, bilmiyorum. Belki yakın akrabalarını, sevdikleri dostlarını ararlar, onlarla son kez görüşmek, aralarındaki kırgınlıkları onarmak, belki de vedalaşmak isterler. Kim bilir belki de, çok sevdikleri bir kişiyle bir Çin lokantasına giderler, birlikte son bir yemek yerler. Sanırım, onların ne yapmak isteyeceklerini bilemeyeceğim... Fakat böyle bir günde benim ne yapmak isteyeceğimi çok iyi biliyorum.

“Bir gün” ve “belki, günün birinde” sözcüklerini, günlük sözcüklerim arasından çıkardım.

Ben yarın bu dünyada olmayacağımı bilseydim, öncelikle **“Seni seviyorum”** dediğim sevdiklerime de, bu sözü kendilerine hiç söylemediğim sevdiklerime de bugün kimbilir kaçır kez **“Seni seviyorum, Seni seviyorum, Seni seviyorum”** derdim ve onlardan

da bana aynı sözü tekrar tekrar söylemelerini isterdim.

Yaşamım özünün sevmek ve sevilme-
mek olduğunun ayırdına vardıktan
sonra şimdi artık, günüme kahkahalar
ve parıltılar ekleyecek konuları ertele-
memeye, geri bırakmamaya ya da bir

başka gün için saklamamaya çalışıyorum. O güzelliği, o gün, orada yaşamak ve sevdiklerime yaşatmak istiyorum. Ve her sabah gözlerimi açtığımda, tekrar tekrar kendime benim de özel olduğumu, sevdiklerimin de özel olduklarını anımsatıyorum. Yaşadığım her günün, her dakikanın ve alıp verdiğim her nefesin bana, Tanrı'nın olağanüstü bir armağanı olduğunu biliyorum artık.

Yaşamımda belki, düşlerini kurduğum anlara ve olanaklara sahip olamadım ama... Sahip olabildiğim anların ve olanakların anlamının ve değerinin ayırdına vardığımda artık, hiçbir gücün, içimden gelen en temiz ve en özgür duygularımla, dilediğimce dans etmem engel olamayacağını da biliyorum. •

nergisozturk@butundunya.com.tr

Yazarak Söyleyerek

Sadi Bülbul

Benim Üniversite

Ankara'da Kolej metro istasyonunun önünde bir simitçi gördüm. **“Simitler, simitler... Buz gibi, el yakıyor!”** diye bağıırıyordu.

Buz gibi ancak el yakıyor! Sohbeta yol açsın diye bir simit aldım ve sonra da ona, neden böyle bağırdığını sordum.

“Bunu soran o kadar çok kişi var ki” dedi. “Ama hepsi de sormadan önce birer simit alıyor. Almayan da bana bakıp bakıp gülüyor.”

Simitçinin, satışta en makbul olacak “sıcak” sıfatını kullanmadan

sıcak, onun zıddı olan soğukla ve el yakma ile anımsatması doğrusu hoşuma gitmişti. Simit tablasının önünde kendine göre, tezatların büyüüne dayanan bir “edebi tür” yaratmıştı.

Bu simitçi beni yıllar öncesinin Beyazıt Meydanı'na ve Küllük'üne götürdü. Hergün önünden geçerek Hukuk Fakültesine gittiğimiz o alan, bizim için âdeta bir mabetti. Beyazıt

Beyazıt Meydanı
ve Küllük
bizim için adeta
bir mabetti

BD KASIM 2014

Sonra?
Kitapçılar...
Eski ve yeni ne
ararsan bütün

kitaplar. Ve de pazar-
lıkla çok ucuza. Sahaflar Çarşısı. İsmi
bile ne kadar güzel...

Özetle o alan ve Küllük bizim
için sanki bir zerafet,
kültür ve edebiyat
külliyesiydi. Bu külliye-
nin satıcıları da oraya
uymuştu. Her biri şaka-
cı, mizahsever ve hazır-
cevap birer küçük
edebiyatçı ve filozoftu.

Onların hangisinden
söz etsem bilmem ki?

Örneğin bir tartıcı
vardı. Başında eski bir
hasır şapka olurdu.
Müşterilerinin çoğu
rejim yapan üniversiteli
kızlardı. Ama hergün de
kiloya çıkılmaz ki?.. Bu
nedenle o, bazı zaman-
lar sinek salları ama,

sanki müşteriden bunalmış gibi:

**“Sıkıştırmayın! Teker teker
gelin! Ben de insanım!.. Acele yok,
teker teker!..”** diye bağırırdı.

Meydanın ve Çınaraltı'nın bir
ince mesajlı esnafı da “Diş-
çilik Okulu”nun önündeki
ayakkabı boyacısı amcaydı. Müşterisi
olmadığı zamanlar elindeki fırçanın
tahta kısmını yanağına dayar gelen
geçene şöyle seslenirdi:

**“Amcanız bir çay için... Amca-
nız bir çay için...”**

lerim

Kütüphanesi'nde okuyor, ders çalışı-
yor; Çınaraltı'nda çay içerken çok
defa dönemin şairlerine ve yazarlarına
rastlıyor, ucundan kıyısından onların
sohbetlerini dinliyor, hatta bazen biz
de katılıyorduk. Örneğin Cemal
Süreya'yı, Onat Kutlar'ı ve Mehmet
Seyda'yı burada tanımıştım. Doğan
Hızlan'ı hiç durmadan hızlı hızlı
geçerken hatırlıyorum.

Sadece bunlar mı? Gelen geçen
turist kızların gözüne bakıyor ve çat-
pat tarzanlıklarla sözüm ona İngilizce-
mizi ilerletiyorduk.

Şu “edebi”liğe bir bakar mısınız? Gelin bir siftah yapalım demiyor. Parlatırım, cilalarım... demiyor. Sanki ayakkabı ve boyası ile hiç ilgili değilmiş gibi mesajını veriyor.

Hem de abartmadan, fazla da acındırmadan.

Bir de, hergün Beyazıt Camisi’nin avlusunu temizleyen hizmetlisinden, söz etmeliyim. Temizlik görevlisi işi bitince Çınaraltı’na gelir ve oraları da siler süpürdü. Onun, görevi olmadığı halde; değil para, bir çay ikramını bile kabul etmeden yaptığı işin sırrını çözemezdik. Bir gün sıkıştırdık ve şu cevabı aldık:

“Yapmazsam içim rahat etmiyör. Turistlere de ayıp olacak diyorum...”

Gönül gözüyle bakınca bu ince insanların daha nicesini görebiliriz... Belki sizin tanıdığınız bir marangoz da böyledir... Kumaştan elbise yaratan terziye, terzi deyip geçebilir miyiz?

Belki kitaplarıyla ve davranışlarıyla sizde de saygı uyandıran apartman kapıcıları da tanımışsınızdır. Onlardan birini ben biliyorum. Ve onu saygı ile anıyorum.

Bu kapıcı, Yazar Ahmet Emin Yalman’ın emektar odacısı Ali Efendi idi. Duruşuyla, konuşmasıyla, hatta sesinin tonuyla sizi öyle etkilerdi ki, nerede ise önünüzü ilikleyesiniz gelirdi. Hep takım elbiseli ve kravatlı olurdu. Onunla ilgili şöyle bir anım var:

Yıllar öncesiydi. Molla Fenari Sokakta Hür Vatan gazetesinde çalışıyordum. Ali Efendi, Ahmet Emin

Bey’in kapısı önünde bekliyor, biz muhabirler de bitişikteki istihbarat odasında oturuyorduk. Aniden bir gürültü koptu. Adamın biri ortalığı yıkıyor “Olmaz böyle şey! Siz beni o adama götürün. Hepinizi yakacağım!” gibi kontrolsüz sözler söylüyordu. Adam ortalığı öyle çınlatıyordu ki hepimiz şaşırılmış, açıkçası biraz da sinmiştik.

Bu karmaşada Ali Efendi’nin ağzından aynen şu sözleri duyduk:

“Tabii istediğiniz olacaktır efendim. Önce biraz istirahat buyurun. Ahmet Emin Bey de o zamana kadar, yemekten döner ve sizinle konuşur. Sizi elbette kabul edecektir.”

Ali Efendi adama sandalyesini vermiş ve oturtmuştu. 15 dakika kadar sonra adam, içerde oturan Ahmet Emin Beyin” yemekten dönüşünü beklemekten sıkılmış ve ben yine gelirim diye çıkıp gitmişti.

Evet... Simitçi gibi, tartıcı gibi, ayakkabı boyacısı, terzi, marangoz ve binlercesi gibi odacı Ali Efendi de “önce” bir insandı ve bu insanlar kendilerine göre birer küçük filozof ve edebiyatçı idiler.

Onlar, bu inceliklerin sadece yazar ve düşünürlerde olmadığını kanıtıydı.

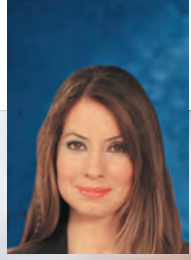
Benim gençliğimin Küllük’ü, edebiyatçılarla doluydu. Ali Efendi gibi, hayatlarında belki de oradan bir kere bile geçmemiş olanlar da dahil, insanların çoğu, bu üniversiteden yetişmişlerdi.

İstanbul Üniversitesi’nin ihtişamlı kapısı onları da içine alıyordu...•

sadibulbul@butundunya.com.tr

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Rekor Tazminat

California eyaletinde polisin darp ettiği evsiz kadın rekor bir tazminat karşılığı şikâyetçi olmaktan vazgeçti. Marlene Pinnock isimli kadın, geçtiğimiz Temmuz ayında otoban kenarında polis tarafından darp edilmişti. Olayın yoldan geçen vatandaşlar tarafından videoya çekilip sosyal medyada paylaşılması üzerine soruşturma açıldı. Ancak, iki taraf avukatlarının 9 saat süren görüşmelerinin ardından taraflar ara-

sında anlaşma sağlandı. California Otoban Devriyesi kadına 1,5 milyon dolar ödemeyi kabul etti. Polis memuru ise görevinden istifa etti.

2 Uçakta 11 Saatlik Eylem

Dine sıkı sıkıya bağlılıklarıyla tanınan Ultra Ortodoks Yahudiler, New York-Tel Aviv seferi yapan bir uçakta eylem yaptı. Bir grup Ultra Ortodoks Yahudi,

kadınların yanına oturmak istemedi ve koridorda beklemeye başladı. Hatta diğer yolculara yer değiştirmek için para ödemeyi teklif ettiler. Bu nedenle uçak bir türlü kalkamadı. Pilot ile varılan anlaşma üzerine, kalkış esnasında oturmaya razı olan grup, ‘emniyet kemerinizi çıkarabilirsiniz’ anonsundan hemen sonra koltuklarından fırladı ve 11 saat boyunca yerde topoluca dua ettiler.

3 İnsan Yüzünün Farkı

Hayvanlar âleminde aynı türdeki canlılar fiziksel açıdan aynıyken, insan yüzünün neden ender ve emsalsiz olduğu sorusu yanıt buldu. İnsan evriminin başlarında aynı olan insan

yüzlerinin, ‘birbirlerini ayırt edebilsinler diye’ evrime uğrayıp değiştiği tahmin ediliyor. Yapılan araştırmalar, hayvanların birbirlerini fark edebilmeleri için koku duyusuna ihtiyaçları olduğunu ortaya koymuştu. Askerlere ait vücut ölçülerinin bulunduğu bir veri tabanını temel alan ABD’li araştırmacılara bakılırsa, yüze ait özellikler

vücuttaki diğer kısımlara göre çok daha belirgin bir farklılık gösteriyor.

4 Canlı Yayında Öleceğini Açıkladı

ABD’nin Illinois Eyaleti’nde haber sunucusu olan Dave Benton, beyin

kanseri olduğunu ve sadece 6 ay ömrü kaldığını canlı yayında açıkladı. Önce Benton’un program ortağı Jennifer Roscoe, Benton’un izleyicileriyle ciddi bir konuyu paylaşmak istediğini söyledi ve haber spikerinin metanetli davranışını takdir eden bir konuşma yaptı. Benton canlı yayında, “Geçtiğimiz gün öğrendiğime göre tümör, ameliyat veya ışın tedavisi için çok büyük. Doktorlarım bana 4- 6 ay arasında bir ömrüm kaldığını söyledi” dedi.

5 Uzaya Bir İki

NASA, astronot taşıyacak iki ABD’li firmaya 6,2 milyar dolar ödeyecek. İhaleyi kazanan dev uçak şirketi Boeing ve uzay aracı tasarım ve yapım firması SpaceX’in üreteceği ‘uzay

dolmuşları' 7 kişilik olup, en geç 2017'nin sonuna kadar hazır hale gelecek. ABD'nin bu görevi ticari firmalara yüklemek istemesinin nedeni ise Kırım'ın ilhakı ve akabinde gelişen Ukrayna meselesi sebebiyle ilişkilerin iyinden iyiye gerildiği Rusya'ya olan bağımlılığından kurtulmak. NASA, astronotlarını istasyona gönderebilmek için Rusya'nın Soyuz kapsüllerini kullanıyor ve astronot başına 70 milyon dolar ödemek zorunda kalıyordu.

6 Stadyumlara Bedava Işık

Brezilya'nın Rio de Janeiro kentindeki bir favelada (gecekondu) oyuncuların

kinetik enerjisiyle aydınlatılan bir futbol sahası açıldı. Dünyada bir benzeri daha bulunmayan sahanın açılışına efsane futbolcu Pele de katıldı. Gözyaşlarını tutamayan Pele, ülkesinin çok yakında yalnızca futbolla değil bilimle de anılacağını söyledi. Pavega adlı teknolojiye, oyuncuların hareketleri ile oluşan kinetik enerji, çimlerin altındaki 200 su geçirmez levhada birikiyor. Levhalar, sahanın etrafındaki güneş panellerinden de destek alıyor.

7 Çorum'da Dev Gergedan

Çorum'un Sungurlu İlçesi'nde günümüzden yaklaşık 23- 27 milyon yıl öncesine ait en büyük kara memelisi olarak bilinen dev gergedan fosili bulundu. Fosilin gün yüzüne çıkarılması için Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü ekiplerince çalışmalar sürüyor. Dev Gergedan fosilleri, 2013 yılı Kasım ayında Kavşut beldesinde bir çoban tarafından bulunmuştu. Yeni bulunan dev gergedan fosili erişkin bir erkek bireye ait, ağırlığı 10 tondan fazla ve omuz yüksekliği 5 metrenin üstünde.

8 | Dünyanın En Pahalı Elması

Güney Afrika'daki bir madende on milyonlarca dolar değerinde çok nadir görülen 29,6 karatlık bir elmas bulundu. Petra Diamonds şirketi,

bulunan elmasın meşe palamudu büyüklüğünde ve dünyada en çok aranan bir tür olduğunu açıkladı. Şirket, bugüne kadar bulunan en büyük mavi elmas olan cevherin işlendikten sonra karat değerinin 2 milyon dolar civarında olacağını bildirdi. Geçtiğimiz yıl aynı madende bulunan 25,5 karatlık elmas, 16,9 milyon dolara satılmıştı.

9 | Yaşlanmayı Yavaşlatan Gen

California Üniversitesi'nde bir grup bilim adamı, vücutta yaşlanmanın etkilerini yavaşlatan bir gen keşfettiklerini açıkladı. Meyve sineklerinde AMPK adı verilen bir geni aktif hale getiren araştırmacılar, sineklerin yaşam süresini yüzde 30 artırmayı başarırken, daha sağlıklı

hale gelmelerini de sağladı. Araştırmacılar, genin bağırsaklar gibi kolayca ulaşılabilen bir organda aktif hale getirilmesi halinde, yaşlanmanın etkilerini de ortadan kaldıracaklarını düşünüyor.

10 | Cep Telefonu Şeridi

Çin'in Çongçing şehrinde yolda yürürken dahi telefonlarını ellerinden düşürmeyenler için kaldırımda ayrı

bir şerit açıldı. Akıllı telefon kullanımının bağımlılık haline gelmesi sebebiyle yürürken bile başını telefonlarından kaldıramayanların sayısı artınca, belediye bu yöntemi bulmak zorunda kaldı.

sezinsan@butundunya.com.tr

Ünlü Dahilerin Bilinmeyen Yönleri

Yazan: GİZAY TEMİZSOYLU

Onlar yaptıklarıyla, başarılarıyla hayranlık uyandıran dehalər. Ama herkes gibi sıradanlıkları, takıntıları, değişik alışkanlıkları var. Kimi uyumanın gereksizliğine inanıyor, kimi uğurlu nesneleri olmadan çalışmıyor, kimi bazı rakamların uğursuzluğuna inanıyor. İşte başarılı insanlarla ilgili ilginç bilgiler ve onların tuhaf alışkanlıkları...

irlanda asıllı ABD'li yazarın diğer yazarlardan ayrılan en önemli özelliği

Francis Scott Key

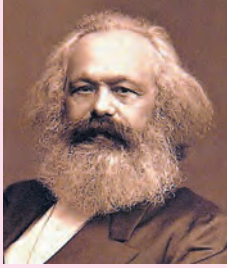
kendi içinde iki karşıt görüşü barındırabiliyor olmasıydı. Romanlarının ses getirmesiyle kazancı artan Fitzgerald, romanlarındaki kahramanlar gibi yaşamaya başladı. Alkol kullanmadan yazı yazamayacağını söyleyen yazar, eğlence hayatına kendini kaptırınca 44 yaşında hayatını kaybetti.

Karl Marx

Komüniz-

min kuramsal kurucusu olan Marx, sınıfların var olduğu bir topluma karşı çıkmasıyla tanınıyordu. Hayatının 34 yılını Londra'da geçiren devrimcinin ilgi çeken özelliği British Museum'un açılış saati olan 09.00'da okuma odasına kendini kapatıyor olmasıydı. Marx, salon kapanana kadar orada kalıyor ve yıllar yılı tartışılan, konuşulan teorilerini belki de o salonda ortaya çıkarıyordu. Marx'ın ayırlamadığı o salon günümüzde sergi salonu olarak kullanılıyor.

Asıl adı Samuel Langhorne Clemens olan Amerikan

Mark Twain

edebiyatının babası ise uykusuzluk

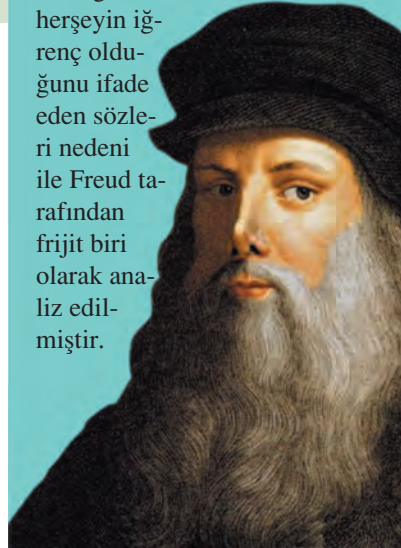
hastalığıyla boğuşu-yordu. Yorgun düşüp bir köşede uyuyakalmadığı sürece uyuyamayan Twain'in bazı yakınları bu hastalığı yüzünden onu kimi zaman banyo zemini ya da Mississippi'de çamurlu bir bankın üzerinde uyurken buluyorlardı.

Rönesans döneminin İtalyan mimarı, mucidi, matematikçisi, müzisyeni, ressamı Leonardo Da Vinci de tıpkı diğer dahiler gibi kolay bir hayat

Leonardo da Vinci

sürmüyordu ve her dahi gibi garip özellikleri vardı. Mükemele ulaşma arzusu onu sürekli olarak yaptığı işleri yarım bırakmasına sebep oluyordu. Buna rağmen onun en ünlü eserlerinden olan Mona Lisa ve Son Akşam Yemeği yapıtlarını tamamlamayı başardı. Da Vinci de 8 saatlik bir uyku yerine 15'er dakikalık molalar vererek uyumayı tercih ediyor belki de bu nedenle işlerini tamamlayamıyordu. Çok güzel lir çalan ve vejeteryan olan Da Vinci, üreme faaliyetleri ve bağlantılı olan

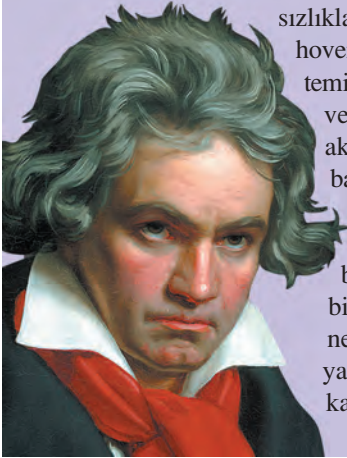
herşeyin iğrenç olduğunu ifade eden sözleri nedeni ile Freud tarafından frijit biri olarak analiz edilmişti.

Başarısının yanında sert ve aksi tavırlarıyla da bilinen Beethoven, çok zor bir çocukluk dönemi geçirdi. Engelli 7 kardeşe sahip olan Beethoven, kendini rahatlatmak için çevresindeki herkesle kavga eder, eline geçen eşyaları yere fırlatır

Ludwig van Beethoven

evinde çalışan herkesi hırsızlıkla suçlardı. Beethoven, kıyafetlerinin temizliğine de önem vermiyordu. Bu aksi tavırlarını başışlatan şey ise kuşkusuz dünyanın en iyi bestecilerinden biri oluşuydu. Bu nedenle farklı yaşam tarzıyla kabul görmüştü.

Louis Armstrong

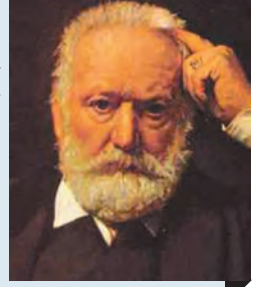
Ünlü caz müzisyeni, ölümüne kadar aralıksız olarak gerçekleştirdiği turnelerle anılıyordu. Bazen konser zamanından 2 saat önce orada oluyor ve provasız sahneye çıkıyordu. Ölmeden bir gün önce bile sahnede olan Armstrong, yollarda geçen ömrünü 69 yaşında tamamladı.

Victor Hugo

Sefiller ve Notre Dame'ın

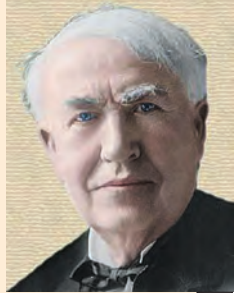
Kamburu başyapıtlarının efsane yazarı Victor Hugo'nun ilginç bir yaşam rutini vardı. Her sabah iki çiğ yumurta içen Hugo, sadece buzlu suyla yıkanıyordu. Ayrıca her gün berbere gidip saçını düzeltiren Hugo'nun, rutin hayatı ona iyi gelmiş olacak ki olacak ki 83 yaşına kadar yaşadı.

Thomas Edison

Uykuyla arası iyi olmayan, günde

9 icat yapan bir diğer dahi ise Edison. İnsanın bütün gece uyu-maması gerektiğini savunan Edison uyumadığı vakitlerini sevdikleri ile, ya da gezip eğlenerek mi geçiriyordu peki? Hayır. Edison hayatındaki çoğu şeyden kendini mahrum ediyordu. 10 yaşında okuldan alınan ve evde annesi tarafından yetiştirilen ünlü mucit tüm hayatını yaptığı çalışmalara adadı.

İlk Tünel: Titus

Dünyanın ilk tüneli bin kişinin çalışarak 10 yılda bitirdiği Hatay'ın Samandağ ilçesinin yakınındaki Titus tüneldir.

En çok ülkeyle
sınır komşusu
olan devlet,
Çin Halk
Cumhuriyeti'dir.

Herkesin Dili Farklıymış

İnsanların dil izleri,
tıpki parmak izleri gibi
birbirinden farklıdır.

İlginc Gerçek

Deniz
yıldızlarının
beyni
yoktur.

Hepsi Afrika'da

Dünya'nın
en yoksul ülkeleri
Sierra Leone, Nijer
ve Etiyopya'dır.

Çöple Isınan Ülke

İsveç'te elektrik ve ısınma
ihtiyacının büyük bir kısmı
çöplerden elde edildiğinden
ülkede çöp sorunu yoktur.

Humus Fabrikası

Ormanlar ağaçsız bir alandan
8 kat fazla humus üretir.

Elektrikli sandalye bir diş
hekimisi tarafından icat
edilmiştir.

Kayıp Bahçe

16. yy'dan bu yana Cornwall'da varlığını sürdüren Heligan'ın Kayıp Bahçeleri'nde harika şekiller verilmiş bitkiler görülmeye değerdir.

En Soğuk Şehir

Dünyanın en soğuk şehri Rusya'nın Yakutsk şehridir.

İhlara Vadisi

İhlara Vadisi 14 km uzunluğunda, içinde insanların yaşayabildiği dünyanın en büyük kanyonudur.

Lev Nikolayeviç Tolstoy

(1828-1910) Rusya'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Tolstoy eğitimi Moskova'da tamamlamıştır. İlk eseri olan Çocukluk'ta Voltaire ve J.J. Rousseau'nun etkisinde kalmıştır. Bir süre sonra orduya girip Kafkasya'ya gitmiş, Kırım Savaşı'na katılmış ve savaşın etkilerini hayatı boyunca unutamamıştır. Kafkas halkının çektiği acılara ait gözlemler onun daha gerçekçi öyküler yazmasına neden olmuştur. Asalet unvanları ve zenginlik Tolstoy'un ilgisini hiç çekmemiş, sade bir yaşam sürmüştür. Kazandığı gelirleri halkı ile paylaşmış böylece daha faydalı ve huzurlu bir hayat yaşadığına inanmıştır. Daha iyi eğitim amacıyla köyüne bir okul yaptırmış, en güzel eserlerini bu zengin manevi duygularıyla yazmıştır. Karısı eserlerini yazmasında en büyük yardımcısı olmuştur. Beş çocuğunun ölümü ile çok acı çeken Tolstoy Savaş ve Barış ile Anna Karenina'yı bu dönemde yazmıştır. Kroyçer Sonat, Efendi ile Uşak, Karanlıkların Gücü, İman nedir, İnciler, Kilise ile Devlet, İtirafımlar adlı eserleri hep bu yılların ürünleridir. En tanınmış eserleri Diriliş, Gençliğim, Çocukluk, Hacı Murat, Ayaklanış, Sergi Baba, Tanrı Bizim İçimizdedir, Tesadüf, İki Süvari'dir. Tolstoy, zatürre hastalığı nedeniyle 1910'da bir tren istasyonunda vefat etmiştir.

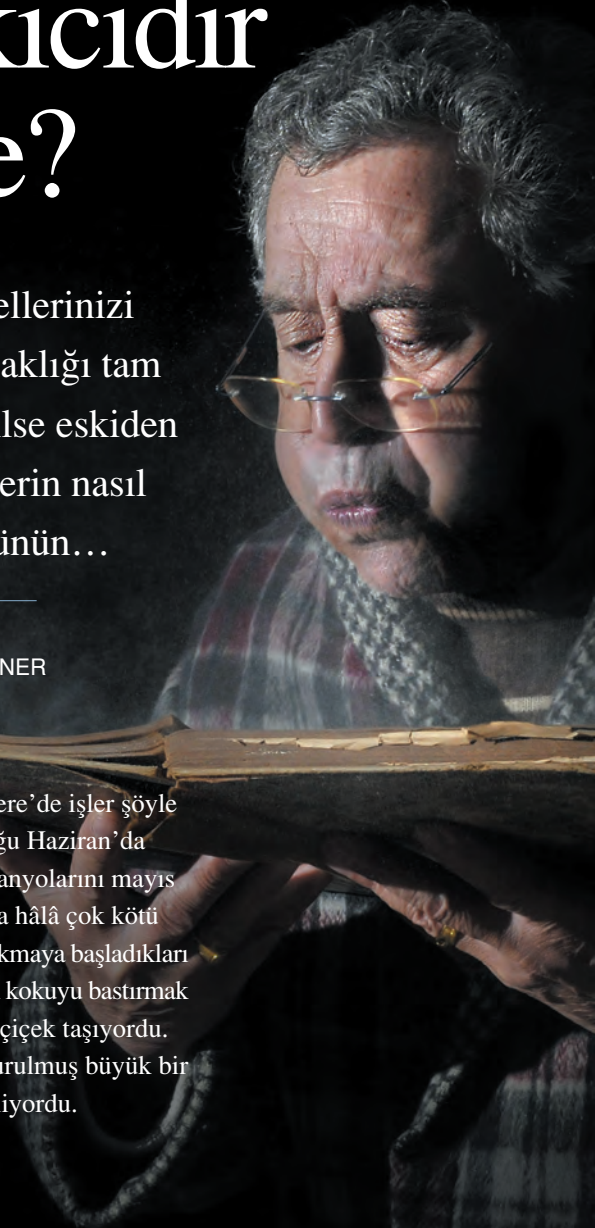
Kim demiş tarih sıkıcıdır diye?

Bir dahaki sefer ellerinizi
yıkarken suyun sıcaklığı tam
istediğiniz gibi değilse eskiden
İngiltere’de bu işlerin nasıl
yapıldığını düşünün...

Yazan: DENİZ BENER

1500 lerde İngiltere’de işler şöyle
yapılıyordu: İnsanların çoğu Haziran’da
evleniyordu; çünkü senelik banyolarını mayıs
ayında yapıyorlar, hazıranda hâlâ çok kötü
kokmuyorlardı. Ama yine de kokmaya başladıkları
için gelinler vücutlarından çıkan kokuyu bastırmak
amacıyla ellerinde bir buket çiçek taşıyordu.
Banyolar, içi sıcak suyla doldurulmuş büyük bir
fıçıdan meydana geliyordu.

Evin erkeği temiz suyla yıkanma imtiyazına sahipti. Ondan sonra oğulları ve diğer erkekler, daha sonra kadınlar, sonra çocuklar ve en son olarak da bebekler aynı suda yıkanıyor. Bu esnada su o kadar kirli hale geliyordu ki, içinde gerçekten bir şeyleri kaybetmek mümkündü. İngilizce'deki 'banyo suyuyla birlikte bebeği de atmayın' deyiimi buradan gelmektedir.

Evlerin çatıları üst üste yığılmış kamıştan yapılıyor, kamışların altında tahta bulunmuyordu. Burası hayvanların ısınabilecekleri tek yer olduğu için bütün kediler, köpekler ve diğer küçük hayvanlar (fareler, böcekler) çatıda yaşıyordu. Yağmur yağdığı zaman çatı kayganlaşıyor ve bazen hayvanlar kayarak çatıdan aşağı düşüyordu. İngilizce'deki 'kedi-köpek yağıyor' deyiimi de buradan gelmektedir.

Yukarıdan evin içine düşen şeyleri engelleyecek hiçbir şey yoktu. Böceklerin ve buna benzer nesnelerin yatakların içine düşmesi büyük bir

Böceklerin ve buna benzer nesnelerin yatakların içine düşmesi büyük bir sıkıntı oluşturuyordu.

sıkıntı oluşturuyordu. Etrafında yüksek direkler ve üstünde örtü bulunan İngiliz usulü yataklar buradan gelmektedir.

Zemin topraktı. Sadece zenginlerin zemini topraktan başka bir şeyden yapılmıştı. Toprak kadar fakir tabiri buradan çıkmıştır. Zenginlerin ahşaptan yapılmış zeminleri vardı. Bunlar kışın ıslandığı zaman kayganlaşıyordu. Bunu önlemek için yere saman seriyorlardı. Kış boyunca saman sermeye devam ediliyordu. Bir

zaman geliyordu ki, kapı açılınca saman dışarıya taşıyordu. Buna mani olmak üzere kapının altına bir tahta parçası konuyordu ki, bunun adı saman tutan; yani eşik idi.

Yemek pişirme işlemi her zaman ateşin üzerine asılı durumdaki büyük bir kazanın içinde yapılıyordu. Her gün ateş yakılıyor ve kazana bir şeyler ilave ediliyordu. Çoğu zaman sebze yeniyor, et pek bulunmuyordu. Akşam yahni yenirse artık kazanda bırakılıyor, gece boyunca soğuyan yemek ertesi gün tekrar ısıtılarak yenmeye devam ediliyordu. Bazen bu yahni çok uzun süre kazanda kalıyordu.

Bezelye lapası sıcak, bezelye lapası soğuk, kazandaki bezelye lapası dokuz günlük (peas porridge hot, peas porridge cold, peas porridge in the pot nine days old) tekerlemesi buradan geliyor.

Bazen domuz eti buluyorlar o zaman çok seviniyorlardı. Eve ziyaretçi gelirse domuz etlerini asarak onlara gösteriş yapıyorlardı. Birisinin eve domuz eti getirmesi zenginlik işaretiydi. Bu etten küçük bir parça keserek misafirleriyle oturup paylaşıyorlardı. Buna yağ çiğnemek adı veriliyordu.

Parası olanlar kalay-kurşun

alaşımından yapılmış tabaklar alabiliyordu. Asidi yüksek olan yiyecekler kurşunu çözerek yemeğe karışmasına sebep oluyor, böylece gıda zehirlenmelerine ve ölüme yol açıyordu. Domatesler buna sık sık sebep olduğu için bundan sonraki yaklaşık 400 yıl boyunca domateslerin zehirli olduğu düşünülmüştü.

Çoğu insanın kalay-kurşun alaşımından yapılmış tabakları yoktu. Onun yerine tahta tabaklar kullanıyorlardı. Çoğu zaman bu tabaklar bayat ekmekten yapılıyordu. Ekmekler o kadar bayat ve sertti ki uzun zaman kullanılabilirdi. Bunlar hiçbir zaman yıkanmadığı için içinde kurtlar

Ekmeğ itibara göre bölüşülüyordu. İşçiler yanık olan alt kabuğu, aile orta kısmı, misafirler de üst kabuğu alırdı.

ve küfler oluşuyordu. Kurtlu ve küflü tabaklardan yemek yiyen insanların ağızlarında tabak ağzı denen hastalık ortaya çıkıyordu.

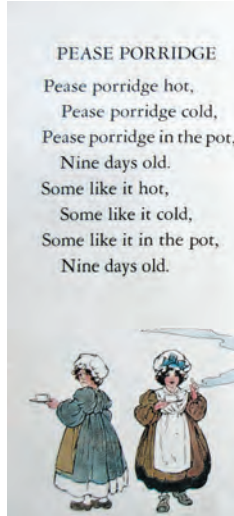
Ekmek itibara göre bölüşülüyordu. İşçiler yanık olan alt kabuğu, aile orta kısmı, misafirler de üst kabuğu alırdı.

Bira ve viski içmek için kurşun kadehler kullanılıyordu. Bu bileşim insanları bazen birkaç gün şuursuz vaziyette tutabiliyordu. Yoldan geçen insanlar bunların öldüğünü sanıp defnetmek için hazırlık yapıyordu. Bu insanlar birkaç gün süreyle mutfak masasının üstüne yatırılıyor, aile etrafı-

na toplanıp yiyip-içerek uyanıp uyanmayacağına bakıyordu. Buna uyanma nöbeti deniyordu.

İngiltere eski ve küçük bir yerd, insanlar ölülerini gömecek yer bulamamaya başlamıştı. Bunun için mezarları kazıp tabutları çıkarıyor, kemikleri bir kemik evine götürüyor ve mezarı yeniden kullanıyorlardı. Tabutlar açıldığında her 25 tabutun birinde iç tarafta kazıntı izleri olduğu görüldü. Böylece insanların diri diri gömüldüğü ortaya çıktı. Buna çözüm olarak cesetlerin bileklerine bir ip bağlayıp bu ipi tabuttan dışarıya taşıyarak bir çana bağladılar. Bir kişi bütün gece boyu mezarlıkta oturup zili dinlerdi. Buna mezarlık nöbeti denirdi. Bazıları zil sayesinde kurtulur bazıları da ölü zilci olurdu.

Ortaçağda Avrupa'daki rahibelerin yüz ve ellerinden başka yerlerini yıkamaları kesin olarak yasaklanmıştı. Kastilya Kraliçesi İsabella bile 50

Kastilya Kraliçesi İsabella hayatı boyunca iki kez banyo yapmıştı.

yıldan fazla süren hayatı boyunca iki
kez banyo yapmıştı.

Kirlilik adeti Amerika'ya da

bulaşmış Pennsylvania ve Virginia
eyaletlerinde banyo yapmayı yasakla-
yan ya da belirli kısıtlamalar getiren
kanunlar çıkarılmıştı.

Philadelphia'da ise kanunla bir
ay içinde birden fazla banyo yapan
insanlar cezaevine gönderiliyordu.

Tuvaletle henüz tanışma-
yan Avrupa'da lazımlık-
ları sokaklara boşaltma
adeti 17. yüzyıla kadar sürdü.

Fransa krallarından 14. Louis,
gününün belli bir zamanını lazımlık-
ğında oturarak geçirir, devlet işlerini
de buradan yürütürdü.

1600'lerde İstanbul'a gelen
İngiliz büyükelçiler, lazımlık kullanma
ve bunu da pencereden boşaltma
adetleri yüzünden şehirden uzak olan
Tarabya'yaki bir konağa gönderilmiş-
ti. 19. yüzyıla gelindiğinde, kesin
olarak tuvalet kullanma sözü vermeleri
üzerine Taksim'e taşınmalarına izin
verilmişti... •

Boşuna Tartışma

Trende biri çok şişman, öteki çok zayıf iki kadın aynı
kompartımana düşmüştü. Zayıf kadın kalktı, kompartımanı
ısıtan kaloriferin kolunu "sıcak" yazan tarafa getirdi. Çok
geçmeden bu kez şişman kadın kalktı ve kaloriferin kolunu
"soğuk" yazan yana çevirdi.

Az sonra yeniden üşüyen zayıf kadın kalktı, "sıcak" tarafa...
Şişman kadın terleyerek kalktı, soğuk tarafa... Derken kondüktör
geldi. İkisi birden şikayete başladı:

"Sıcaktan bayılacağım... Sönsün şu kalorifer!"

"Titriyorum soğuktan ne olur yansın!"

Kondüktör güldü: "Hanımlar, boş yere tartışıyorsunuz..."

Kaloriferimiz bozuktur, çalışmıyor..."

Sıradışı bir "cerrahi" hizmet:

Oyuncak Hastanesi

Avustralya'nın Sydney kentinde bulunan bu asırlık hastane, ne insanları, ne de hayvanları tedavi ediyor. Buraya yalnızca oyuncak bebekler, pelüş ayılar, pusetler, sallanan atlar; yani oyuncaklar kabul ediliyor...

Yazan: ZEYNEP ABURAS

1913 yılında Sydney'de Harold Chapman tarafından açılan Oyuncak Bebek Hastanesi, kentin güneyindeki bir arka sokakta, 101 yıldan bu yana 'cerrahi' hizmet veriyor. Babasının bir asır önce başladığı bu işi devralan ve sürdüren

67 yaşındaki Geoff Chapman, hastanelerinde bugüne dek 3 milyondan fazla oyuncakın hayatını kurtardıklarını ifade ediyor. Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelen 'hasta' oyuncakları kabul eden Oyuncak Hastanesi'nin ikinci nesil 'cerrahi' sorumlusu Ge-

101 yıllık Oyuncak Hastanesi'nin ikinci nesil mirasçısı Geoff Chapman

off Chapman, hastanelerine gelen oyuncaklara yaptıkları ameliyat ve çoğu zaman da nakillerle; onlara el, göz, parmak, baş ve kimi zaman da ayak parmakları kazandırarak, eski hallerine geri döndürdüklerini dile getiriyor. Hiçbir dükkan sahibinin,

kendilerine gelen müşterilerini ağlatmak istemeyeceğini ifade eden Chapman, “Bizim işimiz için ise, oyuncaklarını geri almaya gelenlerin gözyaşları, bizim işimizi iyi yaptığımızın bir işareti oluyor. Özellikle de, çocukluklarından kalan kırık-dökük oyuncaklarının tamir edildiğini gören yetişkinler için, bu oyuncakların eski haline gelmeleri, onların çocukluk anılarını da tazeliyor.” diyor.

Seri üretim, fabrikasyon plastik bebeklerin-oyuncakların çağında, varlığını sürdürebilen yalnızca birkaç Oyuncak Hastanesi'nden birisi olduklarını anlatan Chapman, mesleklerinin inceliklerinin de yıllar boyu kazanılan deneyimler sonucu elde edildiğini vurguluyor. Tıpkı insanların tedavi alanları gibi, oyuncakların da çeşitli tedavi alanlarında uzmanlaşan çalışanlarının olduğunu dile getiren Chapman, “Örneğin Gail Grainger özellikle bacak, parmak ve ayakların tamirinde uzmanlaşmıştır.” diyor. En çok zorlandıkları kısımların saçlar ve gözler olduğunu söyleyen

Oyuncak Hastanesi'nde uzman ellerde "iyileşen" bir bebek

Chapman, oyuncak hastanesinde 'doktorluk yapmanın' en güzel tarafının, oyuncakları tamir edilen müşterilerin gözlerindeki sevinç ve memnuniyet

Bazıları evlerinden çalışan 12 personeli olan hastane, her ay ortalama 200 oyuncakçı eski görünümlerine kavuşturuyor.

Hastanenin sorumlusu Geoff Chapman, müşterilerinin yüzde 80'i'nin 'büyük çocuklar' olduğunu anlatıyor: "Çocukluklarında muhtemelen tek oyuncakları olduğu, bugünkü gibi her süpermarkete gittiklerinde bir bebek alamadıkları için, aralarında duygusal bir bağ var. Bu nedenle, hem çocukluk anılarını tazelemeyi, hem de bu özel oyuncaklarını kendi çocukları

ifadesi olduğunu dile getiriyor:

"Hem kadınlar hem erkekler geliyor. Kadınların sayısı daha fazla ama oyuncak ayılarına bağımlı olan pek çok erkek de var. Oyuncak bebeklerinin ya da oyuncak ayılarının eski haline döndüğünü gören ve gözyaşlarına boğulan müşterilerimiz oldu."

ya da torunlarına bir anı olarak bırakmayı önemsiyorlar." •

Oyuncak ayısı eski haline gelmiş mutlu bir "büyük çocuk"

Silahlara Veda

ve Karşınızda
Orkestra

Yazan: SANİYE ÖZDEN

Meksikalı sanatçı Pedro Reyes, insanın kendisi için en zararlı nesnelere, isterse nasıl tam tersi bir işlev kazandırabileceğini, iki önemli sosyal sorumluluk projesiyle ve oldukça yaratıcı biçimde ispatladı...

Pedro Reyes, silahla işlenen cinayetlerin yüksek olduğu Meksika'nın Culiacan kentinde 4 yıl önce, yasadışı silahların gönüllü bağışı için "Palas por Pistolas" (Silah Sarayı) adlı kampanyayı düzenledi.

Kampanyada, insanlar tarafından bağışlanan silahlar teslim alındı ve bağışçılara yerel mağazalardan ücretsiz ev aletleri alabilecekleri kuponlar verildi. Kampanyanın duyurulması için yerel televizyon kanalları da destek verdiler.

Bağışçılardan alınan 1527 silah, önce silindirle ezildi, sonra ise bir

projenin ikinci aşamasında ağaçlandırma çalışmalarına başlandı. 2008'de Vancouver, San Francisco, Paris, 2009'da Lyon ve 2010'da da Teksas ve Colorado'da, çocukların da katıldıkları ağaç dikme faaliyetleri yapıldı. İnsanlar, önceki yaşamlarında birer ölüm makinesi olan metalleri, birer yaşam makinesi kılarak, diktikleri fidanlarla birer yaşam makinesine dönüştürmüşlerdi...

VE İKİNCİ PROJE ARDISIRA GELİR...

Sanatçı Pedro Reyes, silahları toplumsal sorumluluk ürünlerine dönüştürme fikrinde yeni bir bakış açısı daha geliştirmeye karar verdi ve ikinci projesi için harekete geçti. Projesinin ana unsuru, bu kez hem Meksika ordusunun yasa dışı gruplarda ele geçirdikleri ve el koydukları eski silahlar idi.

Av tüfeği, tabanca ve tüfek gibi silahları, bu kez de özgün tasarımlar hazırlayarak müzik aletlerine dönüştüren Reyes, 2012 yılı boyunca

dökümhanede eritilip sıvı metale dönüştürüldü. Elde edilen sıvı metalle, küreklerin metal kısımları hazırlandı, yani kürek dökümü yapıldı. Üretilen yüzlerce kürek, şimdi projenin bir sonraki kısmı için hazır... Eritilen metalden elde edilen, silahlarla aynı sayıdaki 1527 kürekle,

Bağışçılardan alınan 1527 silah, önce silindirle ezildi

Eritilen silahlar küreklerle dönüştü

üzerinde çalıştığı ve 2013'te tamamladığı bu projede, bir müzik stüdyosundan da destek aldı. Ve sonuçta ortaya bu kez de, hem mekanik olarak kullanılabilen, hem de bilgisayar tarafından programlanarak melodi üreten 8 farklı müzik aleti ortaya çıkardı.

Reyes, toplanan silahları özgün tasarımlarla müzik aletlerine dönüştürdü

Aralarında flüt, gitar ve bateri de dahil olmak üzere farklı müzik aletlerinin bulunduğu bu enstrümanlar, artık dev bir orkestraya dönüşmüşlerdi. Reyes, önce yaşadığı bölgedeki gençlerin bu enstrümanlarla halka açık konserler vermelerini sağladı. Bu, daha önce 'savaş enstrümanı' yken birer 'müzik enstrümanı'na dönüşen mekanizmalar öylesine ilgi çekti ki, Reyes davet edildiği başka ülkelere

de giderek bu müzik aletlerinin çeşitli sanat festivallerine katılmalarına olanak verdi. Hem silahların barışçıl müzik üretim mekanizmalarına dönüştürülmesi fikri, konuk oldukları her festivalde oldukça yaratıcı ve yararlı bulunurken, enstrümanlar da son derece ilgili bir konukseverlikle karşılandılar, hatta

oralarda da konserler bile verdiler. Reyes, daha fazla müzik aleti üretmeye devam etti ve toplamda 6 bin 700 bozuk silahtan 50 kullanılabılır müzik aleti ortaya çıkardı.

Başta da belirttiğimiz gibi, Reyes,

Pedro Reyes ve müzik aletlerine dönüşen silahlar

Silahlardan üretilen
müzik aletleri ve orkestra

silahları kullanarak ölümcül nesnelere yeni barışçıl işlevler kazandıran eserler ürettiği bu iki ayrı sosyal projesiyle, insanın kendisi için en zararlı nesnelere, isterse nasıl tam tersi bir işlev kazandırabileceğini, oldukça yaratıcı biçimde ispatladı. Ki, sanatın en olumsuz olguları, bir dokunuşla olumlu kılan sihrinin de ispatıydı yaptığı bir taraftan da...

İkinci projesinin adı, 'Imagine', yani "hayal et" idi. Reyes'in yaşadığı ülkesi Meksika'nın, uyuşturucu cinayetleri ve suçla anıldığını, son yedi yılda 80 bine yakın insanın silahlarla öldürüldüğünü göz önüne aldığımızda, cinayetlerin sıradanlaştığı böylesine bir ortamda hem böyle bir hayal kurmanın güçlüğü hem de ne değin anlamlı olduğu daha net biçimde

ortaya çıkıyor. Reyes, bu sıradanlaşan ölüm düzenine karşı çıkmak için silahlarla yok etmiyor; aksine, olumsuz bulduğunu olumluya dönüştüren bir üretim biçimini ortaya koyuyor. Yalnızca metallerin biçim değiştirmesini sağlamakla da kalmıyor, kurtulmak istediğimiz olgularımızı görmezden gelerek değil; onları dönüştürerek ve yararlı kılarak bir hedefe varabileceğimizi de bir yaşam dersi olarak önümüze koyuyor. •

Playa Del Amor

Dünyanın
tek saklı
kumsalı:

Volkanik aktiviteler sonucu binlerce yıl önce oluşan Marieta Adaları ve yemyeşil bir adanın ortasında açılan devasa bir delikte gizlenmiş Playa Del Amor (Saklı Kumsal), dünyadaki tek gizli plaj olma özelliğini taşıyor.

Yazan: NÜKET ALİCİKOĞLU

Puerto Vallarta'nın batısında yer alan Marieta Adaları'na teknelerle ulaşım sağlanabiliyor. Yanardağların öldürücü lavlarının şekil verdiği adalarda, dünyanın en güzel sualtı manzaralarından biri Playa Del Amor olarak bilinen Saklı Kumsal da bulunuyor. Yemyeşil bir ada, üzerinde devasa bir delik, içerisinde

gizlenmiş bir kumsal, güneşli ve gölgeli alanlar bile tamamıyla doğanın mühendisliğinden... Meksika hükümeti tarafından uzun yıllar ıssız bırakılan ve bazı askeri uygulamalar için kullanılan Marieta Adaları'ndaki bu Saklı Kumsal'ın da, bir bomba düşmesi sonucu oluşmuş olabileceği belirtiliyor.

1960'lı yıllarda, bilimadamı Jacques Cousteau'nun doğayı tahrip eden bu çalışmalara karşı çıkması ve bunun bir protestoya dönüşmesi üzerine durdurulan askeri çalışmalarından sonra, adaların uzun yıllar ıssız kaldığı ifade ediliyor. 2005'te milli park ilan edilerek Parque Nacional Islas Marietas ismini alan doğa harikası bölge, Meksika hükümeti tarafından koruma altına alınırken, adalar insanların ziyaretine de açıldı. Bozulmamış doğal yüzeyi ve pırıl pırıl deniziyle eşsiz bir turizm alanı haline gelen Marieta Adaları'nda, Playa Del Amor olarak bilinen bu 'doğal yüzme havuzu' Saklı Kumsal da özel bir ilgi görüyor.

Saklı kumsal, adaya dışarıdan bakıldığında görünmüyor ve Pasifik Okyanusu'na doğal bir su tüneliyle bağlantısı bulunuyor. Dalış için de dünyanın sayılı 'özel' noktaları arasında gösterilen bölgenin bozulmamış doğası ve faunasında, 103 türün yaşadığı ifade ediliyor. •

Islas Marietas
isimli doğa
harikası bölge
koruma altında ve
ziyarete açık

Kaynak:
[http://www.atlasobscura.com/
places/hidden-beach-2](http://www.atlasobscura.com/places/hidden-beach-2)

"Hareket iyileştirir"
ilkesiyle dünyayı
etkileyen
hasta çocuk:

Joseph Pilates

9 Aralık 1883'te
Almanya
Mönchengladbach'ta
dünyaya gelen
Joseph Hubertus
Pilates, ödüllü
jimnastikçi bir baba
ile doğal tedavi
yöntemleri üzerine
çalışan bir annenin
oğullarıydı.

Yazan: MELEK KURT

Hastalıklı bir çocukluk
dönemi geçiren ve astım,
raşitizm, romatizmal ateşle
boğuşan Pilates, hastalıkları
nedeniyle çelimsizdi ve bu nedenle
de sıklıkla diğer çocukların kendisiyle
alay etmelerine maruz kalıyordu. üç

Küçük yaşlarından itibaren, kendini bu hastalıklardan kurtarabilecek çareler üzerine kafa yoran Pilates, bir aile hekimi tarafından kendisine verilen anatomi kitabı sayesinde daha çocukken insan vücudunu incelemeye başladı. Kitabın her bir sayfasını anlamak ve öğrenmek için kendi beden hareketlerinden faydalandı. Kayak, jimnastik, vücut geliştirme, yoga ve kung-fu gibi pek çok sporla uğraşan Pilates, 14 yaşına geldiğinde, bünyesi daha şimdiden iyi bir duruma gelmişti. Sporla ilgilenerek kendisini ve bedenini geliştirmeyi sürdüren Pilates, doğu ve batı felsefesi ile egzersiz çeşitleri üzerine de araştırmalar yaptı.

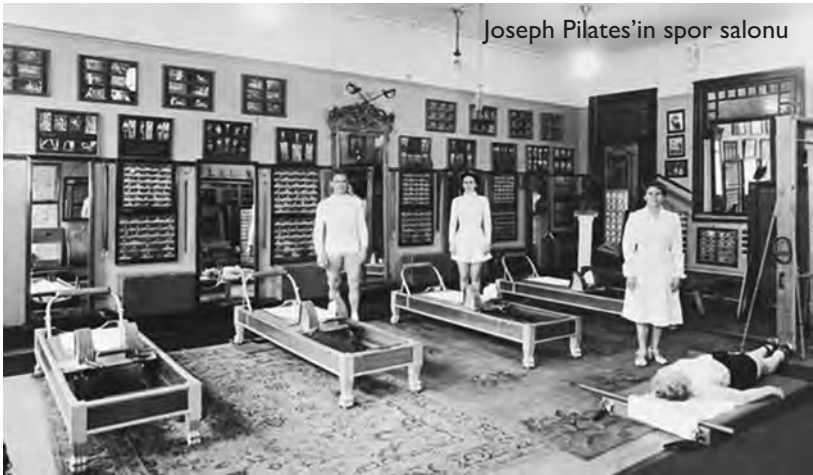
Tüm gençliğini iyi bir sağlığa ve fiziğe sahip olabilmek için beden geliştirme sporları ile geçiren Joseph Pilates, 1912 yılında İngiltere'ye taşınarak sirk cambazlığından boksörlüğe kadar birçok değişik alanda çalıştı. İngiliz polisine dövüş esnasında korunma yöntemleri konusunda eğit-

Joseph Pilates

menlik yaptı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Alman uyrukluların alıkonulduğu Lancaster bölgesindeki kampta hastabakıcılık yapan Pilates, kendini geliştirmeye devam etmekle birlikte hastalara da iyileşmelerini ve gelişmelerini sağlayacak programlar hazırladı. Daha sonra "Controllogy" diye adlandıracağı metodunu oluşturacak orijinal egzersizlerini bu kampta geliştirmeye başladı. Sorumlu olduğu 30 hastaya her gün fitness ve kendi geliştirdiği teknikleri öğretti.

1918'deki, ağır grip salgınında

İngiltere’de, pek çok kişi yaşamını yitirirken, Pilates’in kampındaki insanların salgından hiç etkilenmemesi; bir mucize olarak adlandırıldı ve Pilates’in egzersizleri hayat kurtaran teknikler olarak anılmaya başladı. Pilates’in çalışmalarına katılanlar da kampın en güçlü ve sağlıklı grubu haline geldi.

Savaş sonrası Almanya’ya dönen Joseph Pilates, geliştirdiği metotlarla ün saldı. Şehir polislerine bile kendi egzersiz tekniklerini öğretiyordu ancak Nazilerle çalışmaktan da hoşnut değildi. Daha başarılı olabilme isteği ile 1926 yılında Amerika’ya gitmeye karar verdi. Bu deniz yolculuğunda da, hemşire eşi Clara ile tanıştı. New York’ta, New York City Bale Okulu’nun yan binasında ilk stüdyosunu açtı. Pilates’in programları Amerika’daki dansçılar arasında çok popüler hale geldi.

Halen faaliyetlerine devam eden stüdyosu ve metodu, özellikle Shawn, Denis ve Balanchine gibi sakatlık geçiren dansçıları kısa sürede iyileştirerek yeniden kariyerlerine dönme-

lerini sağladı.

Geliştirdiği ve kendisinin “Contrology” olarak isimlendirdiği pilates; denge, nefes ve hareketlerin sentezi olan bir çalışma programı idi. İçinde barındırdığı 500’ün üzerinde egzersiz kasların güçlenmesini ve dengenin gelişmesini sağlıyordu. Bu teknik üzerine; Return to Life through Contrology ve Your Health, A Corrective System of Exercising That Revolutionizes the Entire Field of Physical Education isimli iki kitap da yazan Pilates, öğrettiği tekniği sayesinde sayısız insanı daha sağlıklı hale getirdi.

Tüm bu sistemin temel ilkesi olan “Hareket İyileştirir” prensibini 87 yıllık kendi yaşamının da temel ilkesi haline getiren Joseph Pilates, yaşamını tekniklerini geliştirmek, uygulamak ve öğretmeye adanmıştı.

1967’de, 87 yaşında stüdyosunda ve ‘yine işinin başında’ yaşama veda ederken; geride yetiştirdiği yüzlerce öğrencisini, iyileştirdiği-daha sağlıklı bir bedene kavuşmalarını sağladığı kursiyerlerini ve milyonlarca insanı etkileyen sistemini bıraktı... •

KASIM AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Satranç Çözümleri

OYUN SONU: Duras, 1903
Beyaz kazanır
1.Kd1+ Şe7 2.Kd6!! Kc2
(2...Şxd6 3.Şc8 Kc2 4.Şd8 Kh2
5.b8V+) 3.Kc6!! Kxc6 4.Şa7 +-

KURGUMAT: Velikhanov-
Sayman (StrateGems,2014) 3 #
1. Fg3! [2. Kd6#]1. ...Ff4 2.Şc7!
[3.Kd8#] 2....Fxe5+ 3. Kxe5# 1.
... Khf4,Kff4 2. Şa7!
[3. Kd8#] 2....Kxf5 3. Kd6#
Grimshaw teması, siyah taşların
tokuşması.

"Bilginizi Denetleyin"

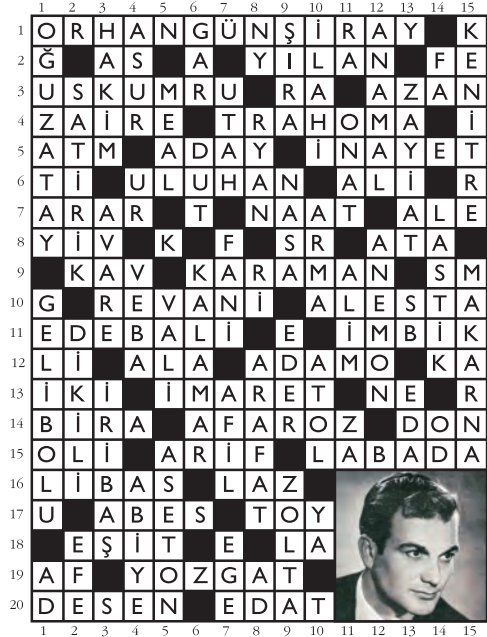
- 1-(c) Vejeteryen
- 2-(a) Çıpa
- 3-(a) Katolik
- 4-(c) Yağ- Asit
- 5-(c) Fas
- 6-(b) İlkbahar
- 7-(d) Şeriat
- 8-(d) Genetik maddelerin aynı olması
- 9-(c) Rubik küpü
- 10-(b) Muta nikahı
- 11-(a) Melankoli
- 12-(c) Zürih

YANITLAR

- 1-(d) Kısa imza, imce
- 2-(c) Getirimci
- 3-(d) Mütenazır
- 4-(b) Belirtke
- 5-(b) Emmeç
- 6-(d) Sesle ilgili
- 7-(d) Birleşik, toplu
- 8-(d) Satış merkezi
- 9-(c) Görevdeşlik
- 10-(c) Dilim
- 11-(d) İyimser
- 12-(c) En uygun
- 13-(c) Genelge
- 14-(a) Rafli dolap
- 15-(b) Tarla bölümü

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Güneş Aliabbasi, İstanbul

Mete Alp Yazman Londra, İngiltere

Kıvanç Ateş, Zonguldak

Lara ve Erol Çevikçe Dağhoğlu, Ankara

Arda Tunç Karakoyun,
Balıkesir

Elçin Biçer, Manisa

Eylül Tezler, Ankara

Umut Ege Yıldız, *İstanbul*

Öykü Serin, *Ankara*

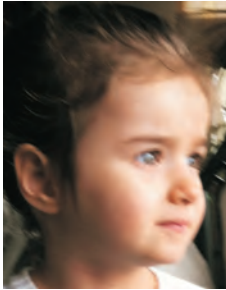
Deniz Kırbıyık, *Samsun*

Nil Kırbıyık, *Samsun*

Duru Kırbıyık, *Samsun*

Zeynep Beren Özgüneş, *İstanbul*

Elif Ece Kartal, *İstanbul*

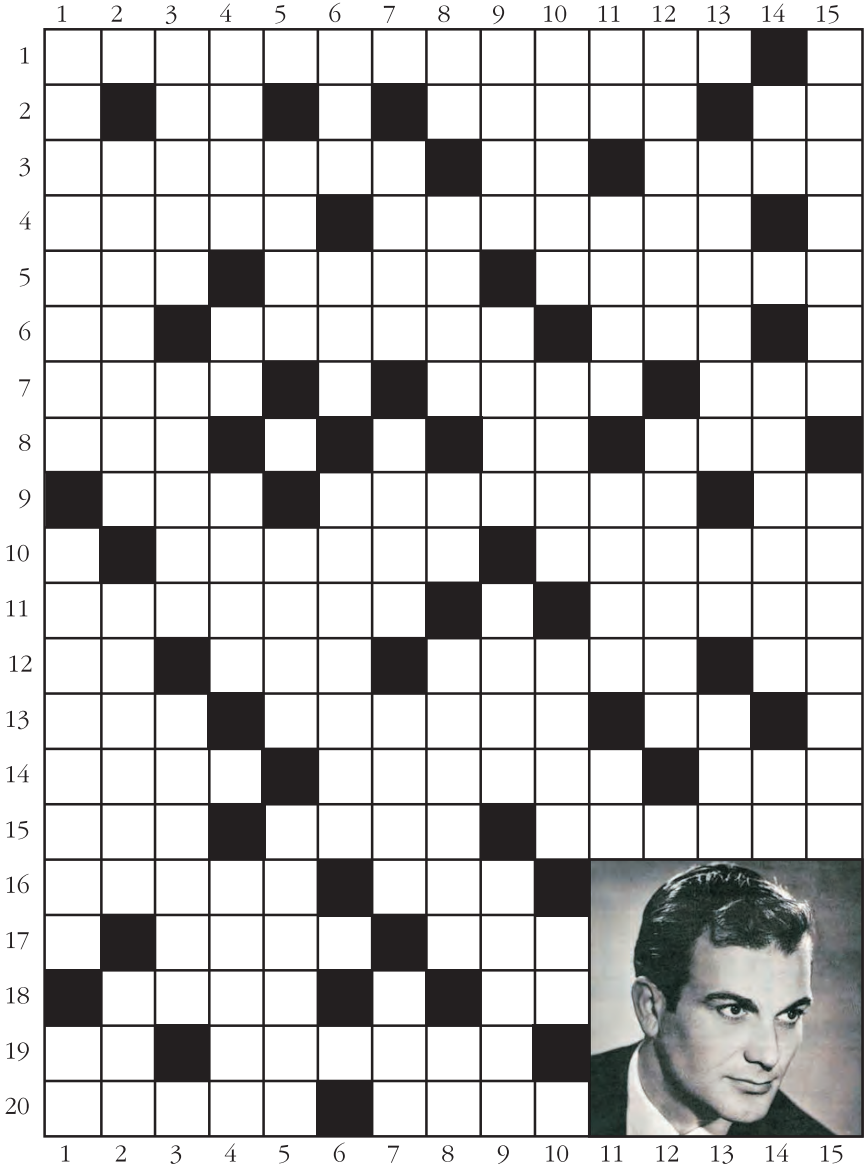
Zeki Dinçer, *Balıkesir*

Yusuf Acar, *Afyonkarahisar*

Sude ve Melike Gençoğlu, *Adana*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Fotoğrafta görülen sinema sanatçımız.- 2-İskambilde birli.- Çin takvimine göre bir burç adı.- Demirin simgesi 3-Akdeniz, Ege Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz'de yaşayan eti lezzetli bir balık.- Eski Mısır'da güneş tanrısı.- Katırtırnağı da denilen bir çeşit dikenli bitki. 4-Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin eski adı. Gözkapaklarını saran, genellikle süregelen bir çeşit göz hastalığı. 5-Otomatik para çekme makinelerine verilen ad.- Namzet.- İhsan, Lütuf. 6-Boru sesi.- Büyük hakan anlamında bir sözcük.- Yüce, ulu. 7-Türkiye'nin ilk yapılan araştırma gemisi.- Bir kimseyi övmek amacı ile yazılan şiir.- Bir çeşit İngiliz birası. 8-Bir yüzeyin üzerinde çizgi biçiminde olan, sarmal girinti veya çıkıntı.- Stronsiyumun simgesi.- Ced. 9-İçki mahzeni.- Bir ilimiz.- Samaryumun simgesi. 10-Yoğurttan yapılan şerbetli bir tatlı.- Hazır durumda olan. 11-Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında yaşamış bir İslam ilahiyatçısı.- Sıvı damıtmaya yarayan alet. 12-Lityumun simgesi.- Karışık renkli.- 'Salvatore' ('Her Yerde Kar Var' adlı şarkısından tanıdığımız İtalyan solist.)- Kiloamperin kısa yazılışı. 13-... Şehrin Hikayesi' (Charles Dickens'in bir yapıtı).- Yoksullara yiyecek dağıtan kurum.- Bir soru sözü. 14-Arpa maltının mayalandırılması ile oluşturulan alkollü bir içki.- Hristiyanlıkta dinden çıkarma-'Ve Durgun Akardı...' (Mihail Şolohov'un ünlü yapıtı). 15-Asya'da bir nehir.-'.... Damar' (Şairimiz).- Efelek. 16-Elbise, giyecek.-Doğu Karadeniz'de yaşayan bir halk. 17-Yapılması, konuşulması uygun olmayan.- Acemi. 18-Niteliği, değeri, biçimi aynı olan.- Bir nota. 19-Bağışlama.- Bir ilimiz. 20-Figür.- İlgeç.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Tutunamayanlar', 'Korkuyu Beklerken' adlı yapıtlarından da tanıdığımız edebiyatçımız.- Buket Uzuner'in bir yapıtı.- İsim. 2-Eleştirel anlatımı olan edebi eser.- İzmir'in bir ilçesi.- Zeybek. 3-Mahkemelerde davaları karara bağlayan kişi.- Raj Kapoor'un ünlü filmi.- Kurbağa larvalarına verilen ad. 4-Mezopotamya'da kurulmuş eski bir uygarlık.- Tömör.- Albert Camus'nun bir yapıtı.- Göz alıcı giysi. 5-Anlam, mana.- Bir şehrin en büyük mülki amiri.- Genellikle oje çıkartmada kullanılan kimyasal madde. 6-Büyük tren istasyonu.- Bir meyve.- Kafadan bacaklılardan eti lezzetli bir deniz canlısı. 7-A.B.D.'de bir eyalet.- Ölümlü.- Görünmez olan, kaybolan.- Bir bölge. 8-Nyobyumun simgesi.- '.... O'Neal' (A.B.D.'li ünlü sinema oyuncusu).- Endonezya'nın plaka imi.- Mekke'nin güneydoğusunda bulunan kutsal dağ.- Kur'an'da adı geçen bir Arap kavmi. 9-Üzüm suyundan yapılan alkolsüz bir içecek.- A.B.D. Uzay Araştırmaları Merkezi.- Fiyat- Otuz para değerinde bir Osmanlı para birimi. 10-'..... Komedya' (Dante'nin ünlü yapıtı).- Bir kulübe, derneğe ait özel sembol.- Mercan adası.- Şaşma belirten bir ünlem. 11-Radyumun simgesi.- İyi ahlaklı, dürüst kişi.- Bilim adamı.- Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka imi. 12-Sermaye.- Manisa lalesi de denilen bir çiçek. 13-Yitikler, Kayıplar.- Antimonun simgesi.- Tavir, davranış. 14-Bir nota.- Esnek, uzun-ince kauçuk.- Eski dilde ateş. 15-Fas'ın Atlas Okyanusu kıyısında bulunan bir liman kenti.- İrmik veya una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerdeki kuru hamur.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

TÜRKİYE HIZLI SATRANÇ ŞAMPİYNASINDAN İLGİNÇ KONUMLAR

Suat Soylu – Cankut Emiroğlu

IM Soylu, yandaki konumda çok öğretici bir piyon sürüşüyle genç rakibi karşısında üstünlüğünü perçinliyor. 23.c5! dxc5 bu sürüş doğrudan kale bataryasına d dikeyini açmakla kalmıyor dolaylı olarak e5 karesini zayıflatıyor. 24.Fxe5 f4 25.Vb3! Kxd5 Perdeleme ve açmaz iç içe. 26.Kxd5 f3 Boş bir oyalama. (27.Kd6 Fxe5 28.Kxe6 ve 29.Kxe5 tehdidini ne yapsa önleyemiyor.)27.Fxf3 Kf7? 28.Fh5 Kxf2 Bu bir çırpınış değil yenilgiyi kabul ediş. 29.Fxg7 Kf4 (c4 sürebilmek için.)30.Fh6! Kxb4 (Şimdi c4 süremiyor, 31.Vg3+ ve kale de düşer.) 31.Kxd8+ Vxd8 32.Vxe6+ Şh8 33.Ve5+ Şg8 35.Vg7+# Şahane bitiriş.

Durdu Akkök – Suat Soylu

Siyah piyonun süngüsünden kurtulmak için beyaz kalenin gidebileceği dört kare var: e3 karesi piyonu bloke ettiği için tercih edilmeye değer ama beyaz, kaleleri değiştirmeye zorlayan 41.Kc3 hamlesini seçiyor. 41...Ve5+ 42. Şg2 Vxc3 43.Vb7+ Şh6 44.Vxd5 axb4 45.axb4 Vxb4 46.Vf7 Vd6 47.Ve8 Vd5 48.Vf8+Şg6 Beyaz, sürekli şah ile beraberlik umuyor ama sonuç getirmeyen şah çekiş tempo kaybettirir. 49.Ve8+ Şf5 50.Vc8+ Ve6 51.Vc5 Şg6 52.Şg3 f5 53.f4 e3 54.Vc3? gxf4 55.Şxf4 Vf4+ 56.Şg3 f4+ 57.Şh2 e2 0-1

*1981 Türkiye Satranç Şampiyonu Suat Soylu 33 yıl sonra
2014 Türkiye Hızlı Satranç Şampiyonu oldu.*

NORVEÇ USULÜ BOĞMA

Hakyung Lim - Silje Bjerke

Tromsø Satranç Olimpiyatı (Bayanlar),

02.08.2014

Materiyal durumunun dengede ve şahların son derece güvenli olduğu bu konumda, birbirleriyle bağlantılı olarak yerleşmelerinden dolayı bazı beyaz taşlar boşta. Siyah, bu zaafattan şık bir hamle ile yararlanıyor.

14...Ac3!! Siyah, boşta koyduğu atla çoğul saldırı gerçekleştiriyor. Şimdi beyazın doğal 15.Vxd8 hamlesine karşı siyah, 15...Axe2+! ara hamlesi ile taş kazanır. Atı koruyan diğer bir seçenek ise 15.Vc2 hamlesi ancak buna karşı da siyah 15...Fe4 16.Vd2 Vxd2 17.Fxd2 Axe2+ hamleleri sonrasında kazanır.

15.Vc4 Vd5! Siyah, beyaz veziri saptırarak atı boşta bırakmaya çalışıyor.

16.Vxb4 Beyaz, atına karşılık fili alıyor.

16...Axe2+ 17.Şh1 Vxf3!! 0-1

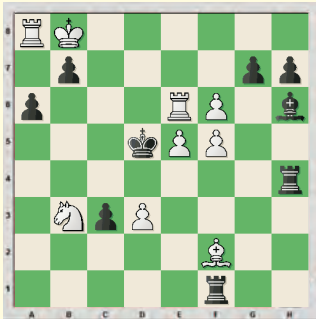
Beklenmedik anda gökten düşen yıldırım diye buna derler. 18.gxf3 Fxf3# hamlelerinden sonra Norveçli bayan uluslararası usta zarif bir boğma matı gerçekleştirir.

(Gönderi ve yorum: Umut Sayman)

KURGUMAT

Velikhanov-Sayman
(strateGems, 2014)

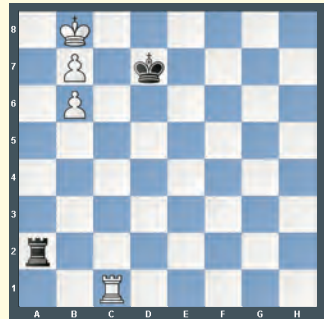

3 #

myildiz@butundunya.com.tr

OYUN SONU

Duras, 1903

Beyaz Kazanır

Çözümler 151. sayfadadır.

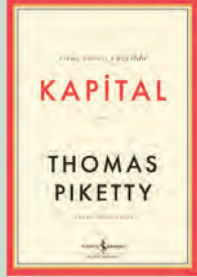

Bize Gönderilen Kitaplardan

Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital

Thomas Piketty

İş Bankası
Kültür Yayınları

Piketty eşitsizlik konusunda son dönemin en önemli önde gelen düşünürü... Yayınlandığından beri dünya çapında yankı uyandıran yapıtı servet uçurumlarına dikkat çekiyor: “Bazılarının göre, adaletsizliğin sürekli arttığı dünyada eşitsizlik uçurumları giderek derinleşirken, kimileri de gelirler ve servetler arasındaki mesafelerin doğal bir eğilimle daraldığını, sisteme dışarıdan müdahale edilmezse bu sürecin daha sağlıklı işleyeceğine ileri sürüyorlar. Peki, bu konuda bir fikir oluşturabilmek için eşitsizliklerin uzun vadeli değişim eğrisi hakkında, yani eşitsizliğin dünden bugüne tarihi hakkında bilgi sahibi olmak gerekmez mi?” Uzun bir araştırmanın ürünü. Ekonomi terminolojisine yabancı olan okurlar tarafından da kolayca anlaşılacak bir dille yazılmış. Çok geniş bir veri tabanıyla dolu. Hem zaman (tarihsel veriler) hem de coğrafya içinde (tüm

dünyadan veriler) karşılaştırmalı bir yöntemin kullanıldığı bu temel eser, Thomas Piketty’nin sözleriyle: “bir ekonomi kitabı olduğu kadar, bir tarih kitabı” da olma özelliğini taşıyor. Kitabın yankıları: New York Times’tan Paul Krugman: “Piketty’nin magnum opus’u (büyük işi) Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital’in yılın hatta belki de önümüzdeki on yılın en önemli kitabı olacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.” Harvard Business School’dan Rakesh Khurana: “Piketty bu esaslı kitabıyla hem akademik dünyaya, hem de tüm okuyuculara büyük bir hizmet sunuyor.(...)”

Aşkın Kokusu

Pınar Özen

Gece Kitaplığı

Çalışan, kariyer yapan kadınların ve hayatı kendince algılayan erkeklerin dünyalarından kesitler sunarak “ailenin, soyun, insanlığın geleceği” adına yapılan baskılar sonucu gerçekleştirilip yürütülmeye çalışılan evlilikleri, zorlanan yaşamları soruluyor, Aşkın kokusu. “Tam hayatı ısladığını düşündüğü bir sırada piyangodan büyük ikramiyeyi ka-

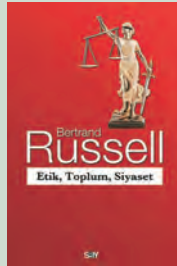
zanmayı başaran” romanın baş kahramanı Aylin’in yanında “bir kere denemiş ve evlilik sınavını vermeyi becerememiş, çakmış bir öğrenci”, “her zaman kibar davranan, eşi için para ve zaman harcamaktan çekinmeyen, üstelik bunları yaparken de bir takım beklentilere girmeyen, eşini olduğu gibi beğenen, değiştirmeye çalışmayan” Osman var. Pembe dünyanın, karanlıkta kalan bölgesi de var. “Erkeğin ilgisini sürekli üzerinde tutmak için çaba sarf etmesi gerektiğine inanan” kadının içinde bulunduğu ruhsal bedensel yük ve zorlamalar evin eşi, annesi, temizlikçisi, aşçısı, sağlıkçısı yaparken gözünü, aklını, yüreğini bağlıyor.(...)

üzerinde uygulayabilmek.” “Siyaset bireylerden çok sürülerle ilgilenir ve siyasette önemli olan tutkular da bu sebeple belirli bir sürünün çeşitli üyelerinin kendini yakın hissedebileceği tutkulardır. Siyasi yapıların üzerinde kurulmak zorunda olduğu geniş çaplı içgüdüsel mekanizma, sürü içinde işbirliğinin ve diğer sürülerle düşmanlığının olduğu bir mekanizmadır. Sürü içindeki işbirliği asla mükemmel değildir. Buna uyum göstermeyen, etimolojik anlamda “çok kötü olan” üyeler sürünün dışında kalır. Bu üyeler normal düzeyin altına inmiş veya üstüne çıkmış olanlardır.” “Diğer sürülerle olan ilişkilere gelince, modern yöntemler kişisel çıkar ve içgüdü arasında bir çelişme yaratmıştır. Eski zamanlarda iki kabile savaşa girdiğinde, bunlardan biri diğerini yok eder, o kabilenin topraklarını kendi topraklarına katardı. Zafer kazananın bakış açısından bakıldığında, tüm bu işlemler baştan sona tatmin ediciydi. Bu koşullar altında savaşın varlığını sürdürmesine şaşmamak gerek. Güncel savaş manevraları tamamen değişmiş olsa da, ne yazık ki biz hala savaşa dair böylesine ilkel hislere sahibiz.” “Savaşlar olmasaydı şu anda çok daha zengin olurduk. Eğer insanlar kişisel çıkarlarına göre harekete geçiyor olsalardı ki, bir kaç aziz dışında kesinlikle böyle yapmıyorlar.(...)

Etik, Toplum, Siyaset

Bertrand Russell

Say yayınları

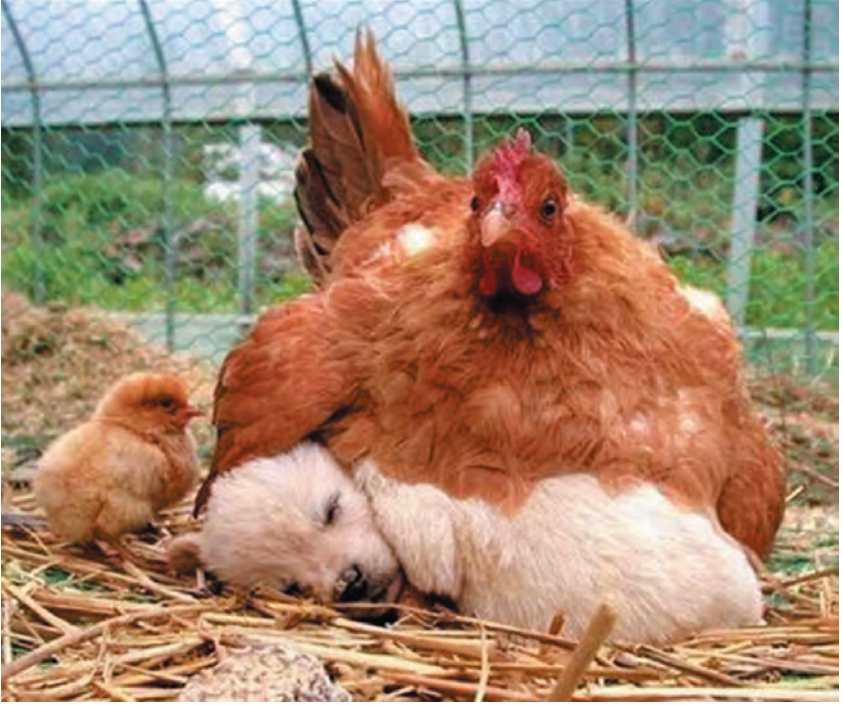

Bertrand Russell’in 60 yıl sonra Türkçeye çevrilen kitabı aklını yitiren insanlığa sesleniyor. Kitabının iki amacı olduğunun altını çizen Russell: “Birincisi dogmatik olmayan bir etik ortaya koymak, ikincisi ise bu etiği çeşitli siyasi sorunlar

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ETHEM YILDIRIM, ANTALYA

Biri Size İkincisi Bir Sevdİğİnize

Bütün Dünya'dan İkinci Aboneliğİ %50 İndirim

Bütün Dünya tüm okuyucularına kaçırılmayacak fırsat sunuyor:

Dergimize 1 yıllık abone olan herkese bir yakınına armağan olarak gönderebileceğİ ikinci abonelik bedeli şimdi % 50 indirimli. Bu fırsattan yararlanmak ve Bütün Dünya'ya abone olmak şimdi çok kolay. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla abonelik işleminizi başlatabilir; ve yıl boyu dergilerinizi her ay kapınızdan alabilirsiniz.

Bütün Dünya Abone Servisi:

Tel: (0312) 215 51 27-28 Dahili: 313

Gsm: (0536) 634 35 97

E-posta: abone@butundunya.com.tr

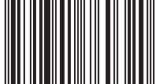
TEOMAN SÜDOR

1943 yılında İstanbul'da doğdu. 1968 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu. 1970-74 yıllarında kazandığı bursla Roma Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitimine devam etti. 1985-2005 yıllarında İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Özgün Baskı ve Temel Tasarım dersleri verdi. Yurtiçi ve yurtdışında 50'den fazla kişisel sergi açtı ve 100'den fazla karma sergiye katıldı. Yurtdışında ve yurtiçinde olmak üzere bienallere, trienallere ve fuarlara katıldı. Sanat yaşamı boyunca yurtiçinde ve yurtdışında birçok ödül kazandı.

Etkin sanat yaşamını İstanbul Kültür Üniversitesi'nde verdiği derslerle ve kişisel atölyesinde yaptığı çalışmalarla sürdürmektedir.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320